

REPETYTORIUM DO I STOPNIA OLIMPIADY WIEDZY O PAŃSTWIE I PRAWIE 2012

1. Organem administracji publicznej jest:

- a) urząd gminy
- b) starostwo
- c) sejmik województwa

Organem administracji publicznej jest prawnie wyodrębniona część aparatu administracyjnego posiadająca własne, prawem określone kompetencje oraz prawem określone struktury organizacyjne.

W obecnym porządku prawnym organy administracji publicznej można zasadniczo podzielić na organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego. Organy administracji rządowej działają w imieniu i na rachunek państwa, zaś finansowanie ich działań pokrywane jest ze środków Skarbu Państwa. Organy samorządu terytorialnego działają w imieniu i na rachunek danej jednostki samorządowej, która pokrywa koszty funkcjonowania tego organu. Organy samorządowe mogą także wykonywać zadania administracji rządowej na podstawie ustaw lub porozumień.

Zgodnie z art. 15 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jednolity: Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590 z późn. zm.) organami samorządu województwa są: sejmik województwa oraz zarząd województwa.

Sejmik województwa jest organem stanowiącym i kontrolnym województwa jako jednostki samorządu terytorialnego. W skład sejmiku województwa wchodzi radni wybierani w wyborach bezpośrednich w liczbie zależnej od liczby mieszkańców danego województwa. Sejmik województwa wybiera zarząd województwa. Zarząd województwa jest organem wykonawczym województwa. W jego skład wchodzi 5 osób, w tym marszałek województwa jako jego przewodniczący, wicemarszałek lub 2 wicemarszałków i pozostali członkowie.

Zarówno urząd gminy, jak i starostwo nie są organami administracyjnymi. Stanowią aparat pomocniczy, na który składa się substrat ludzki (pracownicy) i majątkowy (ruchomości i nieruchomości) zorganizowany w całość służącą organowi do sprawnego i efektywnego wykonywania powierzonych mu zadań.

2. Cechą stosunku administracyjnoprawnego jest:

- a) władczość
- b) równorzędność stron
- c) dobrowolność

Stosunek administracyjnoprawny jest odmianą stosunku prawnego i powstaje w wyniku poddania pewnej rzeczywistej działalności regulacji normami prawa administracyjnego. Ma charakter władczy, co oznacza, że zachodzi w nim jednostronne decydowanie o treści wzajemnych między dwoma podmiotami praw czy obowiązków.

Cechą różniącą go od stosunku cywilnoprawnego jest nierównorzędność stron oraz możliwość decydowania o treści tego stosunku przez podmiot administrujący. W przeciwieństwie do stosunku cywilnoprawnego, stosunek administracyjnoprawny ma charakter obowiązkowy, co oznacza ograniczoną swobodę lub całkowity jej brak przy określaniu współuczestników stosunku, jak również przy formułowaniu jego treści.

3. Termin na wniesienie skargi na decyzją administracyjną do sądu administracyjnego wynosi:

- a) 7 dni
- b) 14 dni
- c) 30 dni

Postępowanie przeprowadzone w drugiej instancji kończy decyzja będąca rozstrzygnięciem ostatecznym w toku postępowania administracyjnego. Decyzja ta jest jednak zaskarżalna do wojewódzkiego sądu administracyjnego. Strona niezadowolona z rozstrzygnięcia podjętego przez organ wyższego stopnia może je zaskarżyć za pośrednictwem tego organu w terminie 30 dni od daty otrzymania tego rozstrzygnięcia. Skarga taka uruchamia postępowanie sądownoadministracyjne.

Uprawnionym do wniesienia skargi jest każdy, kto ma w tym interes prawny, prokurator, Rzecznik Praw Obywatelskich oraz organizacja społeczna w zakresie jej statutowej działalności, w sprawach dotyczących interesów prawnych innych osób, jeżeli brała udział w postępowaniu administracyjnym. Skargę można wnieść dopiero po wyczerpaniu środków zaskarżenia, jeżeli służyły one skarżącemu w postępowaniu przed organem właściwym w sprawie, chyba że skargę wnosi prokurator lub Rzecznik Praw Obywatelskich. Przez wyczerpanie środków zaskarżenia należy rozumieć sytuację, w której stronie nie przysługuje żaden inny środek zaskarżenia.

Skarga powinna czynić zadość wymaganiom pisma w postępowaniu sądowym, a ponadto zawierać: 1. wskazanie zaskarżonej decyzji, postanowienia, innego aktu lub czynności; 2. oznaczenie organu, którego działania lub bezczynności skarga dotyczy; 3. określenie naruszenia prawa lub interesu prawnego.

4. Postępowanie administracyjne w Polsce jest:

- a) jednoinstancyjne
- b) dwuinstancyjne
- c) trzyinstancyjne

W ramach postępowania ogólnego należy wyróżnić postępowanie zwyczajne oraz postępowania nadzwyczajne. Postępowanie zwyczajne jest prowadzone w celu rozstrzygnięcia sprawy indywidualnej i kończy się wydaniem decyzji administracyjnej. Jest to postępowanie dwuinstancyjne. Oznacza, że decyzja wydana w pierwszej instancji może być zaskarżona przez uprawniony podmiot w ustawowym terminie. Wówczas sprawa trafia pod osąd organu wyższego stopnia, który bada prawidłowość przeprowadzonego w pierwszej instancji postępowania, jak i wieńczącego go rozstrzygnięcia. Zasada dwuinstancyjności stwarza stronom możliwość obrony ich interesów prawnych. Dlatego też postępowanie odwoławcze korzysta z pierwszeństwa przed nadzwyczajnymi trybami postępowań administracyjnych. Postępowanie to może toczyć się wyłącznie po złożeniu stosownego środka prawnego (odwołania, zażalenia) przez uprawniony podmiot i w ustawowym terminie.

Postępowania nadzwyczajne mają na celu weryfikację decyzji ostatecznej wydanej bądź w postępowaniu zwyczajnym, bądź w postępowaniu nadzwyczajnym. O ile zatem postępowanie zwyczajne będzie toczyć się zawsze, gdy pojawi się potrzeba rozstrzygnięcia sprawy indywidualnej, o tyle postępowanie nadzwyczajne będzie toczyć się jedynie wtedy, gdy zostanie zakwestionowana przez uprawniony podmiot zgodność z prawem lub celowość decyzji ostatecznej. Postępowania nadzwyczajne również mogą toczyć się w dwóch instancjach.

Dwuinstancyjność postępowania administracyjnego gwarantuje art. 15 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jednolity: Dz. U. z 2000 r. Nr

98 poz. 1071 z późn. zm.). Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem NSA, wydanie decyzji z pogwałceniem zasady dwuinstancyjności obowiązującej w postępowaniu administracyjnym godzi w podstawowe prawa i gwarancje procesowe obywatela i musi być ocenione jako rażące naruszenie prawa.

5. Nadzór finansowy nad jednostkami samorządu terytorialnego sprawuje:

- a) regionalna izba obrachunkowa
- b) samorządowe kolegium odwoławcze
- c) Narodowy Bank Polski

Jednostki samorządu terytorialnego są samodzielne w zakresie uchwalania i wykonywania swojego budżetu. Jest to uprawnienie wynikające z istoty samorządu terytorialnego. Przekazując jednak jednostkom samorządu terytorialnego zadania państwo zastrzegło dla siebie prawną możliwość podejmowania wobec tych jednostek określonych działań w celu zagwarantowania, że będą wykonywane zgodnie z obowiązującym porządkiem prawnym. W tym celu stworzona została instytucja nadzoru nad działalnością tego samorządu, której zakres i środki określają ustawy.

Jednym z rodzajów nadzoru jest nadzór finansowy. W odniesieniu do jednostek samorządu terytorialnego funkcję tą powierzono regionalnym izbom obrachunkowym. Izby sprawują nadzór nad działalnością jednostek samorządu terytorialnego w zakresie spraw finansowych oraz dokonują kontroli gospodarki finansowej i zamówień publicznych przede wszystkim z punktu widzenia legalności (zgodności z prawem).

Regionalne izby obrachunkowe są państwowymi organami nadzoru i kontroli gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego, związków międzygminnych, związków powiatów, stowarzyszeń gmin i powiatów, samorządowych jednostek organizacyjnych, w tym samorządowych osób prawnych, innych podmiotów w zakresie wykonywania przez nie dotacji przyznanych z budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

6. Organem wyższego stopnia w stosunku do organów jednostek samorządu terytorialnego w rozumieniu kodeksu postępowania administracyjnego jest:

- a) wyższa izba administracyjna
- b) sąd administracyjny
- c) samorządowe kolegium odwoławcze

Postępowanie administracyjne w Polsce jest dwuinstancyjne. Oznacza to prawną możliwość zaskarżenia rozstrzygnięć wydanych w pierwszej instancji do organu wyższego stopnia, tj. do organu drugiej instancji. Taki porządek prawny wymaga wprowadzenia dwóch szczebli organów administracyjnych pozostających względem siebie w relacji zależności instancyjnej. Oznacza to, iż obok organów przewidzianych do załatwienia określonej sprawy muszą istnieć także organy, do których będzie można zaskarżyć rozstrzygnięcia wydane w pierwszej instancji. Są to organy, które w języku prawnym zwykło się nazywać organami wyższego stopnia.

W odniesieniu do jednostek samorządu terytorialnego organami wyższego stopnia, w postępowaniu administracyjnym są samorządowe kolegia odwoławcze. Sprawują one nadzór w indywidualnych sprawach z zakresu administracji publicznej należących do właściwości tych jednostek.

Kolegia są państwowymi jednostkami budżetowymi, nad których działalnością nadzór sprawuje Prezes Rady Ministrów. Kolegium orzeka w składzie trzyosobowym. Orzeczenia kolegium zapadają po przeprowadzeniu rozprawy lub na posiedzeniu niejawnym i wydawane są w formie decyzji albo postanowień. Orzeczenia kolegium wydane w postępowaniu

odwoławczym są ostateczne w postępowaniu administracyjnym, co oznacza iż nie przysługuje na nie odwołanie do żadnego organu wyższego. Można natomiast je zaskarżyć do wojewódzkiego sądu administracyjnego.

7. Kadencja organów samorządu terytorialnego wynosi:

- a) 4 lata
- b) 5 lat
- c) 8 lat

Jednostki samorządu terytorialnego wykonują swoje zadania za pośrednictwem organów stanowiących i wykonawczych. Wybory do organów stanowiących są powszechne, równe, bezpośrednie i odbywają się w głosowaniu tajnym. Nie wszystkie jednak organy jednostek samorządu terytorialnego pochodzą z wyborów. Dotyczy to powiatów i województw. Tutaj bowiem w drodze wyborów wyłaniane są jedynie organy stanowiące, tj. rada powiatu i sejmik województwa. Organy wykonawcze tych jednostek wybierane są natomiast przez organy stanowiące. Natomiast w gminie zarówno organ stanowiący, jak i wykonawczy pochodzą z wyborów.

Kadencja organów samorządu terytorialnego trwa 4 lata. Wybory zarządza się nie później niż na 30 dni przed upływem kadencji tych organów. Datę wyborów wyznacza się na dzień wolny od pracy, przypadający w ciągu 60 dni po upływie kadencji organów stanowiących. Prezes Rady Ministrów, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, wyznacza, w drodze rozporządzenia, datę wyborów oraz określa dni, w których upływają terminy wykonania czynności wyborczych przewidzianych w ustawie (tzw. kalendarz wyborczy). Rozporządzenie to podaje się niezwłocznie do publicznej wiadomości i ogłasza w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej najpóźniej w 60 dniu przed dniem wyborów.

8. Aktem normatywnym wykonawczym do ustawy jest:

- a) rozporządzenie
- b) zarządzenie
- c) decyzja

Źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe, rozporządzenia oraz akty prawa miejscowego.

Aktem wykonawczym do ustawy jest rozporządzenie. Wydawane jest na podstawie upoważnienia ustawowego określającego organ uprawniony do jego wydania oraz materię poddaną regulacji rozporządzeniem. Upoważnienie do wydawania rozporządzeń dla organów władzy wykonawczej ma na celu odciążenie ustawodawcy parlamentarnego. Rozporządzenia są źródłem prawa, będącym jednocześnie formą działania administracji. Rozporządzenie nie ma zastępować ustawy lecz ją odciążać od szczegółów technicznych, uregulowań zmiennych w czasie, czy postanowień ściśle fachowych o niewielkim znaczeniu politycznym.

Prawo wydawania rozporządzeń ma charakter kwalifikowany. Nie każdy bowiem organ może być upoważniony do wydania rozporządzenia. Lista organów uprawnionych do wydawania rozporządzeń jest zamknięta i obejmuje: Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Prezesa Rady Ministrów, Radę Ministrów, ministrów kierujących określonymi działami administracji publicznej, Przewodniczącego Komitetu Integracji Europejskiej oraz Krajową Radę Radiofonii i Telewizji. Organem uprawnionym do wydawania rozporządzeń jest także wojewoda, przy czym rozporządzenia te mają zupełnie inną pozycję prawną. Są to rozporządzenia porządkowe wydawane na szczeblu województwa i w systemie źródeł prawa stanowią akt prawa miejscowego, czyli akty o niższej randze prawnej.

9. Dowód osobisty wydaje:

- a) burmistrz
- b) wojewoda
- c) starosta

Przepisy prawa nakładają na każdego pełnoletniego obywatela polskiego obowiązek posiadania dowodu osobistego. Obowiązku temu towarzyszy uprawnienie tych osób żądania wydania dowodu. Co więcej, wydawanie dowodów osobistych powinno się odbywać w sposób jak najdogodniejszy dla obywateli. Stąd też zadanie wydawania dowodów osobistych realizowane są na szczeblu najbardziej dostępnym obywatelom, tj. w gminach.

Organem właściwym do wydawania dowodów osobistych jest wójt, burmistrz lub prezydent miasta. Właściwość miejscową takiego organu ustala się według miejsca pobytu stałego osoby ubiegającej się o wydanie dowodu osobistego, a w razie braku takiego miejsca – według ostatniego miejsca pobytu stałego tej osoby. Jeżeli nie można ustalić właściwości miejscowej organu, dowód osobisty wydaje organ gminy właściwy dla obszaru dzielnicy Śródmieście w mieście stołecznym Warszawie.

Wydawanie dowodów osobistych jest zadaniem z zakresu administracji rządowej i nie może być przekazane innemu organowi. Dowód osobisty wydany przez inny organ niż wójt, burmistrz lub prezydent miasta, bądź z naruszeniem właściwości miejscowej jest nieważny.

10. W wyborach do samorządu terytorialnego wybiera się:

- a) radę gminy
- b) zarząd gminy
- c) marszałka województwa

Jednostki samorządu terytorialnego wykonują swoje zadania za pośrednictwem organów stanowiących i wykonawczych. Wybory do organów jednostek samorządu terytorialnego są powszechne, równe, bezpośrednie i odbywają się w głosowaniu tajnym. Nie wszystkie jednak organy jednostek samorządu terytorialnego pochodzą z wyborów. Dotyczy to powiatów i województw. Tutaj bowiem w drodze wyborów wyłaniane są jedynie organy stanowiące, tj. rada powiatu i sejmik województwa. Organy wykonawcze tych jednostek wybierane są natomiast przez organy stanowiące. Natomiast w gminie zarówno organ stanowiący, jak i wykonawczy pochodzą z wyborów.

Organem stanowiącym w gminie jest rada gminy, wykonawczym zaś wójt, burmistrz lub prezydent miasta. W powiecie organem stanowiącym jest rada powiatu, wykonawczym zaś zarząd powiatu. W województwie organem stanowiącym jest sejmik województwa, wykonawczym zaś zarząd województwa.

Zarząd gminy do 2002 roku był organem wykonawczym gminy. Był to organ kolegialny liczący od 3 do 5 osób wybieranych przez radę gminy. Obecnie jednak zniknął z mapy administracji publicznej. W miejsce zarządu gminy wprowadzono organ monokratyczny (jednoosobowy) – wójta, burmistrza, prezydenta miasta.

Marszałek województwa stoi na czele zarządu województwa jako jednostki samorządu terytorialnego. Wybiera go sejmik województwa bezwzględną większością głosów ustawowego składu sejmiku, w głosowaniu tajnym. Organizuje on pracę zarządu województwa i urzędu marszałkowskiego, kieruje bieżącymi sprawami województwa oraz reprezentuje województwo na zewnątrz.

11. Sądownictwo administracyjne w Polsce sprawują:

- a) rejonowe sądy administracyjne
- b) okręgowe sądy administracyjne
- c) wojewódzkie sądy administracyjne

W Polsce funkcjonuje dwuinstancyjne postępowanie sądowe. Gwarantuje je art. 176 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (tekst jednolity: Dz. U. Nr 78, poz. 483). Wymogowi temu podlega zarówno sądownictwo powszechne, jak i administracyjne. Realizacji tego wymogu muszą służyć odpowiednie struktury organizacyjne. W związku z tym ustrój sądów administracyjnych w Polsce musi być dwuszczeblowy.

Sądy administracyjne sprawują wymiar sprawiedliwości przez kontrolę działalności administracji publicznej oraz rozstrzyganie sporów kompetencyjnych i o właściwość między organami jednostek samorządu terytorialnego, samorządowymi kolegiami odwoławczymi i między tymi organami a organami administracji rządowej.

Sprawy należące do właściwości sądów administracyjnych rozpoznają, w pierwszej instancji, wojewódzkie sądy administracyjne. Wojewódzki sąd administracyjny tworzy się dla jednego województwa lub dla większej liczby województw.

Nadzór nad działalnością wojewódzkich sądów administracyjnych w zakresie orzekania w trybie określonym ustawami sprawuje Naczelny Sąd Administracyjny. W ramach tej kompetencji w szczególności rozpoznaje środki odwoławcze od orzeczeń tych sądów i podejmuje uchwały wyjaśniające zagadnienia prawne oraz rozpoznaje inne sprawy należące do właściwości Naczelnego Sądu Administracyjnego na mocy innych ustaw.

12. Zasadniczy podział terytorialny Polski obecnie jest:

- a) dwustopniowy
- b) trzystopniowy
- c) czterostopniowy

Wyróżnia się trzy rodzaje podziałów terytorialnych: zasadniczy, pomocniczy i specjalny. Podział zasadniczy tworzony jest dla organów terenowych o właściwościach ogólnych, posiadających podstawowe znaczenie dla danej jednostki podziału. Tworzony jest dla realizacji zadań i kompetencji organów terenowej administracji publicznej tak rządowej, jak i samorządu terytorialnego. Siatka podziału zasadniczego obejmuje całe terytorium państwa. W Polsce funkcjonuje trzystopniowy podział zasadniczy na: gminy, powiaty i województwa.

Podział ten obowiązuje zasadniczo niedawno, gdyż zaledwie od 1999 roku. Przed tą datą w Polsce obowiązywał zasadniczy podział dwustopniowy na gminy i województwa.

Obecny podział zasadniczy jest równocześnie płaszczyzną funkcjonowania samorządu terytorialnego. Na każdej jednostce podziału zasadniczego ulokowano bowiem samorząd terytorialny.

13. Jednostką samorządu terytorialnego w Polsce jest:

- a) sołectwo
- b) gmina
- c) rejon

Samorząd terytorialny stanowi wyodrębniony w strukturze państwa, powstały z mocy prawa, związek lokalnego/regionalnego społeczeństwa powoływany do samodzielnego wykonywania administracji publicznej, wyposażony w materialne i formalne środki umożliwiające realizację nałożonych nań zadań. Jest to więc wspólnota mieszkańców zamieszkująca określone terytorium wyposażona w prawne gwaranty swojej samodzielności.

Z faktu wyodrębnienia wynika względna niezależność od administracji państwowej (rządowej) przejawiająca się możliwością kształtowania własnej, wewnętrznej organizacji, wyborem organów przedstawicielskich oraz stanowieniem prawa miejscowego jako powszechnie obowiązującego na danym terytorium. Natomiast z faktu wykonywania administracji publicznej wynika możliwość stosowania przezeń władztwa administracyjnego, korzystania z finansów publicznych oraz podległość nadzorowi administracji państwowej.

Od 1999 roku w Polsce samorząd terytorialny jest zlokalizowany na wszystkich szczeblach zasadniczego podziału terytorialnego państwa. Jednostką samorządu terytorialnego w Polsce jest zatem: gmina, powiat i województwo.

Sołectwo jest jednostką podziału pomocniczego, funkcjonującą w granicach prawnych gminy. Rejony funkcjonowały przed 1999 rokiem, także jako jednostki podziału pomocniczego. Wówczas istniał bowiem podział zasadniczy na gminy i województwa. Od owego zaś roku, w miejsce rejonów powołano powiaty jako jednostki zasadniczego podziału terytorialnego państwa.

14. Który z wymienionych podmiotów może wystąpić do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem o stwierdzenie zgodności przepisów ustawy z konstytucją?

- a) grupa 10 senatorów
- b) grupa 45 posłów
- c) prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

Podstawową funkcją Trybunału Konstytucyjnego jest kontrola konstytucyjności i legalności prawa. Zainicjować tą kontrolę mogą jednak jedynie podmioty wskazane w Konstytucji. Wśród podmiotów uprawnionych do występowania o dokonanie kontroli abstrakcyjnej (czyli dokonywanej bez związku z jakąś toczącą się sprawą, a jedynie w oparciu o ogólne wątpliwości dotyczące konstytucyjności kwestionowanego aktu normatywnego) wyróżnić można takie, które mogą wszczynać postępowanie przed Trybunałem w stosunku do każdego aktu normatywnego z grupy podlegającej jego orzecznictwu oraz takie, które mogą kwestionować tylko akty dotyczące spraw objętych ich zakresem działania. Do pierwszych należą: Prezydent Rzeczypospolitej, Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Prezes Rady Ministrów, 50 posłów, 30 senatorów, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego, Prokurator Generalny, Prezes Najwyższej Izby Kontroli oraz Rzecznik Praw Obywatelskich. Drugą grupę stanowią: organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego, ogólnokrajowe organy związków zawodowych oraz ogólnokrajowe władze organizacji pracodawców i organizacji zawodowych, a także kościoły i inne związki wyznaniowe.

Osobno należy wymienić Krajową Radę Sądownictwa, która może wystąpić do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie zgodności z Konstytucją aktów normatywnych tylko w zakresie, w jakim dotyczą one niezależności sądów i niezawisłości sędziów.

15. Postępowanie sądowe jest:

- a) co najmniej dwuinstancyjne
- b) dwuinstancyjne
- c) jedno- lub dwuinstancyjne

Postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne stanowi art. 176 ust. 1 Konstytucji RP. Reguła ta, to konsekwencja sformułowanego w art. 78 ustawy zasadniczej prawa do zaskarżania orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Dzięki niej możliwym jest, na żądanie każdej ze stron, przeprowadzenie postępowania przed drugą instancją i ewentualne

skorygowanie przez inny skład sędziowski błędów i pomyłek powstałych podczas rozpatrywania sprawy przez sąd pierwszej instancji.

Wymiar sprawiedliwości w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują Sąd Najwyższy, sądy powszechne, sądy administracyjne oraz sądy wojskowe.

Sądy powszechne to sądy rejonowe, okręgowe i apelacyjne. Sądy rejonowe są sądami pierwszej instancji, sądy okręgowe to sądy odwoławcze w sprawach rozpoznawanych w pierwszej instancji przez sądy rejonowe, a w niektórych sprawach wskazanych ustawowo same orzekają w pierwszej instancji. Sądy apelacyjne są sądami odwoławczymi od orzeczeń sądów okręgowych orzekających w pierwszej instancji.

Sądami administracyjnymi są wojewódzkie sądy administracyjne jako sądy pierwszej instancji oraz Naczelny Sąd Administracyjny jako sąd drugiej instancji.

Sądami wojskowymi są wojskowe sądy okręgowe i wojskowe sądy garnizonowe. Zasada jest, iż w pierwszej instancji orzeka sąd garnizonowy. Wojskowy sąd okręgowy rozpoznaje środki odwoławcze od tych orzeczeń, a sam orzeka w pierwszej instancji, w sprawach wskazanych w przepisach szczególnych. Środki odwoławcze od orzeczeń wydanych w pierwszej instancji przez wojskowy sąd okręgowy rozpatruje Sąd Najwyższy Izba Wojskowa.

16. Stanami nadzwyczajnymi są:

- a) stan wojenny, stan klęski żywiołowej, stan wyższej konieczności
- b) stan wojenny, stan wyjątkowy, stan klęski żywiołowej
- c) stan wyższej konieczności, stan wyjątkowy, stan wojenny

Żadne państwo nie jest z natury rzeczy wolne od możliwości wystąpienia sytuacji kryzysowych. Konieczność przeciwdziałania zagrożeniom, które godzą w suwerenny byt państwa, w podstawy jego ustroju, w spokój i ład publiczny, a także w życie i mienie obywateli, wymagać może nadzwyczajnych środków wykraczających poza metody i sposoby działania aparatu państwa stosowane w normalnych warunkach. Racjonalny ustrojodawca powinien przewidzieć możliwość czasowej zmiany zasad funkcjonowania państwa, w takim zakresie w jakim jest to niezbędne dla pokonania trudności i zakończenia kryzysu. Instytucją prawa konstytucyjnego służącą realizacji tego celu są stany nadzwyczajne.

Istotą stanu nadzwyczajnego jest odejście od stałych konstytucyjnych form sprawowania władzy w wyniku zaistnienia szczególnej sytuacji w państwie lub stosunkach międzynarodowych.

Konstytucja RP w poświęconym wyłącznie stanom nadzwyczajnym rozdziale XI przewiduje możliwość wprowadzania na części albo całym terytorium państwa:

- 1) stanu wojennego – w razie zewnętrznego zagrożenia państwa, zbrojnej napaści na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub gdy z umowy międzynarodowej wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji (art. 229),
- 2) stanu wyjątkowego – w razie zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa, bezpieczeństwa obywateli lub porządku publicznego (art. 230),
- 3) stanu klęski żywiołowej – w celu zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski żywiołowej oraz w celu ich usunięcia (art. 232).

17. Przewodniczącym Trybunału Stanu jest:

- a) Prokurator Generalny
- b) Minister Sprawiedliwości
- c) Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego

Przewodniczącym Trybunału Stanu jest z urzędu Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego powoływany przez Prezydenta RP na 6-letnią kadencję spośród kandydatów przedstawionych

przez Zgromadzenie Ogólne Sądu Najwyższego. Przewodniczenie Trybunałowi Stanu przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego służy zachowaniu ciągłości działania Trybunału, ułatwia Trybunałowi korzystanie z bazy materialnej Sądu Najwyższego, a przede wszystkim służy zapewnieniu najwyższej, z prawnego punktu widzenia, jakości rozstrzygnięć Trybunału.

18. Pierwszą pełną konstytucją polską po odzyskaniu niepodległości uchwalono:

- a) 22 listopada 1918 r.
- b) 20 lutego 1919 r.
- c) 17 marca 1921 r.

Pierwszą pełną konstytucję polską po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. uchwalono 17 marca 1921 r. Akt ten, zwany zwyczajowo Konstytucją Marcową, poprzedzony został Uchwałą Sejmu Ustawodawczego z dnia 20 lutego 1919 r. w sprawie powierzenia J. Piłsudskiemu dalszego sprawowania urzędu Naczelnika Państwa (uchwała znana jako Mała Konstytucja, odnosiła się jedynie do wybranych zagadnień ustrojowych i obowiązywać miała do czasu przyjęcia konstytucji pełnej). Konstytucja Marcowa składała się ze wstępu, siedmiu rozdziałów i 126 artykułów. W Rozdziale pierwszym, obejmującym zaledwie dwa artykuły, określone zostały podstawy, na których opierać się miało państwo: wprowadzono republikańską formę rządów (art. 1), zasadę suwerenności Narodu oraz zasadę trójpodziału władz (art. 2). Charakterystyka ogólna Konstytucji Marcowej wskazywała na szczególne znaczenie władzy ustawodawczej z nadrzędną pozycją Sejmu w układzie organów władzy państwowej, o czym świadczyć mogło m.in. poświęcenie zagadnieniom związanym z określeniem składu, kompetencji i zasad działania legislatury Rozdziału II; Rozdział III odnosił się do organów władzy wykonawczej, Rozdział IV regulował organizację sądownictwa, V dotyczył praw i obowiązków obywateli, poświęcając kompleksowej regulacji pozycji jednostki w państwie aż 38 artykułów, zaś Rozdziały VI i VII zawierały postanowienia ogólne i przejściowe. Konstytucja z 17 marca 1921 r. określana jest jako jedna z ostatnich demokratycznych Ustaw Zasadniczych uchwalonych po I wojnie światowej: ukształtowała ona stosunki pomiędzy władzą ustawodawczą i wykonawczą na postępowych zasadach systemu rządów parlamentarnych, wyposażając jednocześnie obywateli w szeroki katalog praw i wolności; stała się również czynnikiem integrującym ziemie polskie po okresie zaborów. Konstytucja Marcowa została istotnie znowelizowana w kierunku wzmocnienia władzy wykonawczej kosztem uprawnień parlamentu na mocy ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. (nowela sierpniowa), stanowiącej pierwszy krok w kierunku zasadniczych przekształceń podstaw ustrojowych państwa, które usankcjonowało uchwalenie Konstytucji z dnia 23 kwietnia 1935 r.

19. Akt prawny o mocy równej konstytucji, dotyczący jej materii oraz uchwalany w trybie przewidzianym dla konstytucji nazywamy:

- a) ustawą
- b) rozporządzeniem z mocą ustawy
- c) ustawą konstytucyjną

Akt prawny o mocy równej konstytucji, dotyczący jej materii oraz uchwalany w trybie przewidzianym dla uchwalenia konstytucji nazywamy ustawą konstytucyjną. Pojęcie ustawy konstytucyjnej nie jest definiowane w nauce prawa w sposób jednolity; z jednej strony mówić można o ustawach konstytucyjnych w wąskim znaczeniu (*sensu stricto*), które oprócz charakterystycznej dla Ustawy Zasadniczej mocy prawnej, przedmiotu regulacji oraz trybu uchwalania, zawierają w swym tytule nazwę „ustawa konstytucyjna” oraz o ustawach konstytucyjnych szeroko rozumianych (*sensu largo*), które bez względu na nazwę spełniają

dwa warunki: odnoszą się do zagadnień konstytucyjnych oraz powstają w trybie wymaganym dla Ustawy Zasadniczej. Szczególne znaczenie dla funkcjonowania państwa mają ustawy konstytucyjne, które w Polsce noszą umowną nazwę „małe konstytucje” (w historii polskiej państwowości mieliśmy do czynienia z trzema aktami tego rodzaju: z 1919, 1947 oraz 1992 roku). Małe konstytucje regulują w sposób fragmentaryczny podstawy ustroju państwa do czasu uchwalenia pełnej konstytucji. Obowiązująca obecnie Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. nie posługuje się pojęciem „ustawy konstytucyjnej” – akty normatywne odnoszące się do materii konstytucyjnej, posiadające moc prawną równą konstytucji oraz uchwalane w trybie dla niej przewidzianym noszą nazwę „ustaw o zmianie konstytucji”.

20. Zasada suwerenności narodu została wprowadzona do polskich przepisów konstytucyjnych na mocy:

- a) zmiany Konstytucji PRL przeprowadzonej 29 grudnia 1989 r.
- b) postanowień Małej Konstytucji z 17 października 1992 r.
- c) postanowień Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r.

Zasada suwerenności narodu została wprowadzona do polskich przepisów konstytucyjnych w miejsce zasady zwierzchnictwa „ludu pracującego miast i wsi” na mocy zmiany Konstytucji PRL z 29 grudnia 1989 r. Obecnie obowiązująca Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 r. przewiduje w art. 4, iż *władza zwierzchnia w Rzeczypospolitej Polskiej należy do narodu. Naród sprawuje władzę przez swoich przedstawicieli lub bezpośrednio*. Zasadę suwerenności narodu rozumieć należy ogólnie jako przekazanie najwyższej władzy w państwie w ręce ogółu obywateli, bez względu na ich przynależność etniczną. Takie ujęcie zasady zwierzchnictwa różni się zasadniczo od klasowej koncepcji suwerenności, charakterystycznej dla nauki okresu socjalizmu, w której jedynie lud pracujący (czyli wspólnota żyjąca z pracy społecznie użytecznej) mieścił się w pojęciu suwerena. Odróżnić należy pierwotne i współczesne rozumienie nowożytnej zasady suwerenności. W ujęciu pierwotnym, wywodzącym się od J.J. Rousseau (*Umowa społeczna*, 1762), zwierzchnictwo narodu miało charakter : a) niezbywalny (suweren musiał sprawować władzę bezpośrednio sam, wykluczona była jakakolwiek reprezentacja, ponieważ zgodnie z założeniami teorii roussofskiej Naród nie był w stanie nikomu przekazać swojej woli; b) niepodzielny, tzn. władza suwerenna miała mieć charakter jednolity i stanowić całość. Utopijny charakter pierwotnego ujęcia zasady zwierzchnictwa, zakładający bezpośrednie sprawowanie władzy przez wszystkich obywateli, a co za tym idzie niemożliwy do zastosowania poza małymi wspólnotami, skłonił J.J. Rousseau do dopuszczenia idei reprezentacji, tj. delegowania przez suwerena swoich przedstawicieli dla sprawowania władzy w imieniu narodu. Reżim przedstawicielski obwarowany został licznymi warunkami: po pierwsze, przedstawiciele nie posiadali żadnej władzy własnej – działali wyłącznie jako wyraziciele woli suwerena; po drugie, reprezentantów wiązał mandat imperatywny, pozwalający na ich natychmiastowe odwołanie w razie sprzeniewierzenia się woli Narodu; wreszcie po trzecie, każda ustawa przyjęta przez organ przedstawicielski uzyskiwać miała moc wiążącą dopiero po jej zatwierdzeniu w drodze referendum przez ogół obywateli. Współcześnie w odniesieniu do zasady suwerenności dominuje pogląd, iż Naród jest podmiotem zdolnym do działania i wyrażania się głównie poprzez swoich reprezentantów, dlatego też dominujący jest przedstawicielski system sprawowania władzy. Przyjmuje się, iż z zasady suwerenności wypływają następujące uprawnienia Narodu: a) prawo wybierania podstawowych organów państwa; b) prawo współdecydowania z organami państwa w procesie rządzenia (głównie w drodze referendum i obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej); c) prawo wyrażania opinii w przedmiocie rządzenia państwem.

21. Powszechnie obowiązującymi źródłami prawa w Rzeczypospolitej Polskiej są:

- a) zarządzenia
- b) ratyfikowane umowy międzynarodowe
- c) uchwały rady Ministrów

Źródła prawa powszechnie obowiązującego, tj. wiążącego zarówno podmioty państwowe, obywateli polskich oraz wszystkie znajdujące się we władztwie Rzeczypospolitej osoby i podmioty prawne, podzielić można na źródła prawa o zasięgu ogólnokrajowym, obowiązujące na terytorium całego państwa oraz źródła o charakterze lokalnym, wiążące powszechnie na pewnym obszarze. Zgodnie z art. 87 Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r., źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są : Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia, zaś na obszarze działania organów, które je ustanowiły, akty prawa miejscowego. Do konstytucyjnych źródeł powszechnie obowiązującego prawa zaliczają się także, nie wymienione w Rozdziale III Konstytucji, rozporządzenia z mocą ustawy, wydawane przez Prezydenta w stanie wojennym oraz ustawy o zmianie konstytucji, przewidziane w Rozdziale XII. Od powszechnie obowiązujących źródeł prawa odróżnić należy akty prawa wewnętrznego, wiążące jedynie jednostki podległe organizacyjnie podmiotowi wydającemu określony akt. Konstytucja wymienia w tym zakresie uchwały Rady Ministrów oraz zarządzenia Prezesa Rady Ministrów i ministrów. Te ostatnie mogą być również wydawane przez Prezydenta RP oraz przewodniczących komitetów powołanych w skład Rady Ministrów.

22. Prawo inicjatywy ustawodawczej przysługuje m.in.:

- a) Radzie Ministrów, ministrom
- b) Prezydentowi RP, Sejmowi, Senatowi
- c) Prezydentowi RP, Prezesowi Rady Ministrów, Sejmowi

Pod pojęciem prawa inicjatywy ustawodawczej rozumieć należy przysługującą prawnie określonym (najczęściej w przepisach konstytucyjnych) podmiotom kompetencję do przedłożenia parlamentowi projektu z ustawy z tym skutkiem prawnym, że parlament jest zobowiązany wniesiony projekt rozpatrzyć w przewidzianym trybie. Prawo inicjatywy ustawodawczej na gruncie art. 118 Konstytucji RP z 1997 r. przysługuje posłom (zgodnie z art.32 ust.2 Regulaminu Sejmu prawo wniesienia projektu ustawy posiada grupa co najmniej 15 posłów oraz komisja sejmowa, z wyłączeniem komisji śledczej), Senatowi (art.76 ust.1 Regulaminu Senatu przewiduje, iż inicjatorem senackiego projektu ustawy może być grupa co najmniej 10 senatorów lub komisja senacka), Prezydentowi Rzeczypospolitej, Radzie Ministrów oraz grupie co najmniej 100 tys. obywateli polskich, mających prawo wybierania do Sejmu (tryb postępowania w sprawie skutecznego wniesienia obywatelskiego projektu ustawy reguluje Ustawa z dnia 24 czerwca 1999 r. o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli). Zgodnie z art. 118 ust.3 Konstytucji RP, wnioskodawcy przedstawiając projekt ustawy, zobowiązani są do wskazania finansowych skutków jej wykonania. Aktualny tryb ustawodawczy na gruncie polskiego prawa składa się z: a) wykonania inicjatywy ustawodawczej, b) rozpatrzenia projektu ustawy w trzech czytaniach przez Sejm, c) rozpatrzenia ustawy przez Senat, z możliwością zgłaszania poprawek lub wniosku o odrzucenie ustawy, d) rozpatrzenia przez Sejm stanowiska Senatu, e) podpisania ustawy przez Prezydenta (Głowie Państwa przed podpisaniem ustawy przysługuje prawo wystąpienia do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie zgodności ustawy z Konstytucją lub skierowania ustawy do ponownego rozpatrzenia przez Sejm [veto prezydenckie], f) ogłoszenia ustawy.

23. Na gruncie Konstytucji RP z 1997 r. mandat przedstawicielski ma charakter:

- a) niezależny
- b) imperatywny
- c) nieodwoływalny

Pojęcie mandatu przedstawicielskiego definiować można jako udzielone na określony czas, przeważnie w drodze wyborów, pełnomocnictwo do sprawowania funkcji parlamentarnej, upoważniające i zobowiązujące do udziału w kształtowaniu i wyrażaniu przez ciało ustawodawcze woli państwowej Narodu.

Art. 104 ust.1 Konstytucji RP z 1997 r. stanowi, iż „Posłowie są przedstawicielami Narodu. Nie wiążą ich instrukcje wyborców” (odnosi się to również do senatorów). Z przytoczonego konstytucyjnego sformułowania wynika koncepcja mandatu wolnego, opozycyjna w stosunku do konstrukcji mandatu imperatywnego (związanego), charakteryzującego się obowiązkiem utrzymywania przez przedstawicieli więzi z wyborcami oraz możliwością odwołania posła przed końcem kadencji parlamentu, występującego po raz ostatni na gruncie polskiego prawa w okresie realnego socjalizmu. Charakteryzując konstrukcję mandatu przedstawicielskiego wynikającą z regulacji konstytucyjnej, stwierdzić należy, iż jest on: a) generalny (poseł jest wyrazicielem woli całego Narodu, a nie jedynie woli wyborców z okręgu, w którym uzyskał mandat. Zgodnie z rotą ślubowania poselskiego poseł „wykonuje obowiązki wobec Narodu”. Podobnym sformułowaniem posługuje się ustawa z 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora, stanowiąc, iż „posłowie i senatorowie wykonują swój mandat kierując się dobrem Narodu); b) niezależny (posła i senatora nie wiążą instrukcje wyborców, przedstawiciele nie mają również żadnych obowiązków prawnych w stosunku do konkretnych wyborców w postaci uzgadniania kierunków swego postępowania na forum parlamentu oraz składania sprawozdań. Posłowie i senatorowie powinni jednak informować wyborców o swojej pracy oraz działalności organu, do którego zostali wybrani (art. 1 ust. 2 ustawy o wykonywaniu mandatu posła i senatora); c) nieodwoływalny (poseł i senator nie może zostać odwołany przez wyborców przed końcem kadencji. Jakkolwiek, w odróżnieniu od postanowień Małej Konstytucji z 1992 r., obowiązująca Ustawa Zasadnicza nie zawiera wprost postanowienia zakazującego wycofania przedstawicielowi pełnomocnictwa do reprezentowania Narodu, to brak takiej możliwości wynika domyślnie z treści art. 104 ust.1 Konstytucji.

24. W skład Zgromadzenia Narodowego wchodzi:

- a) Sejm, Senat i Prezydent RP
- b) Sejm i Senat
- c) Sejm, Senat i Rada Ministrów

Stosownie do przeważającego w nauce prawa poglądu, Zgromadzenie Narodowe stanowi samoistny, odrębny i naczelny organ państwowy, usytuowany w gronie organów władzy ustawodawczej. Zgodnie z art. 114 ust.1 Konstytucji RP z 1997 r.: „w przypadkach określonych w Konstytucji, Sejm i Senat, obradując wspólnie pod przewodnictwem Marszałka Sejmu lub w jego zastępstwie Marszałka Senatu, działają jako Zgromadzenie Narodowe”. Genezy instytucji Zgromadzenia Narodowego, jako organu łączącego obie izby parlamentu upatrywać należy w rozwiązaniach prawnych okresu III Republiki Francuskiej. W Polsce instytucja ta znalazła odzwierciedlenie w przepisach Konstytucji Marcowej z 1921 roku. Restytucja Zgromadzenia Narodowego na gruncie konstytucyjnym nastąpiła z mocy noweli kwietniowej z 1989 r., zaś głównym celem jego utworzenia było dokonanie wyboru Prezydenta. W stanie prawnym z 1989 roku. Zgromadzenie Narodowe było również wyłącznie właściwe do odebrania przysięgi od nowo wybranego Prezydenta, uznania jego

trwałej niezdolności do sprawowania urzędu oraz postawienia Głowy Państwa w stan oskarżenia przez Trybunałem Stanu. W 1990 r., po wprowadzeniu powszechnych wyborów prezydenckich, ZN utraciło funkcję kreacyjną w tym zakresie, otrzymując kompetencję do stwierdzania ważności wyboru Prezydenta (uprawnienie to ZN utraciło w 1995 r. na rzecz Sądu Najwyższego), zaś ustawa konstytucyjna z 23 kwietnia 1992 roku ustanowiła Zgromadzenie Narodowe organem odpowiedzialnym za przygotowanie i uchwalenie nowej konstytucji. Aktualnie, o Zgromadzeniu Narodowym mówić możemy wyłącznie w przypadku zwołania Sejmu i Senatu przez Marszałka Sejmu w celu realizacji jednej z poniższych kompetencji: a) przyjęcia przysięgi od nowo wybranego Prezydenta Rzeczypospolitej, co jest warunkiem objęcia przezeń urzędu; b) uznania trwałej niezdolności Prezydenta RP do sprawowania urzędu ze względu na stan zdrowia; c) postawienia Prezydenta w stan oskarżenia przed Trybunałem Stanu za popełnienie przestępstwa albo za naruszenie Konstytucji lub ustawy w związku ze sprawowanym stanowiskiem lub w zakresie swego urzędowania; d) wysłuchania orędzia Prezydenta; e) uchwalenia własnego regulaminu.

25. Prezydent RP może skrócić kadencję Sejmu RP:

- a) w każdym momencie
- b) w przypadku niepowołania rządu w I procedurze rezerwowej
- c) w przypadku nieprzedłożenia Prezydentowi ustawy budżetowej w określonym konstytucyjnie terminie

Kadencją parlamentu nazywamy prawnie określony czas trwania pełnomocnictw tego organu, czyli czas na jaki parlament został wybrany i w jakim może realizować swe kompetencje w składzie wyłonionym w jednych wyborach. Zgodnie z art. 98 ust.1 Konstytucji RP kadencja Sejmu i Senatu trwa 4 lata, co uzasadnione jest polską tradycją parlamentarną od 1952 r. (konstytucje okresu międzywojennego przewidywały pięcioletnią kadencję parlamentu). Obowiązująca Ustawa Zasadnicza utrzymuje ściśle powiązanie upływającej i rozpoczynającej się kadencji izb, wprowadzone nowelą konstytucyjną z 17 marca 1995 r.: kadencja nowo wybranego parlamentu rozpoczyna się z dniem zebrania się Sejmu na pierwsze posiedzenie i trwa do dnia poprzedzającego zebranie się Sejmu następnej kadencji. Rozwiązanie to pozwoliło wyeliminować występującą przed 1995 r. przerwę międzykadencyjną, stanowiącą dla organów władzy wykonawczej pokusę do nadużywania swych kompetencji. Zakończenie kadencji Sejmu i Senatu nastąpić może w sposób zwyczajny, po upływie czteroletniego okresu pełnomocnictw (przypadkiem, w którym kadencja parlamentu ulegnie przedłużeniu jest obowiązywanie jednego ze stanów nadzwyczajnych oraz okres 90 dni po jego zakończeniu – art. 228 ust. 7 Konstytucji), jak również w trybie nadzwyczajnym, przed upływem 4 lat od pierwszego posiedzenia Sejmu. W tym zakresie można wyróżnić uprawnienie Sejmu do podjęcia uchwały w przedmiocie samorozwiązania oraz określone w Konstytucji kompetencje Prezydenta RP, na mocy których Głowa Państwa musi lub może skrócić kadencję Sejmu (skrócenie kadencji Sejmu pociąga za sobą skrócenie kadencji Senatu). Sejm może podjąć uchwałę o samorozwiązaniu w każdym czasie (z wyjątkiem trwania stanu nadzwyczajnego i 90 dni po jego zakończeniu) i z każdego powodu, większością co najmniej 2/3 głosów ustawowej liczby posłów. W odniesieniu do związanych z czasem trwania kadencji parlamentu uprawnień Prezydenta RP, stwierdzić należy, iż fakultatywne skrócenie kadencji Sejmu nastąpić może, kiedy ustawa budżetowa nie zostanie przedstawiona Prezydentowi do podpisu w ciągu 4 miesięcy od przedłożenia przez Rząd jej projektu Sejmowi, zaś obligatoryjne skrócenie kadencji nastąpi, jeśli Rada Ministrów nie otrzyma od Sejmu wotum zaufania w drugiej procedurze rezerwowej tworzenia Rządu. Skrócenie kadencji parlamentu pociąga za sobą konieczność przeprowadzenia wyborów przedterminowych: zgodnie z art. 98 ust. 5 Konstytucji, wybory takie zarządza Prezydent

RP, wyznaczając ich datę na dzień wolny od pracy, przypadający w ciągu 45 dni od dnia skrócenia kadencji.

26. Kandydata na urząd Prezydenta RP może zgłosić grupa co najmniej :

- a) 500 tys. obywateli polskich mających prawo wybierania do Sejmu
- b) 200 tys. obywateli polskich mających prawo wybierania do Sejmu
- c) 100 tys. obywateli polskich mających prawo wybierania do Sejmu

Konstytucja RP z 1997 r. w art. 127 ust. 3 zd. drugie przyznaje prawo zgłoszenia kandydata na urząd Prezydenta Rzeczypospolitej grupie co najmniej 100 000 obywateli, posiadających prawo wybierania do Sejmu. Tryb zgłaszania kandydatów na najwyższy urząd w państwie jest wieloetapowym, złożonym procesem, który został unormowany w przepisach ustawy o wyborze Prezydenta RP z 27 września 1990 r. Etap pierwszy sprowadza się do utworzenia komitetu wyborczego kandydata na Prezydenta (uprawnienie w tym zakresie posiada grupa co najmniej 15 obywateli polskich). Utworzenie komitetu wyborczego wymaga uzyskania od kandydata pisemnej zgody zarówno na reprezentowanie go na zasadzie wyłączności przez tworzący się komitet, jak również zgody na kandydowanie. Na obywatelach zakładających komitet ciąży także obowiązek ustanowienia pełnomocnika, reprezentującego komitet oraz pełnomocnika finansowego, odpowiedzialnego za gospodarkę finansową. Pierwszy etap kończy zebranie co najmniej 1000 podpisów poparcia obywateli mających prawo wybierania do Sejmu. Etap drugi obejmuje zgłoszenie komitetu wyborczego do Państwowej Komisji Wyborczej celem jego zarejestrowania (zgłoszenie nastąpić może najpóźniej w 55 dniu przed dniem wyborów). Zgłoszenie powinno zawierać: nazwę komitetu oraz adres jego siedziby, dane pełnomocników, oświadczenie o utworzeniu komitetu, pisemną zgodę kandydata na kandydowanie oraz na utworzenie komitetu, a także wykaz podpisów co najmniej 1000 obywateli popierających kandydata. Po zarejestrowaniu przez PKW, komitet nabywa osobowość prawną. W trzecim etapie następuje zgłoszenie kandydata na urząd Prezydenta. Zgłoszenia dokonuje osobiście pełnomocnik komitetu wyborczego, najpóźniej 45 dnia przed dniem wyborów. Zgłoszenie powinno zawierać: dane kandydata, ze wskazaniem jego ewentualnej przynależności partyjnej, nazwę komitetu wyborczego oraz dane pełnomocników, a także wykaz co najmniej 100 000 podpisów obywateli polskich popierających kandydata. Po upływie 45 dnia przed dniem wyborów, PKW sporządza (w porządku alfabetycznym) listę prawidłowo zgłoszonych kandydatów na urząd Prezydenta RP.

27. Trybunał Konstytucyjny w sprawach konstytucyjności ustaw i ratyfikowanych umów międzynarodowych orzeka w składzie:

- a) pełnym
- b) 5 sędziów
- c) 3 sędziów

Trybunał Konstytucyjny, realizując funkcję kontroli konstytucyjności i legalności prawa, orzekać może w trzech składach: pełnym, 5 sędziów oraz 3 sędziów. Charakter składu orzekającego determinowany będzie głównie przedmiotem toczącego się postępowania, tj. zależeć będzie od tego, jaki akt normatywny przyjdzie badać Trybunałowi. Niezależnie od tego należy zauważyć, iż wpływ na rodzaj składu orzekającego może mieć również stopień złożoności rozpatrywanej sprawy. Stosownie do treści art. 25 ust. 1 Ustawy z 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. z 1997, Nr 102, poz. 643 ze zm.) Trybunał orzeka w pełnym składzie w następujących sprawach: a) – z wniosku Prezydenta RP o stwierdzenie zgodności z Konstytucją ustaw przed ich podpisaniem lub umów międzynarodowych przed ich ratyfikacją (tzw. kontrola prewencyjna konstytucyjności prawa); b) – w sprawach o

szczególnej zawilości, z inicjatywy Prezesa Trybunału Konstytucyjnego lub gdy zwróci się o to skład wyznaczony do rozpoznania sprawy; c) – w sprawach, których szczególna zawilość wiąże się z nakładami finansowymi nieprzewidzianymi w ustawie budżetowej oraz d) – w sprawach, w których skład orzekający zamierza odstąpić od poglądu prawnego, wyrażonego przez TK w pełnym składzie. Skład pięciu sędziów TK właściwy jest w sprawach: a) – zgodności ustaw i ratyfikowanych umów międzynarodowych z Konstytucją oraz b) – w sprawach zgodności ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała wyrażenia ustawowej zgody przez parlament. W składzie 3 sędziów Trybunał orzeka: a) – w sprawach zgodności innych aktów normatywnych z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami, a także b) – w sprawach zażaleń na odmowę nadania biegu wnioskowi o zbadanie konstytucyjności i legalności aktów normatywnych.

28. Prezydent RP za naruszenie Konstytucji lub ustaw odpowiada przed:

- a) Trybunałem Konstytucyjnym
- b) Sejmem
- c) Trybunałem Stanu

Zgodnie z założeniami parlamentarno-gabinetowego systemu rządów, Prezydent RP nie ponosi odpowiedzialności politycznej przed parlamentem – instytucja kontrasygnaty przenosi odpowiedzialność za akty urzędowe Głowy Państwa na Prezesa Rady Ministrów. Prezydent RP może być jednak pociągnięty do odpowiedzialności konstytucyjnej, realizowanej przed Trybunałem Stanu za naruszenie Konstytucji lub ustawy w zakresie swego urzędowania lub w związku z pełnionym stanowiskiem (delikt konstytucyjny). Prezydent ponosi przed Trybunałem Stanu również odpowiedzialność karną za popełnienie jakiegokolwiek przestępstwa, niekoniecznie związanego ze sprawowaniem urzędu – Trybunał Stanu jest bowiem dla Głowy Państwa wyłącznie właściwym sądem karnym. Z wnioskiem o pociągnięcie Prezydenta RP do odpowiedzialności przed TS wystąpić może grupa co najmniej 140 członków Zgromadzenia Narodowego. Wniosek wstępny trafia do Marszałka Sejmu, który kieruje go następnie do Komisji Odpowiedzialności Konstytucyjnej, której zadaniem jest przedstawienie sprawozdania z prowadzonego postępowania, wraz z wnioskiem o postawienie Prezydenta w stan oskarżenia lub o umorzenie postępowania. Ostateczną decyzję w sprawie podejmuje Zgromadzenie Narodowe, które większością co najmniej 2/3 głosów ustawowej liczby swych członków może pociągnąć Prezydenta do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu. Podjęcie takiej uchwały skutkuje zawieszeniem Prezydenta w sprawowaniu urzędu do czasu wydania prawomocnego orzeczenia przez TS. Uznanie przez Trybunał Stanu Prezydenta RP za winnego popełnienia deliktu konstytucyjnego lub przestępstwa jest przesłanką opróżnienia urzędu; na Marszałku Sejmu, który w takiej sytuacji zastępuje tymczasowo Głowę Państwa, spoczywa wówczas obowiązek zarządzenia przedterminowych wyborów prezydenckich.

29. Interpelacja stanowi środek kontroli:

- a) Sejmu nad Prezydentem RP
- b) Rady Ministrów nad Prezydentem
- c) Sejmu nad Radą Ministrów

Konstytucja RP w art. 95 ust. 2 przyznaje Sejmowi prawo sprawowania kontroli nad działalnością Rady Ministrów. Kontrola ta może być realizowana: a) przez Sejm działający w całości (wymienić tu należy instytucje: wotum zaufania, konstruktywnego i zwykłego wotum nieufności, absolutorium, jak również możliwość pociągnięcia członków Rządu do

odpowiedzialności konstytucyjnej przed Trybunałem Stanu); b) wyspecjalizowane organy kontrolne podporządkowane Sejmowi (Najwyższa Izba Kontroli) lub wewnętrzne organy pomocnicze (komisje sejmowe) oraz c) poprzez indywidualną działalność posłów. Do środków kontroli mieszczących się w ostatniej z wymienionych powyżej kategorii zaliczają się interpelacje i zapytania poselskie, pytania w sprawach bieżących oraz wnioski o udzielenie tzw. informacji bieżącej (podkreślenia wymaga, iż prawo złożenia wniosku o udzielenie przez członka Rady Ministrów informacji bieżącej przysługuje grupie co najmniej 15 posłów lub klubowi).

Interpelacja (z łac. *interpellatio* – przerywanie, przeszkadzanie) składana jest w sprawach o zasadniczym charakterze, odnoszących się do problemów związanych z polityką państwa (zakres przedmiotowy interpelacji jest identyczny z przedmiotem wniosku o udzielenie informacji bieżącej). Interpelację składa się w formie pisemnej na ręce Marszałka Sejmu. Powinna ona zawierać krótki opis stanu faktycznego, wynikające zeń pytania oraz wskazanie interpelowanego członka Rady Ministrów. Do wniesienia interpelacji wystarcza podpis jednego posła (treść wniosku podlega wstępnej kontroli przez Prezydium Sejmu pod względem zgodności z przepisami Regulaminu Sejmu).

Marszałek Sejmu informuje izbę na posiedzeniu plenarnym o przedmiocie wniesionych interpelacji oraz o odpowiedziach (lub ich braku) przedłożonych przez interpelowanych.

Na członku Rady Ministrów, do którego skierowana została interpelacja, spoczywa obowiązek udzielenia pisemnej odpowiedzi (z dołączeniem dwóch odpisów) w terminie 21 dni od otrzymania wniosku. Odpowiedź kierowana jest do Marszałka Sejmu, który przesyła ją składającemu interpelację (interpelantowi). Treść pisemnej odpowiedzi ogłaszana jest w załączniku do sprawozdania stenograficznego z posiedzenia Sejmu. W przypadku uznania odpowiedzi za niezadowolającą, interpelantowi przysługuje prawo zwrócenia się do Marszałka Sejmu o wystąpienie do interpelowanego członka Rządu o udzielenie dodatkowych wyjaśnień na piśmie. Z wnioskiem takim wystąpić można tylko raz, w ciągu 30 dni od otrzymania niezadowolającej odpowiedzi na interpelację, zaś interpelowany udziela dodatkowych wyjaśnień w terminie 21 dni od dnia otrzymania wniosku.

Przedstawiony powyżej tryb składania i rozpatrywania interpelacji poselskich wskazuje, iż omawiany środek kontroli parlamentarnej nad Radą Ministrów przybiera wyłącznie formę pisemną i nie może stanowić przedmiotu dyskusji na posiedzeniach plenarnych.

30. Pozytywnymi przesłankami rozwodu są:

- a) zupełny i trwały rozkład pożycia między małżonkami
- b) niezupełny, ale trwały rozkład pożycia między małżonkami
- c) tylko trwały rozkład pożycia między małżonkami

Analiza przepisów zawartych w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym pozwala wyróżnić tzw. pozytywne i negatywne przesłanki rozwodu. Przesłanki pozytywne polegają na tym, że w razie ich zaistnienia sąd orzeka rozwód. Są nimi zupełny i trwały rozkład pożycia między małżonkami. Obie te przesłanki muszą istnieć łącznie. Sąd nie orzeknie więc rozwodu jeżeli np. ustali, że istniejący rozkład pożycia między małżonkami jest co prawda zupełny, ale nie jest jeszcze trwały.

Z zupełnym rozkładem pożycia między małżonkami mamy do czynienia wówczas, gdy wszelkie więzi łączące małżonków (tj. duchowe, fizyczne, gospodarcze) uległy zerwaniu. Z kolei rozkład pożycia jest trwały, jeżeli z okoliczności sprawy wynika, że powrót małżonków do wspólnego pożycia nie nastąpi.

31. Udziały małżonków po ustaniu wspólności majątkowej są:

- a) zawsze nierówne
- b) zawsze równe
- c) równe, chyba że jeden z małżonków zażądał ustalenia udziałów z uwzględnieniem stopnia, w jakim każdy z małżonków przyczynił się do powstania majątku

Najczęściej w czasie trwania małżeństwa pomiędzy małżonkami istnieje ustrój małżeńskiej ustawowej wspólności majątkowej. Jest to wspólność bezudziałowa co oznacza, że w czasie jej trwania małżonkowie nie mają określonych udziałów (np. po $\frac{1}{2}$) w majątku wspólnym. Udziały te określone są dopiero po ustaniu tej wspólności (np. w razie rozwodu). Regułą jest wówczas, że są one równe, aczkolwiek każdy z małżonków może żądać ustalenia nierównych udziałów uzasadniając to stopniem przyczynienia się do powstania majątku wspólnego. Na przykład: jeden z małżonków pracował zarobkowo, drugi zaś nawet nie starał podjąć się zatrudnienia i pozostawał na utrzymaniu pracującego małżonka, z którego zarobków nabyto też wszelkie przedmioty do majątku wspólnego (np. mieszkanie, samochód, meble itp.).

32. Przesłanki pozbawienia władzy rodzicielskiej przez sąd to:

- a) nadużycie władzy rodzicielskiej lub rażące zaniedbywanie obowiązków wobec dziecka
- b) przemijająca przeszkoda w wykonywaniu władzy rodzicielskiej
- c) naganne postępowanie rodziców wobec dziecka.

Z analizy obowiązujących przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego można wyprowadzić wniosek, że prawo niechętnie ingeruje w wewnętrzną sferę stosunków rodzinnych. Prawo nie może jednak całkowicie zrezygnować z możliwości takiej ingerencji. Dlatego też zostały przyznane sądowi możliwości ingerowania w sprawowanie władzy rodzicielskiej. Przewidziane prawem środki ingerencji można podzielić na trzy grupy:

- 1) Ograniczenie władzy rodzicielskiej.
- 2) Zawieszenie władzy rodzicielskiej.
- 3) Pozbawienie władzy rodzicielskiej.

Pozbawienie władzy rodzicielskiej jest najbardziej surowym środkiem ingerencji w sprawowanie władzy rodzicielskiej. Sąd jest obowiązany pozbawić władzy rodzicielskiej (jedno lub oboje rodziców) jeżeli: 1) władza rodzicielska nie może być wykonywana z powodu trwałej przeszkody albo 2) rodzice nadużywają władzy rodzicielskiej lub 3) rażąco zaniedbują swoje obowiązki względem dziecka.

Ad. 1. Trwałą jest przeszkoda, która według wszelkich przewidywań nie ustanie, albo też ustanie ale nie można się spodziewać aby nastąpiło to przed uzyskaniem przez dziecko pełnoletności (np. umieszczenie rodzica w zakładzie karnym celem odbycia długoterminowej kary pozbawienia wolności, czy w razie bardzo ciężkiej i przewlekłej choroby, wskutek której rodzic nie będzie w stanie w ogóle wykonywać władzy rodzicielskiej).

Ad. 2. Nadużywanie władzy rodzicielskiej może polegać np. na karceniu cielesnym dziecka w sposób zagrażający zdrowiu dziecka, zmuszaniu do nadmiernej pracy, wykorzystywaniu seksualnym.

Ad. 3. Zaniedbywanie obowiązków wobec dziecka może polegać np. na nie wykonywaniu w ogóle pewnych obowiązków wobec dziecka, albo realizowaniu ich ale nie tak, jak wymaga tego dobro dziecka. Zaniedbywanie to musi być rażące. Tzn. musi osiągać wysoki stopień nasilenia. O tym, czy zaniedbania mają rażący charakter może świadczyć np. uporczywość tych zaniedbań albo ich rozmiary.

W razie ustania przyczyny uzasadniającej pozbawienie władzy rodzicielskiej sąd może (nie ma jednak takiego obowiązku) władzę rodzicielską przywrócić.

Poza wskazanymi przesłankami sąd może także pozbawić rodziców władzy rodzicielskiej jeżeli pomimo udzielonej rodzicom pomocy nie ustały przyczyny umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej albo w placówce opiekuńczo – wychowawczej, zwłaszcza gdy rodzice w sposób trwały nie interesują się dzieckiem.

33. Do przysposobienia:

- a) zawsze jest potrzebna zgoda przysposobianego
- b) zgoda przysposobionego nie jest potrzebna
- c) wymagana jest zgoda przysposobianego, który ukończył 13 lat

Jedną z przesłanek przysposobienia jest zgoda osoby przysposobianej na tę adopcję. Zgoda osoby przysposobianej jest wymagana jeżeli ukończyła ona 13 lat. Natomiast jeżeli jest przysposobiane dziecko przed ukończeniem 13 roku życia, sąd powinien je wysłuchać. Wyjątkowo zgoda na przysposobienie nie jest wymagana, jeżeli np. przysposobiany już uważa się za dziecko przysposabiającego. Żądanie w takim wypadku zgody zniweczyłoby to przekonanie i byłoby sprzeczne z dobrem osoby przysposobianej.

34. Obowiązek alimentacyjny istnieje pomiędzy:

- a) krewnymi w linii prostej
- b) konkubentami
- c) kuzynami

Podstawową funkcją obowiązku alimentacyjnego jest zabezpieczenie egzystencji osób uprawnionych. W przypadku zaś osób (np. dzieci) nie mogących się utrzymać własnymi siłami rolą tego obowiązku jest także zabezpieczenie środków wychowania. Instytucja alimentacji ma więc zapewnić rodzinie środki materialne niezbędne do jej prawidłowego funkcjonowania. Zgodnie z przepisami kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, obowiązek alimentacyjny obciąża krewnych w linii prostej (np. rodzice – dzieci) oraz rodzeństwo. Obowiązek ten powstaje także w wypadku dokonania przysposobienia (m.in. między przysposobionym a przysposabiającym). Może również istnieć między pasierbem (pasierbicą) a ojczymem (macochą), nie rozciąga się już jednak na osoby spokrewnione w dalszym stopniu np. na kuzynów. Nie obejmuje on również np. konkubentów.

35. Nadzór nad sprawowaniem opieki sprawuje:

- a) opiekun
- b) kurator
- c) sąd opiekuńczy

Opieka jest instytucją prawną, która ma na celu zapewnienie pieczy i reprezentacji osobom małoletnim nie pozostającym pod władzą rodzicielską (np. rodzice nie żyją albo zostali pozbawieni władzy rodzicielskiej przez sąd) lub osobom pełnoletnim całkowicie ubezwłasnowolnionym. Opiekuna ustanawia sąd. Opiekun sprawuje pieczę nad osobą i majątkiem pozostającego pod opieką. Sprawując opiekę podlega nadzorowi sądu opiekuńczego. Kontrola ta powinna mieć charakter realny. Nadzór powinien być rzeczywisty a nie tylko formalny. Sąd powinien na bieżąco zaznajamiać się z działalnością opiekuna oraz udzielać mu wskazówek i poleceń. Nie może jedynie ograniczać się do odbierania od opiekuna samych sprawozdań.

36. Zdolności do czynności prawnych w ogóle nie posiada:

- a) osoba, ubezwłasnowolniona częściowo
- b) osoba, ubezwłasnowolniona całkowicie
- c) osoba powyżej 13 roku życia

Zdolność do czynności prawnych osoby fizycznej oznacza możliwość nabywania praw i zaciągania zobowiązań w drodze czynności prawnych w sferze prawa cywilnego. W stosunku do osoby fizycznej wyróżnia się trzy zakresy zdolności do czynności prawnych:

- 1) pełna zdolność do czynności prawnych
- 2) ograniczona zdolność do czynności prawnych
- 3) brak zdolności do czynności prawnych

Pełną zdolność do czynności prawnych posiadają osoby pełnoletnie, czyli te które ukończyły 18 lat oraz nie zostały ubezwłasnowolnione w żadnym stopniu (ani częściowo, ani całkowicie). Przepisy kodeksu cywilnego przewidują od tej zasady wyjątek polegający na tym, że małoletni może uzyskać pełną zdolność do czynności prawnych przez zawarcie małżeństwa i nie traci jej w razie unieważnienia małżeństwa, bez względu na przyczyny unieważnienia (art. 10 § 2 k.c.). Przepis ten w praktyce dotyczy tylko małoletnich kobiet, które ukończyły 16 lat i zawarły związek małżeński jeszcze przed ukończeniem 18 roku życia. Sąd opiekuńczy może bowiem z ważnym powodów zezwolić na zawarcie małżeństwa kobiecie, która ukończyła 16 lat, a z okoliczności wynika, że zawarcie małżeństwa będzie zgodne z dobrem założonej przez nią rodziny (art. 10 § 1 k.r.o.).

Osoby fizyczne posiadające pełną zdolność do czynności prawnych mogą samodzielnie dokonywać wszelkich czynności prawnych przewidzianych w polskim systemie prawnym. Mogą na przykład zawrzeć umowę darowizny, udzielić pełnomocnictwa lub sporządzić testament.

Ograniczoną zdolność do czynności prawnych posiada małoletni, który ukończył 13 rok życia, a nie ukończył jeszcze 18 lat (o ile nie uzyskał pełnoletności na skutek zawarcia małżeństwa), osoba ubezwłasnowolniona częściowo oraz osoba, dla której w toku postępowania o ubezwłasnowolnienie został ustanowiony doradca tymczasowy.

Ubezwłasnowolnić częściowo można jedynie osobę pełnoletnią, jeżeli z powodu choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych (w szczególności pijaństwa lub narkomanii) potrzebna jest pomoc w prowadzeniu spraw tej osoby, a stan jej zdrowia nie uzasadnia ubezwłasnowolnienia całkowitego (art. 16 k.c.). Dla osoby ubezwłasnowolnionej częściowo ustanawia się kuratelę. Orzeczenie o ubezwłasnowolnieniu częściowym może zostać uchylone lub zmienione (na ubezwłasnowolnienie całkowite) w zależności od zmiany stanu zdrowia osoby, której ono dotyczy.

Zasadą jest, że osoba posiadająca ograniczoną zdolność do czynności prawnych może sama dokonywać czynności prawnych ale do ich ważności wymagana jest zgoda jej przedstawiciela ustawowego, np. rodzica lub opiekuna (art. 17 k.c.). W myśl tego przepisu „z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, do ważności czynności prawnej, przez którą osoba ograniczona w zdolności do czynności prawnych zaciąga zobowiązanie lub rozporządza swoim prawem, potrzebna jest zgoda jej przedstawiciela ustawowego. Ustawodawca przewidział dwa odstępstwa od tej reguły, a mianowicie niektóre czynności prawne mogą być samodzielnie dokonywane przez osobę ograniczoną w zdolności do czynności prawnych (tzn. bez zgody przedstawiciela ustawowego), a niektórych czynności osoba taka nie może, z woli ustawodawcy, w ogóle dokonywać, nawet gdyby uzyskała zgodę przedstawiciela ustawowego. Do pierwszej grupy wyjątków należą: czynności niemające charakteru czynności zobowiązujących lub rozporządzających; umowy powszechnie

zawierane w drobnych bieżących sprawach życia codziennego (art. 20 k.c.); umowa o pracę; rozporządzenie swoim zarobkiem, chyba że sąd opiekuńczy z ważnych powodów postanowi inaczej (art. 21 k.c.); czynności prawne dotyczące przedmiotów majątkowych oddanych osobie z ograniczoną zdolnością do czynności prawnych przez przedstawiciela ustawowego do swobodnego użytku, z wyjątkiem tych czynności do dokonania których nie wystarcza według ustawy zgoda przedstawiciela ustawowego (art. 22 k.c.). W drugiej grupie wyjątków mieszczą się czynności, do dokonania których ustawodawca wymaga pełnej zdolności do czynności prawnych, np. sporządzenie lub odwołanie testamentu (art. 944 k.c.). Naruszenie tej normy powoduje nieważność czynności prawnej.

Brak zdolności do czynności prawnych dotyczy osób, które nie ukończyły 13 lat oraz osób ubezwłasnowolnionych całkowicie (art. 12 k.c.).

Ubezwłasnowolnić całkowicie można osobę, która ukończyła lat trzynaście, jeżeli wskutek choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii, nie jest w stanie kierować swym postępowaniem (art. 13 k.c.). Dla takiej osoby ustanawia się opiekę, chyba że pozostaje ona jeszcze pod władzą rodzicielską.

Skutkiem braku zdolności do czynności prawnych jest bezwzględna nieważność dokonanej czynności prawnej. Oznacza to, że osoba niemająca w ogóle zdolności do czynności prawnych nie może w zasadzie dokonywać żadnych czynności prawnych. W przeciwnym razie czynność prawna jest nieważna (art. 14 § 1 k.c.). Ustawodawca przewiduje jednak wyjątek od powyższej reguły polegający na tym, że jeżeli osoba niezdolna do czynności prawnych zawrze umowę należącą do umów powszechnie zawieranych w drobnych bieżących sprawach życia codziennego, to umowa taka staje się ważna z chwilą jej wykonania, chyba że pociąga za sobą rażące pokrzywdzenie osoby niezdolnej do czynności prawnych (art. 14 § 2 k.c.). Przykładem czynności należącej do umów powszechnie zawieranych w drobnych bieżących sprawach życia codziennego jest kupno biletu autobusowego, kupno zeszytu lub drożdżówki.

W imieniu osoby niemającej zdolności do czynności prawnych dokonują tych czynności jej przedstawiciele ustawowi, np. rodzice lub opiekunowie ustanowieni przez sąd.

37. Czynność prawna wywołująca skutki prawne wraz ze śmiercią osoby, która jej dokonała to:

- a) czynność zobowiązująca
- b) czynność na wypadek śmierci
- c) czynność między żyjącymi

Czynność prawna na wypadek śmierci (*mortis causa*) wywołuje skutki prawne z chwilą śmierci osoby, która jej dokonywała, np. testament. Czynność tą może dokonać tylko osoba fizyczna, natomiast skutki czynności na wypadek śmierci dotyczą zarówno osób fizycznych, jak i osób prawnych (w tym ułomnych osób prawnych), o ile istnieją w chwili śmierci osoby, która dokonała wspomnianej czynności.

38. Prawo względne to:

- a) prawo skuteczne względem wszystkich
- b) prawo skuteczne między stronami
- c) prawo własności

Prawo podmiotowe jest to przyznana i zabezpieczona przez normę prawną oraz wynikająca z danego stosunku prawnego, sfera możliwości postępowania w określony sposób.

Stosując jako kryterium podziału zakres skuteczności danego prawa wobec osób trzecich, można wyróżnić prawa podmiotowe względne i bezwzględne.

Prawa podmiotowe względne to takie prawa, które są skuteczne tylko między stronami danego stosunku prawnego (*inter partes*). Przykładem praw względnych są stosunki zobowiązaniowe, w których wierzyciel może żądać od dłużnika określonego świadczenia, a dłużnik powinien to świadczenie spełnić (wierzytelność). Umowa zatem, która łączy wierzyciela i dłużnika jest skuteczna tylko wobec tych podmiotów, a nie wobec innych osób.

Prawa podmiotowe bezwzględne (*erga omnes*) to takie prawa, które są skuteczne wobec wszystkich podmiotów podlegających danemu prawodawstwu. Przykładem praw bezwzględnych są prawa rzeczowe, a w szczególności prawo własności. Prawo bezwzględne polega na tym, że adresaci tego prawa (wszystkie podmioty, nieograniczony krąg osób) mają obowiązek nieingerowania w sferę uprawnień podmiotu, któremu przysługuje prawo bezwzględne.

39. Prawo własności jest:

- a) prawem terminowym
- b) prawem ograniczonym w czasie do 100 lat
- c) prawem bezterminowym

Instytucja własności jest jedną z podstawowych kategorii prawnych. Istotną cechą tego prawa własności jest to, że jest ono prawem bezterminowym. Zasada ta nie doznaje żadnych ograniczeń w przypadku nieruchomości gruntowych. Nie można np. sprzedać działki na okres 20 czy 30 lat. Nie jest więc możliwe ustanowienie własności na pewien z góry określony okres czasu. Własność pod tym względem zdecydowanie różni się od wieczystego użytkowania, które ustanawiane jest na okres od 40 do 99 lat. Nie można też przenieść własności nieruchomości pod warunkiem ani z zastrzeżeniem terminu.

Ograniczenia omówionej zasady występują np. przy nieruchomościach budynkowych.

40. Umowa o przeniesienie własności nieruchomości musi być zawarta w formie:

- a) pisemnej
- b) pisemnej z podpisem urzędowo poświadczonym
- c) aktu notarialnego

W polskim prawie cywilnym regułą jest, że czynność prawna (w tym umowa) może zostać dokonana w formie dowolnej. Wyjątki od tej zasady mogą wynikać z woli stron albo z woli ustawodawcy. W przypadku umowy o przeniesienie własności nieruchomości wyjątek taki przewidziany został w przepisach kodeksu cywilnego. Regulacje te przewidują konieczność zachowania dla wspomnianej umowy formy aktu notarialnego. Tak więc np. umowa sprzedaży nieruchomości zawarta bez zachowania tej formy (np. strony zawrą tę umowę w formie pisemnej, a nie aktu notarialnego sporządzonego przez notariusza) jest umową bezwzględnie nieważną. Nie wywoła ona skutków prawnych. Oznacza to, że np. nabywca nie stanie się właścicielem nieruchomości, mimo że zapłacił należną cenę, a zbywca nadal pozostaje właścicielem mimo, iż odebrał zapłacone przez nabywcę pieniądze.

41. Wieczyste użytkowanie ustanawiane jest na okres:

- a) do 40 lat
- b) od 40 do 99 lat
- c) bez ograniczenia czasowego

Prawo wieczystego użytkowania stanowi formę długotrwałego korzystania przez osoby fizyczne i prawne z gruntów stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego (np. gminy).

Użytkowanie wieczyste jest prawem terminowym ustanawianym na z góry określony czas. Oddanie bowiem gruntu w wieczyste użytkowanie następuje na okres 99 lat. Wyjątkowo dopuszczalne jest ustanowienie wieczystego użytkowania na czas krótszy, nie mniej jednak niż na 40 lat. W ciągu ostatnich pięciu lat przed upływem zastrzeżonego w umowie terminu wieczysty użytkownik może żądać jego przedłużenia na dalszy okres od 40 do 99 lat.

42. Przesłankami odpowiedzialności odszkodowawczej są:

- a) szkoda, fakt, z którym ustawa łączy obowiązek naprawienia szkody, związek przyczynowy
- b) tylko szkoda
- c) fakt, z którym ustawa łączy obowiązek naprawienia szkody

Aby można mówić o odpowiedzialności odszkodowawczej konieczne jest łączne zaistnienie następujących przesłanek: 1) szkoda, 2) fakt z którym ustawa łączy obowiązek naprawienia szkody, 3) związek przyczynowy między szkodą a wspomnianym faktem.

Ad. 1. Szkoda jest uszczerbkiem w dobrach osoby poszkodowanej. Gdy nie wystąpiła szkoda, nie może być mowy o zaistnieniu odpowiedzialności odszkodowawczej.

Ad. 2. Jest to działanie ludzkie lub też inne zdarzenie, z którym ustawa łączy obowiązek odszkodowawczy. Może nim być np. zawinione zachowanie się człowieka, którego następstwem jest powstanie szkody.

Ad. 3. Zgodnie z unormowaniami zawartymi w kodeksie cywilnym dłużnik odpowiada za normalne (zwykłe, typowe, przewidywalne) następstwa swojego zachowania.

43. Odsetki są:

- a) wynagrodzeniem dla właściciela od użytkownika jego rzeczy
- b) wynagrodzeniem za korzystanie z cudzych pieniędzy lub innych rzeczy oznaczonych gatunkowo
- c) wynagrodzeniem dla dłużnika od wierzyciela za spłatę długu

Odsetki są szczególnym rodzajem świadczenia spełnianym przez dłużnika wierzycielowi. Jak się bowiem przyjmuje, są one wynagrodzeniem za korzystanie z pieniędzy lub innych rzeczy oznaczonych gatunkowo. Wysokość odsetek obliczana jest według pewnej stopy procentowej, w stosunku do wysokości kapitału i długości czasu użycia cudzego kapitału. Odsetki od sumy pieniężnej mogą należeć się w następujących wypadkach: 1) jeżeli wynika to z czynności prawnej (np. z umowy między wierzycielem a dłużnikiem), 2) w sytuacjach wskazanych w odpowiednim przepisie, 3) na podstawie np. orzeczenia sądu.

44. Zgodnie z kodeksem cywilnym zasada swobody umów:

- a) ma charakter absolutny
- b) jest pełna i niczym nie ograniczona
- c) podlega ograniczeniom co do treści, jak i celu stosunku prawnego

Zasada ta oznacza, najogólniej rzecz ujmując, że strony mają swobodę co do tego, czy zawrzeć umowę, z kim ją zawrzeć, w jakiej formie oraz jaką nadać jej treść. Zasada ta nie ma jednak charakteru absolutnego i niczym nie ograniczonego. Wręcz przeciwnie. Praktycznie rzecz biorąc ograniczenia stron występują w każdym z uprzednio wspomnianych elementów. Jedynie tytułem przykładu można wspomnieć, że zgodnie z regulacjami zawartymi w

kodeksie cywilnym, strony umowy mogą ułożyć stosunek prawny według swojego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Jak więc widać, prawo przewiduje kilka ograniczeń stron w swobodzie kształtowania treści umowy. Naruszenie tych ograniczeń spowoduje nieważność umowy.

45. Naprawienie szkody może nastąpić poprzez:

- a) zapłatę odszkodowania albo przywrócenia stanu poprzedniego
- b) tylko zapłatę odszkodowania
- c) tylko naprawienie uszkodzonej lub zniszczonej rzeczy

Zgodnie z unormowaniami zawartymi w kodeksie cywilnym, naprawienie szkody może nastąpić w jeden z dwóch sposobów. Pierwszy z nich to przywrócenie stanu poprzedniego, drugi zaś polega na zapłacie odpowiedniej sumy pieniężnej. Przywrócenie stanu poprzedniego może polegać np. na tym, że sprawca szkody dokona naprawy uszkodzonej przez siebie rzeczy. Jeżeli zaś naprawienie szkody następuje przez zapłatę sumy pieniężnej, to powinna to być taka kwota, która w pełni zrekompensuje uszczerbek poniesiony przez poszkodowanego. Wyboru sposobu naprawienia szkody dokonuje poszkodowany.

46. Delikt to:

- a) zawinione zachowanie się człowieka
- b) niezawinione zachowanie się człowieka
- c) zaistnienie szkody niezależne od zachowania się człowieka

W nauce prawa cywilnego wyodrębnia się tzw. odpowiedzialność kontraktową (z tytułu nie wykonania albo nienależytego wykonania zobowiązania wynikającego z umowy) oraz deliktową (z tytułu czynu niedozwolonego). Takie ujęcie mogłoby sugerować, że pojęcia czynu niedozwolonego oraz deliktu są tożsame. Tak jednak nie jest. Pojęcie czynu niedozwolonego jest bowiem pojęciem szerszym od deliktu. Delikt bowiem jest zawinionym działaniem ludzkim. Czyn niedozwolony natomiast obejmuje ponadto niektóre niezawinione działania człowieka, a także inne jeszcze zdarzenia nie będące działaniami człowieka, jeżeli tylko z tych zdarzeń wynika szkoda oraz ustawa za tę szkodę czyni kogoś odpowiedzialnym.

47. Umowy konsensualne dochodzą do skutku przez:

- a) porozumienie stron i wydanie rzeczy
- b) tylko wydanie rzeczy
- c) tylko porozumienie stron

Z umową mamy do czynienia wówczas, gdy dwie (lub więcej) strony złożą zgodne oświadczenia woli w celu wywołania oznaczonych skutków prawnych. Spośród różnych rodzajów umów wyodrębnia się podział na umowy konsensualne i realne. Umowy konsensualne to takie, które dochodzą do skutku w następstwie złożenia zgodnych oświadczeń woli stron. Do jej dokonania niezbędne jest więc zaistnienie porozumienia stron (tzw. konsensusu). W przypadku zaś umów realnych do ich skuteczności wymagane jest oprócz złożenia zgodnych oświadczeń woli także i wydanie rzeczy (np. umowa przechowania wymaga, oprócz złożenia zgodnych oświadczeń przez obie strony, również wydania rzeczy będącej przedmiotem przechowania). Przykładem umowy konsensualnej jest chociażby umowa sprzedaży. Tak więc kupujący staje się właścicielem nabywanej rzeczy wskutek złożenia zgodnych oświadczeń woli sprzedawcy i kupującego.

48. Zdolność do dziedziczenia polega na:

- a) możliwości bycia spadkodawcą
- b) możliwości bycia spadkobiercą
- c) możliwości bycia testatorem

Zdolność do dziedziczenia jest to możliwość wejścia w ogół praw i obowiązków przysługujących zmarłemu w drodze dziedziczenia. Zdolność do dziedziczenia posiadają osoby fizyczne i osoby prawne. Osoba fizyczna posiada zdolność do dziedziczenia, czyli może być spadkobiercą, jeżeli żyje w chwili otwarcia spadku. Ustawa przewiduje w tym zakresie wyjątek dotyczący dziecka poczętego (art. 927 § 2 k.c.). Mianowicie dziecko już poczęte w chwili otwarcia spadku może być spadkobiercą, jeżeli urodzi się żywe. Osoba prawna natomiast posiada zdolność do dziedziczenia, jeżeli istnieje w chwili otwarcia spadku. W tym przypadku przepisy również przewidują odstępstwo. Dotyczy ono fundacji ustanowionej w testamencie (art. 927 § 3 k.c.). Fundacja ustanowiona przez spadkodawcę w testamencie może być spadkobiercą, jeżeli zostanie wpisana do rejestru w ciągu dwóch lat od ogłoszenia testamentu.

49. Testament jest czynnością:

- a) między żyjącymi
- b) na wypadek śmierci
- c) dwustronną

Pojęcie testamentu rozumiane jest w prawie w sposób dwojaki – po pierwsze jako czynność prawna, przez którą osoba fizyczna reguluje sytuację prawną swojego majątku na wypadek śmierci, a po drugie jako dokument, w którym zawarte jest oświadczenie woli testatora. Testament jest wprawdzie jedną z czynności prawnych ale zajmuje wśród nich szczególne miejsce. Charakteryzuje się on następującymi cechami:

- 1) jest czynnością prawną pozwalającą uregulować sytuację prawną majątku należącego do osoby fizycznej na wypadek śmierci,
- 2) jest czynnością prawną jednostronną, co oznacza, że do sporządzenia testamentu konieczne jest, a zarazem wystarczające oświadczenie woli jednej osoby (testatora),
- 3) jest taką czynnością prawną, przy dokonywaniu której oświadczenie woli testatora nie jest składane innej osobie, czyli nie ma adresata,
- 4) jest czynnością prawną, mocą której spadkodawca (testator) rozrządza swoim majątkiem,
- 5) jest czynnością na wypadek śmierci spadkodawcy (testatora),
- 6) jest czynnością prawną o charakterze ściśle osobistym, co oznacza zakaz sporządzania i odwoływania testamentu przez przedstawiciela,
- 7) jest czynnością prawną o charakterze formalnym, co oznacza, że musi być sporządzony w formie przewidzianej w ustawie,
- 8) jest czynnością prawną odwołaną, co oznacza, że testator może w każdej chwili odwołać zarówno cały testament, jak i jego poszczególne postanowienia.

Na podstawie powyższych cech można sformułować definicję testamentu. Testament jest więc czynnością prawną jednostronną, przy dokonywaniu której oświadczenie woli testatora nie jest skierowane do żadnej osoby, w każdej chwili odwołalną, mocą której spadkodawca osobiście i z zachowaniem szczególnej formy rozrządza swoim majątkiem na wypadek śmierci.

50. Chwilą otwarcia spadku jest chwila:

- a) złożenia przez spadkobiercę oświadczenia o przyjęciu spadku
- b) odczytania testamentu
- c) śmierci spadkodawcy

Otwarcie spadku jest pojęciem o charakterze techniczno-prawnym, którym przepisy prawa spadkowego posługują się na oznaczenie chwili śmierci spadkodawcy i z którym łączą skutek w postaci przejścia ogółu praw i obowiązków zmarłego na jego następców prawnych (spadkobierców). Zgodnie bowiem z treścią przepisu art. 924 k.c. „spadek otwiera się z chwilą śmierci spadkodawcy”. Oznaczenie chwili otwarcia spadku ma na przykład znaczenie dla określenia składników majątku spadkowego (aktywów i pasywów) oraz dla oznaczenia kręgu podmiotów, które mogą dziedziczyć po danym spadkodawcy.

51. W ramach procesu posesoryjnego sąd ustala czy:

- a) powód jest właścicielem posiadanej rzeczy,
- b) powód jest lub był posiadaczem rzeczy,
- c) powód lub pozwany był w dobrej wierze.

Ochrona posesoryjna jest instytucją służącą do ochrony posiadania. W przypadku bowiem ochrony własności mamy do czynienia z tzw. ochroną petytoryjną.

Ochrony posiadania przed sądem może domagać się każdy posiadacz rzeczy, niezależnie od tego, czy jego posiadanie było zgodne ze stanem prawnym. Bez znaczenia jest także dobra lub zła wiara posiadacza. Przesłanką ochrony posesoryjnej jest naruszenie posiadania. Występując z powództwem w tej materii posiadacz (powód) może domagać się od osoby, która samowolnie naruszyła jego posiadanie (czyli od pozwanego) zaniechania naruszeń i przywrócenia stanu poprzedniego.

Cechą charakterystyczną procesu posesoryjnego jest m.in. to, że sąd ustala, czy powód był lub jest posiadaczem. Ustala istnienie stanu faktycznego. Posiadanie jest bowiem stanem faktyczny, a nie prawem. Sąd nie bada więc, czy posiadaczowi przysługuje tytuł prawny do danej rzeczy (np. czy jest jej właścicielem). Także osoba, która dokonała naruszenia nie może (co do zasady) bronić się w ten sposób, że w toku postępowania będzie podnosiła, iż dokonała naruszenia dlatego, że to właśnie jej, a nie powodowi przysługuje prawo do danej rzeczy.

52. Sądami I instancji są co do zasady:

- a) sądy apelacyjne
- b) sądy okręgowe
- c) sądy rejonowe

Problematyka instancyjności sądów powszechnych wiąże się bezpośrednio z kwestią możliwości zaskarżenia przez legitymowany podmiot zapadłego w postępowaniu cywilnym orzeczenia sądowego w drodze wniesienia właściwego środka odwoławczego, wyposażonego w cechę dewolutywności (powodującego przeniesienie sprawy do sądu wyższej instancji). Kwestia ta nieco szerzej przybliżona zostanie w dalszej części materiałów dydaktycznych. W tym miejscu zaś podać należy, iż ustalenia, który ze wskazywanych uprzednio sądów powszechnych działać będzie w danej sprawie cywilnej jako sąd pierwszej instancji dokonuje się na bazie tych jednostkowych przepisów k.p.c., jakie odnoszą się do kwestii tzw. właściwości rzeczowej sądu. Pojęcie to oznacza podział kompetencyjny spraw między sądami powszechnymi różnego rzędu, rozpoznającymi sprawy w pierwszej instancji. Powołując jednocześnie fakt braku w polskim postępowaniu cywilnym zasady jednolitego sądu powszechnego pierwszej instancji (według której sąd zawsze tego samego rzędu jest sądem I

instancji w odniesieniu do rozpoznania każdej sprawy cywilnej) wskazać należy, iż sądem pierwszej instancji może być bądź sąd rejonowy bądź sąd okręgowy (a więc sądy różnego rzędu).

W procesie cywilnym ogólna zasada określenia właściwości rzeczowej sądu opisana została w treści art. 16 k.p.c., zgodnie z którym sądy rejonowe rozpoznają wszystkie sprawy z wyjątkiem spraw, dla których zastrzeżona jest właściwość sądów okręgowych. Wspomniane w treści przytoczonego przepisu sprawy, które to rozpoznane zostaną w trybie postępowania procesowego - w ramach odstępstwa od zasady ogólnej - przez sąd okręgowy jako sąd pierwszej instancji wymienione zostały już w treści przepisu następnego, a to art. 17 k.p.c. Do kwestii właściwości rzeczowej sądu okręgowego jako sądu pierwszej instancji w procesie odnoszą się także przepisy zawarte w dalszej części kodeksu, np. art. 18 § 1, art. 477⁸ § 1, art. 479²⁸ § 1, art. 479³⁶, art. 505¹⁶ § 1 k.p.c.

Sprawy należące do postępowania nieprocesowego rozpoznają sądy rejonowe, z wyjątkiem spraw, dla których zastrzeżona jest właściwość sądów okręgowych (art. 507 k.p.c.). Kognicja sądu okręgowego zastrzeżona została dla spraw rozpoznawanych w trybie postępowania nieprocesowego np. w treści przepisów art. 544 § 1, art. 567¹ zdanie pierwsze, 691¹ § 2 k.p.c.

Wskazując więc ogólne zasady wynikające z treści powołanych przepisów ustawy podać można, iż w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym, jak i również w ramach innych rodzajów sądowych postępowań cywilnych:

- 1) sądem pierwszej instancji jest co do zasady sąd rejonowy,
- 2) sąd okręgowy orzekać będzie jako sąd pierwszej instancji w sprawach wskazanych w treści przepisu art. 17 k.p.c. oraz w treści przepisów szczególnych.

53. Trybunał Konstytucyjny składa się z:

- a) 10 sędziów
- b) 20 sędziów
- c) 15 sędziów

Trybunał Konstytucyjny jest organem sądownictwa konstytucyjnego w Polsce. Jego podstawowym zadaniem jest kontrolowanie zgodności norm prawnych niższego rzędu (rangi ustawowej lub podstawowej) z normami prawnymi wyższego rzędu, przede wszystkim z Konstytucją i niektórymi umowami międzynarodowymi (tzw. „sąd nad prawem”).

Trybunał jest odrębnym od sądów, samodzielnym organem konstytucyjnym państwa. Składa się z 15 sędziów, wybieranych przez Sejm na indywidualną 9-letnią kadencję. Sędzią Trybunału może zostać osoba posiadająca kwalifikacje wymagane do zajmowania stanowiska sędziego Sądu Najwyższego lub Naczelnego Sądu Administracyjnego. Prezesa i Wiceprezesa Trybunału mianuje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej spośród dwóch kandydatów przedstawionych na każde z tych stanowisk przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału.

Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne, a zakres działania Trybunału określa Konstytucja. Do jego kompetencji należy:

- a) orzekanie w sprawach zgodności ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją,
- b) orzekanie w sprawach zgodności ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie,
- c) orzekanie w sprawach zgodności przepisów prawa wydawanych przez centralne organy państwowe z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami,
- d) rozpatrywanie skarg konstytucyjnych,
- e) rozstrzyganie sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa,
- f) orzekanie o zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych,
- g) rozstrzyganie o przejściowej niemożności sprawowania urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Marszałka Sejmu i powierzenie Marszałkowi Sejmu tymczasowego

wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej, h) rozpatrywanie pytań prawnych skierowanych przez sądy. Trybunał Konstytucyjny orzeka: a) w pełnym składzie, b) w składzie pięciu sędziów, c) w składzie trzech sędziów.

54. Prokuratora Generalnego powołuje:

- a) Prezes Rady Ministrów
- b) Prezydent RP
- c) Minister Sprawiedliwości

Prokuratora Generalnego powołuje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej nie później niż w ciągu trzech miesięcy przed upływem kadencji Prokuratora Generalnego albo w ciągu trzech miesięcy od jej wygaśnięcia spośród kandydatów zgłoszonych przez Krajową Radę Sądownictwa i Krajową Radę Prokuratury.

Krajowa Rada Sądownictwa i Krajowa Rada Prokuratury zgłaszają po jednym kandydacie na Prokuratora Generalnego, nie później niż na cztery miesiące przed upływem kadencji Prokuratora Generalnego albo w ciągu dwóch miesięcy od jej wygaśnięcia.

Na stanowisko Prokuratora Generalnego może być powołana osoba będąca prokuratorem w stanie czynnym powszechnej lub wojskowej jednostki organizacyjnej prokuratury, Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, o co najmniej dziesięcioletnim stażu na stanowisku prokuratora, sędzią Izby Karnej lub Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w stanie czynnym, sędzią sądu powszechnego lub sędzią sądu wojskowego w stanie czynnym, o co najmniej dziesięcioletnim stażu sędziowskim w sprawach karnych.

Przed przystąpieniem do wykonywania obowiązków Prokurator Generalny składa przed Prezydentem Rzeczypospolitej Polskiej ślubowanie.

Kadencja Prokuratora Generalnego trwa sześć lat, licząc od dnia złożenia ślubowania. Po upływie kadencji Prokurator Generalny pełni obowiązki do czasu objęcia stanowiska przez nowo powołanego Prokuratora Generalnego.

Prokurator Generalny, po zakończeniu kadencji, nie może być ponownie powołany na to stanowisko. Po zakończeniu kadencji Prokurator Generalny może przejść w stan spoczynku niezależnie od osiągniętego wieku. Osiągnięcie przez Prokuratora Generalnego wieku uprawniającego do przejścia w stan spoczynku nie ma wpływu na zakończenie kadencji

55. Zbrodnią jest czyn zabroniony zagrożony karą:

- a) pozbawienia wolności na czas nie krótszy od 1 roku
- b) śmierci
- c) pozbawienia wolności na czas nie krótszy od 3 lat albo karą surowszą

Obowiązujący kodeks karne dzieli przestępstwa na dwie kategorie: zbrodnie i występki. Kategorią czynów karalnych wyodrębnioną z kategorii przestępstw pozostają wykroczenia. Kryterium podziału przestępstw na zbrodnie i występki ma charakter formalny i jest związane wyłącznie z ustawowym zagrożeniem karą związanym z danym typem określonym w części szczególnej kodeksu karnego.

Zbrodnią jest czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3 albo kara surowszą (art. 7 § 2 kk).

Występkiem jest czyn zabroniony zagrożony grzywną powyżej 30 stawek dziennych, kara ograniczenia wolności albo kara pozbawienia wolności przekraczającą miesiąc (art. 7 § 3 kk).

Zaszeregowanie przestępstw do kategorii zbrodni lub występków wiąże się z szeregiem konsekwencji. Przede wszystkim zbrodnię można popełnić tylko umyślnie, natomiast

występek można popełnić także nieumyślnie, jeżeli tak przewiduje ustawa. Inne są reguły wymiaru kary w przypadku stosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary za czyn będący zbrodnią, a inne za występki. W przypadku zaś powrotu do przestępstwa (recydywy) możliwość wymierzenia kary powyżej górnej granicy ustawowego zagrożenia nie dotyczy zbrodni.

W sprawach o zbrodnie w pierwszej instancji orzeka sąd okręgowy. Do właściwości tego sądu należy wyrokowanie w sprawach o wszystkie zbrodnie zarówno z kodeksu karnego, jak również z innych ustaw (np. z art. 52 ust. 2 czy art. 55 ust. 3 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii). W sprawach tego rodzaju sąd orzeka w składzie jednego sędziego i dwóch ławników, przy czym jeżeli za określoną zbrodnią ustawa przewiduje karę dożywotniego pozbawienia wolności sąd orzeka w składzie poszerzonym, to jest dwóch sędziów i trzech ławników.

56. Stan wyższej konieczności wyłączający bezprawność czynu ma miejsce wówczas, gdy dobro poświęcone:

- a) przedstawia wartość niższą od dobra ratowanego
- b) dobro poświęcone ma wartość równą dobru poświęconemu
- c) dobro poświęcone ma wartość wyższą lecz w stopniu nieoczywistym od dobra ratowanego

Stan wyższej konieczności wyłączający bezprawność czynu dopuszcza poświęcenie dobra niższej wartości dla ratowania dobra przedstawiającego wartość wyższą. Działanie w stanie wyższej konieczności polega na poświęceniu jednego dobra w celu ratowania innego. Formalnie zachowanie takie jest przestępstwem, jednak pod pewnymi warunkami jego przestępność jest wyłączona.

Podstawowymi znamionami stanu wyższej konieczności są: niebezpieczeństwo grożące dobru prawnemu oraz działanie w celu uchylenia tego niebezpieczeństwa, którego nie można inaczej uniknąć; ponadto dobro poświęcone nie może przedstawiać wartości oczywiście większej niż dobro ratowane.

Stan wyższej konieczności będzie kontratypem wtedy kiedy osoba znajdująca się w tym stanie poświęci dobro niższej wartości dla ratowania dobra wartości wyższej.

Grożące niebezpieczeństwo musi być rzeczywiste i bezpośrednie. Rzeczywiste jest wtedy, gdy istnieje obiektywnie. Bezpośrednie niebezpieczeństwo ma natomiast miejsce wtedy, gdy grozi ono dobru natychmiast, w danej chwili, nieuchronnie, a wszelka w działaniu ochronnym mogłaby powiększyć rozmiar grożącej szkody. Nie może to być niebezpieczeństwo spodziewane w przyszłości.

Zakres chronionych dóbr jest szeroki, a kodeks nie zawiera w tym względzie ograniczeń poza tym, że dobro to musi być chronione prawem (np. mienie).

Niemożność uniknięcia niebezpieczeństwa w inny sposób stanowi tzw. zasadę subsydiarności: podjęte działanie musi być jedynym sposobem odwrócenia grożącego niebezpieczeństwa.

Względna zasada proporcjonalności dóbr wymaga aby dobro poświęcone nie przedstawiało wartości oczywiście większej niż dobro ratowane. Powoływać się na działanie w stanie wyższej konieczności można wtedy gdy:

- a) dobro ratowane jest cenniejsze niż poświęcone,
- b) jest równe mu wartością,
- c) jest nawet mniej cenne, ale nie w stopniu oczywistym.

Przekroczenie granic stanu wyższej konieczności może mieć miejsce w przypadku naruszenia istotnych warunków działania w tym stanie. Może tu wchodzić w rachubę niezachowanie wskazanych powyżej zasad proporcjonalności dóbr i subsydiarności, warunku

bezpośredniości niebezpieczeństwa czy współczesności działania. Przekroczenie granic obrony koniecznej może uzasadniać nadzwyczajne złagodzenie kary lub odstąpienie od jej wymierzenia.

57. Przedawnieniu nie ulegają:

- a) zbrodnie wojenne
- b) zbrodnie zabójstwa
- c) żadne z powyższych nie jest prawidłowe

Przedawnienie w prawie karnym oznacza zaniechanie karania przestępcy z powodu upływu czasu, chociaż czyn nie przestaje z tego powodu być przestępstwem. Ustaje jedynie jego karalność. Kodeks przewiduje przedawnienie:

- 1) ścigania (brak jest wówczas możliwości wszczęcia i prowadzenia postępowania oraz wydania wyroku),
- 2) wykonania kary.

Długość terminów przedawnienia jest różna i zależy od wagi przestępstwa wyrażonej wielkością ustawowego zagrożenia karnego.

W myśl art. 101 § 1 k.k. karalność przestępstwa ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynęło:

- 1) 30 lat – gdy czyn stanowi zbrodnię zabójstwa,
- 2) 20 lat – gdy czyn stanowi inną zbrodnię,
- 3) 15 lat – gdy czyn stanowi występki zagrożony karą pozbawienia wolności przekraczającą 5 lat,
- 4) 10 lat – gdy czyn stanowi występki zagrożony karą pozbawienia wolności przekraczającą 3 lata,
- 5) 5 lat – gdy chodzi o inne występki.

Inaczej kodeks normuje przedawnienie karalności przestępstw ściganych z oskarżenia prywatnego. Następuje ono już z upływem roku od czasu, gdy pokrzywdzony dowiedział się o osobie sprawcy, nie później jednak niż z upływem 3 lat od chwili jego popełnienia (art. 101 § 2 k.k.).

Na mocy art. 105 kodeksu karnego wyłączona jest możliwość przedawnienia karalności lub przedawnienia wykonania kary w stosunku do zbrodni przeciwko pokojowi, ludzkości i przestępstw wojennych, jak też umyślnych przestępstw zabójstwa, ciężkiego uszkodzenia ciała, ciężkiego uszczerbku na zdrowiu lub pozbawienia wolności łączonego ze szczególnym udrczeniem popełnionych przez funkcjonariusza publicznego w związku z pełnieniem obowiązków służbowych.

Podstawą prawną tego wyłączenia jest art. 43 Konstytucji, który stanowi, że zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości nie podlegają przedawnieniu. Art. 105 k.k. zasadę nieprzedawniania się ujmuje szerzej, obejmując swoim zakresem zbrodnie przeciwko pokojowi.

58. Zakaz prowadzenia pojazdów można orzec:

- a) wyłącznie wobec kierującego pojazdem
- b) także wobec pieszego
- c) tylko wobec każdego posiada prawo jazdy

Zakaz prowadzenia pojazdów jest środkiem karnym przewidzianym w art. 42 kodeksu karnego, który przewiduje orzeczenie tego środka wobec osoby uczestniczącej w ruchu – w razie skazania jej za przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji. Funkcja ochronna tego środka przejawia się w tym, że zakazem może być objęte nie tylko

prowadzenie pojazdów mechanicznych, ale także pojazdów wszelkiego innego rodzaju, jeżeli są one w stanie uczestniczyć w ruchu drogowym (lądowym), wodnym lub powietrznym.

Podmiotem, w stosunku do którego sąd może orzec zakaz prowadzenia pojazdów jest osoba uczestnicząca w ruchu drogowym. Aktualny stan prawny nie wymaga, aby sprawcą, wobec którego może być orzeczony zakaz prowadzenia pojazdów była osoba prowadząca pojazd mechaniczny lub inny pojazd. Wymaga natomiast, aby sprawcą była osoba uczestnicząca w ruchu. Osobami uczestniczącymi w ruchu są: piesi, kierujący pojazdami oraz osoby przebywające w pojeździe znajdującym się na drodze. Podmiotem zakazu prowadzenia pojazdów może być nie tylko osoba prowadząca pojazd, ale także inny uczestnik ruchu, np. pieszy czy pasażer.

Art. 42 § 1 k.k. przewiduje zakaz jako środek fakultatywny, to znaczy, że sąd może, ale nie musi go orzec, natomiast § 2 tego przepisu nakłada na sąd obowiązek orzeczenia tego środka.

Sąd może orzec zakaz prowadzenia pojazdów określonego rodzaju w razie skazania osoby uczestniczącej w ruchu za przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, w szczególności jeżeli z okoliczności popełnionego przestępstwa wynika, że prowadzenie pojazdów przez tę osobę zagraża bezpieczeństwu w komunikacji. Chodzi o okoliczności wskazujące na stworzenie niebezpieczeństwa z powodu między innymi braku przygotowania, choroby, ułomności wynikającej z kalectwa lub wieku, rażącego naruszenia zasad bezpieczeństwa w ruchu związanego z ich nieznaną, lekceważenia, brawury.

Sąd orzeka zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych albo pojazdów mechanicznych określonego rodzaju, jeżeli sprawca w czasie popełnienia przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, był w stanie nietrzeźwości, pod wpływem środka odurzającego lub zbiegł z miejsca zdarzenia. Przepis ten nie precyzuje zakresu zakazu, dotyczy on jednak wyłącznie pojazdów mechanicznych i jest obligatoryjny. Dotyczy zarówno tych osób, które mają już uprawnienia do prowadzenia pojazdów (prawo jazdy, licencję pilota), jak i tych, które uprawnień takich nie mają i nie będą mogły uzyskać w okresie na jaki zakaz orzeczono.

Stan nietrzeźwości ma miejsce wówczas, gdy: 1) zawartość alkoholu we krwi przekracza 0,5 promila lub prowadzi do stężenia przekraczającego tę wartość, 2) przy obecności w wydychanym powietrzu powyżej 0,25 mg alkoholu w 1 dm³, albo prowadzi do stężenia przekraczającego tę wartość.

Stan stężenia alkoholu we krwi wynoszący 0,2 do 0,5 promila, albo obecności w wydychanym powietrzu od 0,1 do 0,25 mg w 1 dm³, to stan po użyciu alkoholu, a prowadzenie pojazdu w tym stanie stanowi wykroczenie.

Orzekając zakaz prowadzenia pojazdów sąd jest zobowiązany do nałożenia obowiązku zwrotu dokumentu uprawniającego prowadzenia określonego rodzaju pojazdów.

Niestosowanie się do orzeczonego przez sąd zakazu stanowi przestępstwo.

59. Na postanowienie o umorzeniu postępowania przygotowawczego stronie przysługuje:

- a) odwołanie
- b) zażalenie
- c) apelacja

Jeżeli postępowanie przygotowawcze nie dostarczyło podstaw do wniesienia aktu oskarżenia śledztwo umarza się.

Podstawę umorzenia postępowania stanowi:

- 1) brak dostatecznych podstaw do wniesienia aktu oskarżenia wobec osoby, którą uczyniono podejrzanym, przy braku przekonania co do sprawstwa tego podejrzanego,

2) niewykrycie w ogóle sprawcy czy sprawców czynu.

Z kolei negatywne przesłanki procesowe skutkujące umorzeniem wszczętego postępowania, określone w art. 17 kodeksu postępowania karnego to:

- 1) niepopelnienie czynu albo brak danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego popelnienia,
- 2) brak znamion czynu zabronionego albo zaistnienie okoliczności ustawowych, stanowiących, że sprawca nie popelnia przestępstwa, np. z powodu niepoczytalności,
- 3) znikoma społeczna szkodliwość czynu,
- 4) ustawa stanowi, że sprawca nie podlega karze, np. ten kto dobrowolnie odstąpił od dokonania czynu zabronionego lub zapobiegł skutkowi nie podlega karze za usiłowanie dokonania tego czynu,
- 5) śmierć oskarżonego (podejrzanego),
- 6) przedawnienie karalności,
- 7) powaga rzeczy osądzonej, tzn. postępowanie karne co do tego samego czynu tej samej osoby zostało prawomocnie zakończone albo wcześniej wszczęte toczy się,
- 8) niepodleganie sprawcy orzecznictwu polskich sądów karnych,
- 9) brak skargi uprawnionego oskarżyciela,
- 10) brak wymaganego zezwolenia na ściganie lub wniosku o ściganie pochodzącego od osoby uprawnionej (chyba, że ustawa stanowi inaczej)
- 11) zachodzi inna okoliczność wyłączająca ściganie.

Na postanowienia zamykające drogę do wydania wyroku, a takim jest postanowienie o umorzeniu postępowania przygotowawczego, przysługuje zażalenie. Zażalenie na umorzenie postępowania przygotowawczego przysługuje do sądu właściwego do rozpoznania sprawy. Zażalenie składa się do prokuratora, który wydał lub zatwierdził postanowienie o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania. Prokurator z kolei przekazuje to zażalenie sądowi wraz z aktami sprawy, chyba że przychylił się do zażalenia i je względnął.

60. Oskarżyciel subsydiarny (posiłkowy) to ten, który:

- a) wniósł akt oskarżenia w sprawie o przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego
- b) wniósł akt oskarżenia w sprawie o przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego
- c) działa obok oskarżyciela publicznego

Prokurator, którego postanowienie o odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania przygotowawczego zostało uchylone przez sąd do ponownego rozpoznania, po uzupełnieniu tego postępowania poprzez wykonanie czynności zleconych przez sąd, podejmuje decyzję co do dalszego jego toku. Jeżeli nadal nie widzi on podstaw do wszczęcia postępowania to ponownie odmawia tego wszczęcia, natomiast jeżeli ponownie nie dostrzega podstaw do wniesienia aktu oskarżenia – umarza postępowanie. W takiej sytuacji pokrzywdzony, który uprzednio zaskarżył postanowienie prokuratora i jego zażalenie doprowadziło do uchylenia pierwszego postanowienia może wystąpić z subsydiarnym aktem oskarżenia.

Ponieważ to kolejne postanowienie o odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania nie jest zaskarżalne pokrzywdzonego zawiadamia się tylko o ponownie wydanej, takiej samej jak uprzednio zaskarżona przez niego, decyzji procesowej. Jednocześnie pokrzywdzonego należy pouczyć o możliwości wniesienia w terminie miesiąca od doręczenia mu zawiadomienia wniesienia aktu oskarżenia do sądu. Taki akt oskarżenia wnoszony przez pokrzywdzonego jest publicznym aktem oskarżenia ponieważ dotyczy czynów ściganych z urzędu, tyle że wnoszony jest przez oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego, a nie przez prokuratora. Dlatego musi on odpowiadać rygorom formalnym przewidzianym dla takiego aktu i objęty jest przymusem adwokackim, tzn. że powinien być sporządzony i podpisany przez adwokata.

W postępowaniu wytoczonym przez subsydiarnego oskarżyciela posiłkowego może brać udział również prokurator.

61. Oskarżony (podejrzany) może mieć nie więcej obrońców niż:

- a) jednego
- b) trzech
- c) dowolną ilość

Oskarżony może mieć jednocześnie nie więcej niż trzech obrońców.

Ograniczenie liczby obrońców z wyboru, z pomocy których może korzystać oskarżony wprowadza przepis art. 77 kodeksu postępowania karnego. Ograniczenia takie nie naruszają prawa do korzystania z pomocy obrońcy, na co wskazuje orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strassburgu.

Każdy z powołanych obrońców może samodzielnie prowadzić całą obronę, może też dojść między nimi do wewnętrznego podziału ról w zakresie działalności obrończej. Każdy z ustanowionych obrońców ma prawo do udziału w czynnościach procesowych i powinien być o nich powiadomiony.

Jeżeli strona ma więcej niż jednego obrońcę, to możliwe jest przeprowadzenie czynności już w przypadku stawiennictwa przynajmniej jednego z nich. Wymagany minimalny standard obrony zostanie wówczas zachowany, chyba, że nieobecny obrońca wyraźnie zastrzegł, iż będzie prowadził obronę niezależnie od pozostałych obrońców, albo też z wewnętrznego podziału ról wynika, że obecnie to właśnie on prowadzić ma działania obrończe. Za zgodą strony, jeżeli obrona nie jest obowiązkowa, czynności procesowych można dokonywać nawet pod nieobecność wszystkich jej obrońców. Stawienie się choćby tylko jednego obrońcy z wyboru umożliwia prowadzenie sprawy, nawet mimo ewentualnego sprzeciwu oskarżonego. Jedynie niestawiennictwo wszystkich obrońców przy jednoczesnym braku zgody ze strony oskarżonego uniemożliwia prowadzenie czynności.

62. Europejski Nakaz Aresztowania wydaje na wiosek prokuratora:

- a) sąd rejonowy
- b) Minister Sprawiedliwości
- c) właściwy miejscowo sąd okręgowy

Europejski nakaz aresztowania może być w Polsce wystawiony w razie podejrzenia, że osoba ścigana za przestępstwo popełnione na terytorium naszego kraju przebywa na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej. Samo podejrzenie musi być oparte na określonych faktach, ale jednocześnie nie musi dotyczyć pobytu podejrzanego w określonym kraju Unii.

Nakaz jest możliwy jedynie wobec osoby ściganej za przestępstwo popełnione w Polsce, z tym, że chodzi tu zarówno o podejrzanego lub oskarżonego, jak też już skazanego. Nie ma tu znaczenia ani obywatelstwo, ani miejsce zamieszkania osoby ściganej, a jedynie to, że zarzut dotyczy popełnienia przestępstwa na terytorium naszego kraju.

Nakaz wydaje w formie postanowienia właściwy miejscowo sąd okręgowy, to znaczy sąd, w którego okręgu toczy się postępowanie przygotowawcze lub sądowe, albo w okręgu którego zapadł wyrok podlegający wykonaniu.

Nakaz wydaje się jedynie na wniosek prokuratora, a w przedmiocie wydania nakazu sąd okręgowy orzeka na posiedzeniu, jednoosobowo. Postanowienie w przedmiocie wydania nakazu nie podlega zaskarżeniu.

Niedopuszczalne jest wydanie nakazu gdy za ścigane przestępstwo grozi kara pozbawienia wolności do roku (lub też kara łagodniejsza) lub wobec skazanego, gdy

wykonaniu miałyby podlegać kara pozbawienia wolności do 4 miesięcy lub inny środek polegający na takim czasowym pozbawieniu wolności; nie odnosi się to zastrzeżenie do środków izolacyjnych określanych bezterminowo.

Przepis art. 607c kodeksu postępowania karnego określa warunki formalne (treść) nakazu oraz zakłada wymóg jego przetłumaczenia.

63. Na zasadach określonych w kodeksie karnym odpowiada ten kto popełnia czyn zabroniony po ukończeniu:

- a) 17 lat
- b) 18 lat
- c) 21 lat

Na zasadach określonych w kodeksie karnym odpowiada ten, kto popełnia czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat (art. 10 § 1 k.k.).

Zgodnie z zasadą winy nie popełnia przestępstwa sprawca czynu zabronionego, jeżeli nie można mu przypisać winy w czasie czynu. Warunkiem przypisania winy jest osiągnięcie przez sprawcę takiego stopnia dojrzałości, że jest on w stanie rozpoznać społeczne znaczenie popełnianego przez siebie czynu. Ustawodawca polski przyjął ukończenie 17 lat jako granicę pozwalającą na traktowanie sprawcy czynu zabronionego jako podmiotu zdolnego do ponoszenia odpowiedzialności karnej. Osoba, która osiągnęła ten wiek traktowana jest jak osoba dojrzała. Do ukończenia 17 lat sprawca czynu zabronionego jest osobą nieletnią.

Wyjątkowo kodeks przesunął granicę odpowiedzialności karnej na 15 lat, dopuszcza również brak odpowiedzialności karnej nieletniego za występki popełnione po ukończeniu 17 lat, a przed ukończeniem 18 lat.

Na zasadach określonych w kodeksie może odpowiadać nieletni, który po ukończeniu 15 lat dopuszcza się: zamachu na życie Prezydenta, zabójstwa, umyślnie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. Osiągnięcie dojrzałości do ponoszenia odpowiedzialności nie wyklucza, że – w związku z młodym wiekiem sprawcy- stosuje się wobec niego inne zasady wymiaru kary. W stosunku do sprawcy występkę popełnionej przed ukończeniem 18 lat sąd zamiast kary stosuje: środki wychowawcze, lecznicze lub poprawcze przewidziane dla nieletnich. Dzieje się tak jeżeli za tym przemawiają: okoliczności sprawy, stopień rozwoju sprawcy, właściwości i warunki osobiste sprawcy.

W stosunku do osoby, która w chwili popełnienia przestępstwa nie ukończyła 18 roku życia, nie orzeka się dożywotniego pozbawienia wolności, a wymierzając karę młodocianemu sąd kieruje się przede wszystkim tym, aby sprawcę wychować.

64. obrońcą może być:

- a) adwokat
- b) radca prawny
- c) notariusz

Obrońcą może być jedynie osoba uprawniona do obrony według przepisów o ustroju adwokatury – ustawy Prawo o adwokaturze z 1982 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 123, poz. 1058 – tekst jednolity, z późn. zm.). W świetle tych przepisów uprawnionymi do udzielania porady prawnej są adwokaci wpisani na listę adwokatów oraz aplikanci adwokaccy, którzy po sześciu miesiącach aplikacji mogą zastępować adwokata przed organami ścigania i sądem rejonowym, zaś po roku i sześciu miesiącach – także przed pozostałymi sądami, poza jednak między innymi Sądem Najwyższym.

Obrońca jest przedstawicielem procesowym oskarżonego, reprezentuje go jako stronę. Nie może działać w imieniu swojego klienta kiedy ten pełni rolę źródła dowodowego. Jako

przedstawiciel strony obrońca dysponuje takimi samymi uprawnieniami jakie posiada oskarżony, a także posiada uprawnienia własne, niezbędne do prawidłowego sprawowania obrony. Nie można go przesłuchiwać jako świadka na okoliczności, o których dowiedział się, prowadząc sprawę lub udzielając porady prawnej, nie można także zatrzymywać pism i dokumentów obejmujących okoliczności związane z wykonywaniem obrony.

65. Czynem w znaczeniu prawa karnego jest działanie:

- a) w stanie hipnozy
- b) w stanie nietrzeźwości
- c) pod przymusem

Warunkiem odpowiedzialności jest popełnienie czynu. Za same myśli i zamierzenia nie ponosi się odpowiedzialności. Czynem jest ruch lub zespół ruchów człowieka, motywowany dążeniem do określonego celu, nad którym to dążeniem człowiek jest zdolny zapanować. Czyn w rozumieniu prawa karnego może polegać na: zakazanym ustawą działaniu lub zaniechaniu spełnienia nakazanego ustawą obowiązku.

Przez zaniechanie należy rozumieć tylko powstrzymanie się od czynności nakazanej, wyrażające się w niepodjęciu działania nakazanego, do którego dana osoba była w określonej sytuacji obowiązana. Musi to być jednak obowiązek szczególny, nakazany przez jakąś normę prawną.

W myśl art. 1 kk odpowiedzialności karnej podlega ten tylko, kto popełnia czyn zabroniony pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia. Definicję czynu zabronionego zawiera art. 115 § 1 kk. Według tego przepisu jest to zachowanie o znamionach określonych w ustawie karnej. Nikt nie może odpowiadać za czyn, który nie był zagrożony karą przez ustawę, a jednocześnie sprawcy nie można przypisać winy w czasie czynu. Kara musi być określona w ustawie.

Obok zachowań świadomych i celowych są zachowania ludzkie, w których nie sposób dopatrywać się żadnej celowości, są także zachowania nieświadome, a w każdym razie nieświadome tego, co jest istotne z punktu widzenia odpowiedzialności.

Mając na względzie uwarunkowanie psychiczne, a dokładniej konsekwencje braku tego psychicznego uwarunkowania, zachowanie się nie jest czynem:

- 1) w razie przymusu fizycznego, wyłączającego możliwość działania (np. skrupowanie),
- 2) w razie fizjologicznej niemożności działania (np. utrata przytomności),
- 3) w stanie wyłączonej świadomości (np. zachowanie się w stanie hipnozy, w napadzie epileptycznym),
- 4) w postaci odruchów bezwarunkowych, przebiegających bez współdziałania centralnego układu nerwowego (np. gwałtowna reakcja na ból).

66. Działa w obronie koniecznej ten, kto odpiera zamach:

- a) bezpośredni i bezprawny
- b) bezpośredni ale niekoniecznie bezprawny
- c) bezprawny ale niekoniecznie bezpośredni

Nie popełnia przestępstwa, kto w obronie koniecznej odpiera bezpośredni, bezprawny zamach na jakiegokolwiek dobro chronione prawem (art. 25 § 1 k.k.).

Przepis określa istotę obrony koniecznej, która polega na odpieraniu bezpośredniego, bezprawnego i rzeczywistego zamachu na jakiegokolwiek dobro chronione prawem. Ten kontratyp (okoliczności wyłączające bezprawność czynu) zawiera więc następujące elementy: zamach na dobro prawne, bezprawność, bezpośredniość, rzeczywisty charakter, odparcie w granicach konieczności.

Zamachem jest zachowanie człowieka stwarzające niebezpieczeństwo dla dobra prawnego. Ma ono przede wszystkim formę działania, chociaż możliwy jest również zamach polegający na zaniechaniu, np. nieopuszczenie pomieszczenia wbrew żądaniu osoby uprawnionej.

Dobro chronione prawem pojmowane jest szeroko, a kodeks karny nie zawiera jakichkolwiek ograniczeń co do jego charakteru.

Zamach jest bezprawny, gdy narusza dobro chronione przez obowiązujący porządek prawny, przy czym nie muszą to być wyłącznie dobra chronione przez przepisy karne. Wystarczy bezprawność z punktu widzenia każdej innej dziedziny prawa.

Bezpośredni jest taki zamach, który stwarza niebezpieczeństwo natychmiastowego naruszenia dobra prawnie chronionego. Zamach jest bezpośredni zarówno wtedy, gdy sprawca rozpoczął już realizację czynu zabronionego, ale także wtedy, gdy z obiektywnie ocenianej sytuacji wynika, że podjęcie on atak niezwłocznie. Trwa on dopóki trwa stan zagrożenia dla określonego dobra ze strony napastnika.

Prawo do obrony koniecznej daje tylko zamach rzeczywisty, to znaczy stwarzający w danej chwili obiektywne zagrożenie dla chronionego prawem dobra.

Odpieranie zamachu jest obroną zmierzającą do przeciwdziałania zamachowi. Składają się na nią z reguły działania obronne mogące wyrządzić krzywdę i szkodę napastnikowi, przy czym działania te mogą godzić tylko w napastnika i jego dobra. Naruszenie sfery praw osób trzecich nie jest obroną konieczną. Obrona konieczna wymaga świadomego i celowego działania motywowanego odparciem zamachu. Zaatakowany ma prawo odpierać zamach kosztem dobra napastnika, chociaż miał możliwość uniknięcia ataku w inny sposób. Nie jest więc wymagane, aby zastosowana obrona była jedynym możliwym sposobem uniknięcia skutków zamachu. Użyty środek i podjęte działanie nie mogą jednak wykraczać poza rzeczywistą potrzebę.

67. Kara pozbawienia wolności trwa:

- a) najkrócej 1 miesiąc, najdłużej 15 lat
- b) najkrócej 3 miesiące, najdłużej 15 lat
- c) najkrócej 3 lata, najdłużej 15 lat

Kara pozbawienia wolności trwa najkrócej miesiąc, najdłużej 15 lat; wymierza się ją w miesiącach i latach (art. 37 k.k.). Ustawowe zagrożenia karą pozbawienia wolności są bardzo zróżnicowane pod względem progów jak i rozpiętości, ale wszystkie mieszczą się w granicach wyznaczonych przez art. 37 kk.

Kodeks karny przewiduje tylko dwie jednostki miary czasu, w jakich wolno wymierzyć karę pozbawienia wolności: miesiąc oraz rok. Miesiąc jest nie tylko jedną z dwóch jednostek miary czasu, w jakich wymierza się karę pozbawienia wolności, ale również najmniejszą dopuszczalną normą stopniowania dolegliwości tej kary. Istnieje jednak możliwość ustalenia kary pozbawienia wolności także w dniach. Może to mieć miejsce przy określaniu zastępczej kary pozbawienia wolności, przy orzekaniu kary łącznej, a także w razie amnestii.

Okres pozbawienia wolności liczy się zawsze według czasu kalendarzowego. Oznacza to, że wykonywanie kary pozbawienia wolności, które rozpoczęło się w określonym dniu miesiąca, powinno zakończyć się w takim samym dniu miesiąca.

68. Termin alibi należy rozumieć jako okoliczność:

- a) potwierdzającą tezę o popełnieniu danego przestępstwa przez oskarżonego (podejrzanego)
- b) stanowiącą formę obrony sprawcy przestępstwa poprzez którą pozoruje on fałszywe wersje

- c) oznaczająca nieobecność oskarżonego (podejrzanego) na miejscu przestępstwa w czasie jego dokonania

W płaszczyźnie kryminalistycznej termin alibi należy rozumieć jako obiektywną okoliczność oznaczającą nieobecność oskarżonego (podejrzanego) na miejscu przestępstwa w czasie jego popełnienia i tym samym wskazującą na niemożność bezpośredniego popełnienia tego czynu przez tę osobę. W literaturze wysunięto koncepcję znacznego rozszerzenia terminologicznego tego pojęcia, według której alibi powinno obejmować wszystkie powody wykluczające popełnienie przestępstwa przez danego oskarżonego (nawet obecnego na miejscu). Bardziej właściwe jest jednak wiązanie tego określenia tylko z przebywaniem oskarżonego poza miejscem przestępstwa. Fakt jego nieobecności w czasie krytycznym w miejscu czynu wymaga ustalenia w rozpatrywanej sprawie za pomocą uzyskiwanych w różny sposób informacji i może być traktowany jako podstawowe ogniwo we wnioskowaniu o niepopełnieniu danego przestępstwa przez oskarżonego.

Alibi może być przygotowane zarówno przed popełnieniem przestępstwa, jak też po jego dokonaniu, a wyjątkowo również w trakcie realizacji czynu. Alibi przygotowywane przed popełnieniem przestępstwa jest na ogół drobiazgowo i wszechstronnie przemyślane, a następnie konsekwentnie realizowane. Jest ono trudniejsze do sprawdzenia i obalenia. Natomiast alibi przygotowywane po dokonaniu przestępstwa, najczęściej występujące w praktyce, jest przeważnie mniej starannie opracowane, zaś dowody je potwierdzające mogą zawierać rozbieżności i być między sobą sprzeczne.

Alibi powinno być dokładnie i w sposób planowy sprawdzone, przy czym należy koncentrować się na trzech podstawowych sferach działania:

- 1) drobiazgowym przesłuchaniu co do okoliczności związanych z prezentowaną obroną,
- 2) dokładnym i bezstronnym sprawdzeniu okoliczności podniesionych przez powołującego się na alibi,
- 3) zebraniu pozostałych danych i dowodów weryfikujących prawdziwość alibi.

Alibi należy zawsze sprawdzić.

69. Budżet jednostki samorządu terytorialnego to roczny plan:

- a) dochodów i wydatków tej jednostki,
- b) dochodów i wydatków oraz przychodów i rozchodów tej jednostki,
- c) przychodów i rozchodów tej jednostki.

Zgodnie z art. 211 ustawy o finansach publicznych, budżet jednostki samorządu terytorialnego jest rocznym planem dochodów i wydatków oraz przychodów i rozchodów tej jednostki. Tak definiowany obecnie budżet samorządowy należy traktować jako jedną z części składowych uchwały budżetowej podejmowanej co roku przez organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego. Obok bowiem budżetu w uchwale budżetowej muszą znaleźć się także załączniki.

70. Podstawową formą organizacyjno-prawną jaką przewiduje ustawa o finansach publicznych dla funkcjonowania jednostek sektora finansów publicznych jest:

- a) jednostka budżetowa,
- b) zakład budżetowy,
- c) agencja wykonawcza.

Podstawową formą organizacyjno-prawną jaką przewiduje ustawa o finansach publicznych dla funkcjonowania jednostek sektora finansów publicznych jest jednostka budżetowa (tzw. budżetówka). Zgodnie z regulacjami (art. 11–13 ustawy o finansach

publicznych), jednostkami budżetowymi są jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych nieposiadające osobowości prawnej, które pokrywają swoje wydatki bezpośrednio z budżetu, a pobrane dochody odprowadzają na rachunek odpowiednio dochodów budżetu państwa albo budżetu jednostki samorządu terytorialnego. Ustawa o finansach publicznych dopuszcza także możliwość funkcjonowania jednostek sektora finansów publicznych w innych formach: samorządowych zakładów budżetowych, agencji wykonawczych, instytucji gospodarki budżetowej oraz państwowych funduszy celowych. W takich przypadkach jednostka sektora finansów publicznych wykonuje zadania odpłatnie a koszty swojej działalności pokrywa z przychodów własnych.

71. W świetle obowiązujących regulacji prawnych dochody budżetu jednostki samorządu terytorialnego precyzuje ustawa o:

- a) finansach publicznych,
- b) dochodach jednostek samorządu terytorialnego,
- c) finansowaniu gmin, powiatów i województw.

Kwestie rodzajów dochodów samorządowych normuje ustawa z dnia 13 listopada 2003 roku o dochodach jednostek samorządu terytorialnego. Zgodnie z nią, jednostka samorządu terytorialnego posiada dwie kategorie źródeł dochodów samorządowych tj. obligatoryjne i fakultatywne. Obligatoryjnymi dochodami budżetu jednostek samorządu terytorialnego, za art. 3 ust. 1 ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, są: dochody własne, subwencje ogólne i dotacje celowe. Natomiast za art. 3 ust. 3 tej ustawy, do fakultatywnych zaliczone zostały środki pochodzące ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi, środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej oraz inne środki określone w odrębnych przepisach.

72. Stawki podatku od towarów i usług to:

- a) 22%, 7%, 3%, 0%,
- b) 23%, 8%, 5%, 0%,
- c) 22%.

Podstawowym rodzajem podatku zasilającego budżet państwa jest podatek od towarów i usług. Opodatkowaniu tym podatkiem podlega odpłatna dostawa towarów i odpłatne świadczenie usług na terytorium kraju, eksport towarów, import towarów, wewnątrzwspólnotowe nabycie towarów za wynagrodzeniem na terytorium kraju, wewnątrzwspólnotowa dostawa towarów. W roku 2011 uległy zmianie stawki podatkowe stosowane w tym podatku poprzednio obowiązujące: 22%, 7%, 3% i 0% zastąpiono stawkami: 23%, 8%, 5% i 0%.

73. Prawdziwe jest twierdzenie, że handlowe spółki osobowe:

- a) mogą we własnym imieniu wnieść pozew o zapłatę należności
- b) są tworzone w celu prowadzenia działalności charytatywnej
- c) może je utworzyć jeden podmiot prawny

Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – kodeks spółek handlowych (Dz. U. Nr 9, poz. 1037 ze zm.) wprowadziła normatywny podział spółek na spółki osobowe i spółki kapitałowe.

Do handlowych spółek osobowych należą: spółka jawna, spółka partnerska, spółka komandytowa i spółka komandytowo-akcyjna. Do spółek kapitałowych zalicza się spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością i spółkę akcyjną.

Można wskazać następujące charakterystyczne cechy handlowych spółek osobowych:

- A. Posiadają status tzw. ułomnej osoby prawnej, co oznacza, że nie posiadają przymiotu osobowości prawnej ale są jednostkami organizacyjnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną (art. 33¹ k.c.). Mogą więc we własnym imieniu nabywać prawa i zaciągać zobowiązania, mogą występować w charakterze powoda i pozwanego, mogą być adresatami decyzji administracyjnych, a także mogą występować samodzielnie jako strona w postępowaniu administracyjnym;
- B. Mogą być tworzone wyłącznie w celu prowadzenia działalności gospodarczej;
- C. Są spółkami firmowymi, ponieważ występują w obrocie prawnym pod własną firmą;
- D. Są spółkami wkładowymi, co oznacza, że wspólnicy zobowiązani są do wniesienia wkładów. Kodeks spółek handlowych nie określa jednak minimalnej wysokości wkładu, z wyjątkiem dotyczącym spółki komandytowo-akcyjnej, w której minimum kapitałowe wynosi 50 000 zł;
- E. Są spółkami wieloosobowymi, co oznacza, iż utworzyć je może co najmniej dwa podmioty prawne;
- F. Co do zasady sprawy handlowych spółek osobowych prowadzą wspólnicy, oni też reprezentują je w obrocie prawnym;
- G. Za swoje zobowiązania spółka odpowiada w sposób pierwszorzędny, osobiście tj. całym swoim majątkiem, bezwzględnie i solidarnie ze wspólnikami. Jeżeli majątek spółki nie wystarczy na zaspokojenie roszczeń wierzycieli, odpowiadają wspólnicy – subsydiarnie (uzupełniająco), osobiście bezwzględnie i solidarnie ze spółką i z pozostałymi wspólnikami;
- H. Fakultatywna jest likwidacja tych spółek, co oznacza, że wspólnicy mogą w inny sposób zakończyć ich działalność np. sprzedając przedsiębiorstwo, które spółka prowadzi.

74. Niepoprawne jest twierdzenie, że:

- a) za zobowiązania spółdzielni odpowiada spółdzielnia całym swoim majątkiem
- b) za zobowiązania spółdzielni odpowiadają jej członkowie
- c) spółdzielnia posiada osobowość prawną

Zasady tworzenia, organizacji i funkcjonowania spółdzielni w Polsce określa szereg ustaw, z których zasadnicze znaczenie posiada ustawa z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze. Art. 1 tej ustawy stanowi, że spółdzielnia jest dobrowolnym zrzeszeniem o nieograniczonej liczbie osób, o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym, która w interesie swoich członków prowadzi wspólną działalność gospodarczą. Może ona również prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków i ich środowiska.

Spółdzielnię może założyć 10 osób fizycznych lub 3 osoby prawne (z wyjątkami dotyczącymi spółdzielni produkcji rolnej, dla utworzenia której wymagane jest minimum 5 osób, a dla spółdzielni socjalnej – nie mniej niż 5 osób, a nie więcej niż 50 osób). Założyciele uchwalają statut spółdzielni, potwierdzając podpisami jego przyjęcie oraz dokonują wyboru organów spółdzielni (zarządu i rady nadzorczej).

Spółdzielnia powstaje z chwilą wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego – rejestru przedsiębiorców. Wpis ten ma charakter konstytutywny, skutkuje bowiem nabyciem osobowości prawnej przez spółdzielnię. Jako osoba prawna, spółdzielnia jest podmiotem prawa cywilnego, administracyjnego i podatkowego. Za zobowiązania wobec wierzycieli odpowiada całym swoim majątkiem, na który składają się tworzone przez nią fundusze (w tym fundusz udziałowy i zasobowy). Członkowie nie odpowiadają względem wierzycieli spółdzielni za jej zobowiązania, uczestniczą natomiast w pokrywaniu strat spółdzielni do wysokości zadeklarowanych udziałów – zgodnie z postanowieniami statutu spółdzielni.

75. Prawdą jest, że:

- a) zezwolenie wymagane jest dla każdego rodzaju działalności gospodarczej
- b) wpis do rejestru działalności regulowanej nie jest decyzją administracyjną
- c) organem koncesyjnym dla wszystkich rodzajów działalności gospodarczych wymagających koncesji jest Minister Finansów

Koncesja, zezwolenie, wpis do rejestru działalności regulowanej to formy reglamentacji działalności gospodarczej, ograniczające dostęp do konkretnego rodzaju działalności gospodarczej.

Podstawową formą reglamentacji działalności gospodarczej przez państwo jest koncesja. Istota jej polega na wyrażeniu zgody przez organ administracji publicznej na podjęcie i wykonywanie działalności gospodarczej przez przedsiębiorców, w tych dziedzinach, które mają szczególne znaczenia dla państwa i jego obywateli. Dziedziny działalności koncesjonowanej zostały określone w art. 46 ust. 1 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. – o swobodzie działalności gospodarczej (dalej u.s.d.g.). Należą do nich m. in. przewozy lotnicze, wytwarzanie i obrót materiałami wybuchowymi, bronią i amunicją oraz wyrobami i technologią o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym, ochrona osób i mienia. Katalog dziedzin koncesjonowanych jest zamknięty i nie może zostać zmieniony bez zmiany ustawy o swobodzie działalności gospodarczej.

Koncesja stanowi publicznoprawne uprawnienie o charakterze osobistym, przyznawane w drodze decyzji administracyjnej właściwego organu administracji publicznej indywidualnie określonego przedsiębiorcy, po spełnieniu przez niego wymogów ustawowych. Organem koncesyjnym jest organ administracji państwowej lub organ jednostki samorządu terytorialnego wskazany w przepisach prawnych właściwych dla danego rodzaju działalności gospodarczej, a jeżeli przepisy te nie stanowią inaczej – minister właściwy ze względu na przedmiot działalności gospodarczej wymagającej uzyskania koncesji. Formę decyzji administracyjnej, oprócz udzielenia koncesji, ma także odmowa jej udzielenia, zmiana, ograniczenie zakresu oraz cofnięcie.

Dziedziny i zakres działalności gospodarczej, wymagającej uzyskania zezwolenia określone zostały w art. 75 ust. 1-2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Katalog tych dziedzin jest obszerny (28) i może zostać zmieniony na podstawie odrębnych ustaw, bez zmiany ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Zezwolenia wymaga np. utworzenie banku i rozpoczęcie działalności bankowej, wykonywanie przewozów regularnych i przewozów regularnych specjalnych w zakresie transportu osób, wykonywanie usług pocztowych w zakresie określonym w Prawie pocztowym. Zezwolenie, odmowa wydania zezwolenia, zmiana oraz cofnięcie następuje w formie decyzji administracyjnej organu administracji publicznej określonego w przepisach odrębnych ustaw.

Katalog dziedzin działalności regulowanej, poprzez wskazanie ustaw je regulujących zawarty jest w ustawie z dnia 2 lipca 2004 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o swobodzie działalności gospodarczej. Obejmuje on aktualnie 20 dziedzin działalności gospodarczej i jest otwarty tzn. może być poszerzany lub zawężany. Należą do nich np. świadczenie usług detektywistycznych, kształcenie podyplomowe pielęgniarek i położnych.

Przedsiębiorca, który zamierza podjąć działalność regulowaną powinien spełnić warunki materialne tj. warunki prowadzenia tej działalności określone w przepisach odrębnych ustaw oraz uzyskać wpis do właściwego rejestru działalności regulowanej. Wpis do rejestru działalności regulowanej dokonywany jest przez podmiot wskazany w ustawach odrębnych (organ administracji publicznej czy też organ samorządu zawodowego) – na wniosek przedsiębiorcy. Do wniosku o wpis do rejestru działalności regulowanej przedsiębiorca powinien dołączyć oświadczenie o spełnieniu warunków do wykonywania zamierzonej działalności gospodarczej. Organ prowadzący rejestr nie bada przed wpisem prawdziwości

złożonego oświadczenia, ograniczając się do zbadania czy nie zaistniały negatywne przesłanki do dokonania wpisu tj. czy wobec przedsiębiorcy nie został orzeczony prawomocny zakaz wykonywania działalności gospodarczej objętej wpisem oraz czy nie został on wykreślony z danego rejestru w terminie 3 lat poprzedzających złożenie wniosku o wpis do rejestru działalności regulowanej. Brak negatywnych przesłanek skutkuje dokonaniem wpisu do rejestru działalności regulowanej, który jest czynnością materialno – techniczną. Organ wydaje też z urzędu zaświadczenie o wpisie. Jeżeli zachodzą negatywne przesłanki wpisu – właściwy organ wyda decyzję o odmowie wpisu do rejestru działalności regulowanej.

76. Spółka partnerska może zostać utworzona:

- a) w każdym prawnie dopuszczalnym celu
- b) w celu prowadzenia działalności charytatywnej
- c) dla wykonywania zawodu adwokata i radcy prawnego

Spółka partnerska należy do handlowych spółek osobowych. Zasady jej tworzenia, funkcjonowania, łączenia, przekształcania i rozwiązania normują przepisy ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (dalej - k.s.h.). Spółka partnerska może być utworzona przez wspólników (partnerów) w celu wykonywania wolnego zawodu w spółce, przy czym kodeks dopuszcza możliwość jej zawiązania w celu wykonywania więcej niż jednego wolnego zawodu, chyba że odrębna ustawa stanowi inaczej. Spółka ta posiada status tzw. ułomnej osoby prawnej tzn. jest jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, ale posiadającą zdolność prawną - na mocy przepisów kodeksu spółek handlowych.

Wspólnikami, zwanymi w spółce partnerskiej partnerami, mogą być tylko osoby fizyczne uprawnione do wykonywania wolnych zawodów, wskazanych w art. 88 k.s.h. lub w odrębnej ustawie (np. psycholog). Artykuł 88 k.s.h. stanowi, że partnerami w spółce mogą być osoby uprawnione do wykonywania zawodów: adwokata, aptekarza, architekta, inżyniera budownictwa, biegłego rewidenta, brokera ubezpieczeniowego, doradcy podatkowego, maklera papierów wartościowych, doradcy inwestycyjnego, księgowego, lekarza, lekarza dentystry, lekarza weterynarii, notariusza, pielęgniarki, położnej, radcy prawnego, rzecznika patentowego, rzeczoznawcy majątkowego i tłumacza przysięgłego. Wykonywanie wolnego zawodu w spółce może być uzależnione od spełnienia dodatkowych wymagań przewidzianych w odrębnej ustawie.

Pojęcie „wolny zawód” nie został zdefiniowany w przepisach prawa. W doktrynie przyjmuje się, że wyróżniają go następujące cechy: jest wykonywany profesjonalnie, zawodowo przez świadczenie typowych usług, działalność jest wykonywana na własny rachunek, wymaga szczególnego wykształcenia lub umiejętności związanych z wykonywanym zawodem, działalność jest prowadzona samodzielnie i osobiście, ewentualnie przy pomocy osób pozostających pod kierownictwem partnera.

Spółki partnerskiej nie mogą utworzyć ani osoby prawne ani handlowe spółki osobowe, chociażby ich wspólnikami były osoby wykonujące wolne zawody

77. Przez aparat państwowy należy rozumieć:

- a) zespół ludzi wyposażonych przez obowiązujące prawo w pewien zespół uprawnień władczych
- b) organy władzy ustawodawczej i wykonawczej
- c) całość organów państwowych, za pomocą których państwo realizuje swoje funkcje

Pojęcie aparatu państwowego jest węższe niż pojęcie mechanizmu państwowego. Na aparat państwowy składa się bowiem ogół organów państwowych, wyposażonych w odpowiednie kompetencje i pełniących odpowiednie funkcje. Cechuje go hierarchiczność. Patrząc z perspektywy organu państwowego, można powiedzieć, że w pojedynczym przypadku organem państwowym jest strukturalnie, organizacyjnie i kompetencyjnie wyodrębniona część aparatu państwowego. Z punktu widzenia aparatu państwowego, można w nim wyszczególnić pozycje bardziej lub mniej wyróżnione. Inną pozycję ma premier, a inną funkcjonariusz celny. Każdy z nich ma pewne kompetencje władcze, ale różnią się one skalą i mocą. Obaj są członkami aparatu państwowego. Aparat ten tworzą różne piętra organizacyjne i decyzyjne. Istnieją organy centralne, podstawowe, organy usytuowane na poziomach pośrednich, czy wyspecjalizowane pionowo np. sądownictwo powszechne.

78. Georg Wilhelm Friedrich Hegl wprowadził do filozofii państwa i polityki termin:

- a) „społeczeństwo obywatelskie”
- b) „społeczeństwo cywilne”
- c) „społeczeństwo demokratyczne”

Prawdopodobnie po raz pierwszy terminu społeczeństwo obywatelskie użył Arystoteles, później posługiwali się nim tacy filozofowie jak John Locke, Davida Hume, Adam Smith, Alexis de Tocqueville, czy Jan Jakub Rousseau. Do filozofii państwa i polityki termin ten został wprowadzony przez niemieckiego filozofa Georga Wilhelma Friedricha Hegla, a następnie upowszechniony przez innych filozofów.

Pojęcie to określa pozycję jednostek i grup społecznych w państwie. Zasadniczymi cechami społeczeństwa obywatelskiego jest aktywność i zdolność do samoorganizacji oraz określania i osiągania wyznaczonych celów bez impulsu ze strony władzy państwowej. Społeczeństwo takie potrafi działać niezależnie od instytucji państwowych, co niekoniecznie oznacza rywalizację społeczeństwa z władzą. Członkowie społeczeństwa obywatelskiego mają zakorzenioną świadomość potrzeb wspólnoty oraz dążenie do ich zaspokajania. Niezależność wobec władzy wynika z faktu, że członkowie takiego społeczeństwa dysponują własnymi środkami utrzymania i mogą dla zaspokajania swoich potrzeb samodzielnie organizować się w grupy węższe niż państwo – stowarzyszenia i wspólnoty. Członkowie społeczeństwa obywatelskiego realizują to, co nie jest zabronione przez prawo i normy moralne. Zdaniem Hegla społeczeństwo powinno mieć warunki aby działać swobodnie w ramach istniejącego systemu praw. Liczy się współdziałanie wszystkich obywateli.

Idea społeczeństwa obywatelskiego przechodziła w XIX i XX wieku modyfikacje. W niektórych ujęciach przybrała charakter polemiczny, występując przeciwko praktykom totalitaryzmu i autorytaryzmu. Alexis de Tocqueville zwracał uwagę na dużą rolę stowarzyszeń obywatelskich, nazywając je „szkołą demokracji”. W kolejnych latach pojawia się idea „społeczeństwa otwartego” (Karl Popper) i idea społeczeństwa demokratycznego.

W Polsce termin „społeczeństwo obywatelskie” pojawił się w 1949 roku w jednym z tłumaczeń dzieł Marksa zastępując, użyty przez autora, termin „społeczeństwo cywilne”.

79. Klauzula europejska:

- a) wprowadza możliwość ratyfikacji przez Polskę, na podstawie umowy międzynarodowej, aktów prawnych sprzecznych z Konstytucją RP
- b) wprowadza możliwość przekazania, na podstawie umowy międzynarodowej, ogółu kompetencji danego organu władzy państwowej organizacji międzynarodowej
- c) żadna z odpowiedzi nie jest prawidłowa

Tzw. „klauzula europejska” została zapisana w art. 90 ust. 1 Konstytucji RP. Zgodnie z tym art. „Rzeczypospolita Polska może na podstawie umowy międzynarodowej przekazać organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach”. Powodem umieszczenia tego przepisu w Konstytucji była perspektywa przystąpienia przez Polskę do Unii Europejskiej. Państwa członkowskie zobowiązane bowiem są do przekazania na poziom Unii części kompetencji swoich organów państwowych. Za zgodą państw należących do UE następuje przekazanie na jej rzecz części praw suwerennych każdego z tych państw. Przepis ten może dotyczyć także udziału w innych organizacjach międzynarodowych lub organie międzynarodowym.

W wyroku z 2005 roku Trybunał Konstytucyjny wypowiedział się, że przekazanie kompetencji „w niektórych sprawach” rozumiane musi być zarówno jako zakaz przekazania ogółu kompetencji danego organu, jak i jako zakaz przekazania kompetencji, co do istoty spraw określających gestię danego organu władzy państwowej. TK zaznaczył, że wskazane unormowania nie mogą posłużyć do przekazania kompetencji w zakresie, który powodowałby, iż Rzeczypospolita Polska nie może funkcjonować jako państwo suwerenne i demokratyczne.

80. Podstawą praw i wolności człowieka jest zgodnie z Konstytucją RP godność człowieka. Zaznacz w jaki sposób została ona określona w art. 30:

- a) godność osobista
- b) godność wynikająca z praw natury
- c) przyrodzona i niezbywalna godność

Zakłada się, że prawa człowieka są przyrodzone, tzn. że człowiek nabywa je przez sam fakt bycia człowiekiem i posiada je do śmierci. Prawa człowieka są niezbywalne, czyli nie można się ich zrzec, ani komuś przekazać, ani sprzedać. Nie można ich również nikogo pozbawić tzn. są nienaruszalne. Powszechność praw człowieka oznacza że należą się każdemu bez względu na wszystko.

Niektóre prawa przysługują tylko obywatelom danego państwa. Przykładem jest prawo do osiedlenia się w jakimś kraju, prawo do brania udziału w wyborach, prawo do pracy. Tego typu prawa człowiek może zrealizować tylko w kraju, w którym jest obywatelem.

Realizacja praw człowieka wymaga nakładów państwa, dlatego często nazywa się je prawami pozytywnymi. Przykładem jest np. prawo człowieka do ochrony zdrowia (konieczny jest zatem udział państwa) czy wolność mediów (państwo musi zagwarantować taką przez powołanie odpowiednich organów). Prawa człowieka muszą być też konkretne i doprecyzowane, unikać zaś należy określeń abstrakcyjnych i nieprecyzyjnych które mogą być w różny sposób interpretowane.

Od praw człowieka należy odróżnić wolności często nazywane prawami człowieka negatywnymi. Oznaczają one obowiązek powstrzymywania się władzy państwowej od działań w określonych obszarach naszego życia. Np. wolność osobista, nietykalność osobista, swoboda poruszania się czy zakaz tortur. Wolności mogą być osobiste oraz polityczne.

81. Na trójelementową definicję państwa Gustawa Jellinka składają się następujące czynniki:

- a) terytorium, suwerenna władza, granice
- b) terytorium, ludność, suwerenna władza
- c) terytorium, ludność, wspólne tradycje narodowe

Współcześnie przyjmuje się, że państwo to wielka grupa społeczna, sformalizowana, wyposażona w instytucję władztwa publicznego, obejmująca całą ludność zamieszkującą na

danym terytorium. Grupa ta odznacza się wysokim stopniem zorganizowania i posiada cechy odróżniające ją od innych grup.

W dziejach myśli ludzkiej powstały różne definicje państwa. Jedną z nich opracował niemiecki dziewiętnastowieczny teoretyk państwa i prawa Georg Jellinek (1851–1910). Twierdził, że *„państwo jest to wyposażona we władzę samorodną jedność związkowa osiadłych ludzi. [...] Państwo jest korporacją osiadłego ludu, wyposażoną w bezpośrednią, samorodną władzę zwierzchnią, lub też, by użyć wznowionego obecnie określenia, wyposażoną w bezpośrednią, samorodną władzę zwierzchnią, korporacją terytorialną”*. Jest to tzw. trójelementowa definicja państwa. Według niej istotnymi elementami składowymi państwa są: terytorium, zamieszkała na nim ludność, suwerenna władza.

Państwo to całość złożona z trzech składników. Ta charakterystyka państwa eksponuje jego zewnętrzne, łatwo dostrzegalne cechy, bez których państwo nie może istnieć. Słabość tej definicji polega na braku wskazania celu państwa.

Koncepcja zaprezentowana przez Jellinka wciąż cieszy się znacznym uznaniem w nauce i znajduje praktyczne zastosowanie w życiu międzynarodowym. Wymienia bowiem elementy, które pozwalają odróżnić państwo od innych organizacji.

82. Rzecznik Praw Dziecka powoływany jest przez:

- a) Prezydenta
- b) Krajową Radę Sądowniczą
- c) Sejm za zgodą Senatu

Rzecznik Praw Dziecka jako organ konstytucyjny został powołany po raz pierwszy w 2000 r. Rzecznika powołuje Sejm, za zgodą Senatu, na wniosek Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu, grupy co najmniej 35 posłów lub co najmniej 15 senatorów. Kadencja trwa 5 lat, licząc od dnia złożenia ślubowania przed Sejmem. Powtórnie na drugą kadencję może być wybrany tylko raz. Rzecznik Praw Dziecka może być również odwołany w analogicznych przypadkach jak RPO. Podobnie wygląda również kwestia statusu konstytucyjnego obu rzeczników niezależności, pociągania do odpowiedzialności, czy zajmowania innych stanowisk.

Dotychczas urząd Rzecznika Praw Dziecka obejmowali:

Marek Piechowiak – 8. VI. 2000 do 12. X. 2000

Paweł Jaros – 16. II. 2000 do 7. IV. 2006

Ewa Sowińska – 7. IV. 2006 do 30. VI. 2008

Marek Michalak – od 25. VII. 2008.

Ilość skarg i katalog problemów napływających do Rzecznika jest bardzo zróżnicowany. Wiele rozpatrywanych spraw dotyczy nieścisłości i luk prawnych, czy braku rozwiązań systemowych. Wiele skarg dotyczy również kwestii edukacji: likwidacji szkół, niewłaściwym traktowaniem dzieci przez nauczycieli, wypadków na terenie szkoły i przemocy wobec dzieci. Zazwyczaj skarżący oczekują interwencji Rzecznika.

83. Wysoki Komisarz do Spraw Uchodźców działa w systemie:

- a) OBWE
- b) ONZ
- c) Rady Europy

Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców jest organem ONZ powołanym do koordynacji działań mających na celu ochronę uchodźców i rozwiązywania spraw z tym problemem związanych.

Urząd ten powołany został przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 14. Grudnia 1950 r. Siedziba znajduje się w Genewie. Do głównych działań Komisarza należy pomoc w zapewnieniu azylu lub repatriacji, bądź asymilacji w nowych społecznościach wszelkich uchodźców. Za swoją działalność dwukrotnie został uhonorowany Pokojową Nagrodą Nobla w 1954 i 1981 roku.

Obecnie urząd ten pełni Portugalczyk Antonio Guterres.

84. W 1977 roku Pokojową Nagrodę Nobla przyznano:

- a) Amnesty International (AI)
- b) Międzynarodowej Helsińskiej Federacji Praw Człowieka (IHF)
- c) Międzynarodowej Organizacji Pracy (ILO)

Amnesty International jest organizacją pozarządową, mającą na celu zapobieganie naruszeniom fundamentalnych praw człowieka poprzez wszelkie pokojowe akcje obywatelskie. Formy działań mogą sprowadzać się do nacisków na rządy krajów łamiących prawa człowieka poprzez pisanie listów czy publiczne nagłaśnianie informacji o praktykach naruszania. Mogą również świadczyć pomoc prawną poszkodowanym, a nawet, choć rzadziej finansową.

Za początek organizacji uznaje się rok 1961, kiedy brytyjski prawnik Peter Benenson w londyńskim tygodniku *The Observer* napisał artykuł „Zapomniani więźniowie”, wzywający do działania społeczność międzynarodową w obronie więźniów sumienia. Terminem tym określa się osoby więzione za wyrażanie swoich poglądów, które nie stosują przemocy, ani nie stosują mowy nienawiści. Nazwę Amnesty International przyjęto na konferencji w Belgii w 1962 r.

AI prowadzi szeroko zakrojone misje i kampanie w obronie praw człowieka na wszystkich kontynentach. Na uwagę zasługują w szczególności akcje raportujące tortury i egzekucje za rządu Pinocheta w Chile w 1974 r., działalność w krajach byłej Jugosławii w czasie i po wojnie domowej w latach 90-tych (masowe mordy, czystki etniczne na ludności muzułmańskiej, zbrodnie w Kosowie), w krajach muzułmańskich (Afganistan, Pakistan, Turcja). W ostatnich latach szczególnym zainteresowaniem AI cieszyły się Chiny, począwszy od masakry studentów na Placu Tian'anmen w Pekinie 4 czerwca 1989 r. aż po dzień dzisiejszy przy szczególnie restrykcyjnej polityce wobec Tybetańczyków. Ostatnio istotne są akcje na pomoc Darfurowi w Sudanie, pomoc dyskryminowanym kobietom w różnych regionach świata, a także walce z torturami stosowanymi wobec osób podejrzanych o terroryzm. W szczególności AI zabiega o likwidację kary śmierci.

Za swoje działania AI zostało uhonorowane w 1977 r. Pokojową Nagrodą Nobla. Metody działania sprowadzają się do:

- 1) wysyłania grup badaczy do miejsc i osób szczególnie represjonowanych, przy czym zasadą jest nie wysyłanie swoich członków do ich macierzystych państw,
- 2) organizacji ogólnoswiatowych kampanii ukierunkowanych na jeden problem, np. przeciw torturom,
- 3) publikacje dorocznych raportów na temat stanu przestrzegania praw człowieka,
- 4) prowadzenie tzw. Akcji Pilnych. np. pisanie listów w obronie osoby bądź sprawy (często skuteczne),

Sekretarzem Generalnym AI od 2001 r. jest Irene Khan z Bangladeszu. Polskiej sekcji AI powstałej w 1989 r. przewodniczy obecnie Mateusz Król.

85. Stałym, niezależnym sądem orzekającym w sprawie najcięższych zbrodni wojennych, ludobójstwa i zbrodni przeciwko ludzkości, które miały miejsce po 1. lipca 2002 roku jest:

- a) Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości
- b) Międzynarodowy Trybunał Karny
- c) Międzynarodowy Trybunał Wojskowy

MTK jest pierwszym tego typu sądem w historii, który ma sędzić osoby oskarżone o popełnienie zbrodni przeciwko ludzkości popełnionych po 1. Lipca 2002 r. Siedziba trybunału znajduje się w Hadze.

MTK sędzi zbrodnie ludobójstwa, zbrodnie przeciwko ludzkości, zbrodnie wojenne (podstawą prawną są tutaj konwencje haskie i genewskie) i agresję.

MTK ma w założeniu funkcjonować jako trybunał stały i uniwersalny, by uniknąć powstawania doraźnych trybunałów specjalnych. MTK składa się z kilku organów: Prezydium (jest organem kolegialnym, składa się z prezesa i dwóch wiceprezesów na kadencję 3 lat), Wydział Przygotowawczy, Wydział Orzekający, Wydział Odwoławczy i Urząd Prokuratora.

Prawo kierowania spraw do Trybunału mają państwa, prokurator MTK, Rada Bezpieczeństwa ONZ.

86. Krwawe stłumienie manifestacji na Placu Tian'anmen w Pekinie miało miejsce:

- a) 4 czerwca 1989 roku
- b) 4 czerwca 1980 roku
- c) 4 czerwca 1994 roku

Generalnie i precyzyjnie rzecz ujmując nie ma kraju który prawa człowieka przestrzega w stu procentach. Zawsze zdarzają się uchybienia w takiej czy innej sprawie, o czym świadczą procesy przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w Strasburgu.

Wyróżnia się cztery zasadnicze przyczyny łamania praw człowieka w skali świata:

- 1) prawne – część państw uznaje że prawa człowieka ograniczają ich suwerenność. Często stosowane są w nich niehumanitarne kary. Przykładem takich państw mogą być Rosja czy Białoruś.
- 2) polityczne – w tego typu państwach rządy totalitarne usiłują utrzymać swoją władzę w oparciu o łamanie praw człowieka. Manifestowanie własnego zdania jest surowo karane. Klasycznym przykładem są tutaj Chiny, kiedy w 1989 doszło do wydarzeń na Placu Tian'anmen w Pekinie. Od kwietnia do czerwca miały miejsce strajki głównie studentów żądając liberalizacji ustroju komunistycznego. Protest poparły inne grupy społeczne i zawodowe. Odpowiedź władz- z obawy że jedno ustępstwa mogą pociągnąć inne – protest został stłumiony siłą. Oficjalnie władze przyznały się do 241 ofiar, nieoficjalnie organizacje chroniące te prawa mówiły nawet o 2600 zabitych. Inne modelowe kraje to np. Kuba czy Korea Północna.
- 3) ekonomiczne – ten typ łamania praw człowieka polega na tym, że biedna, niewykształcona ludność nawet nie próbuje egzekwować swoich praw, ze względu na niski stan świadomości. Ten typ przyczyn charakterystyczny jest dla Afryki czarnej, krajów Ameryki Łacińskiej, czy Azji południowo-wschodniej.
- 4) kulturowe – społeczeństwo jest ukształtowane przez tradycję czy religię, usankcjonowane zwyczajowo. Są to kraje ortodoksyjnego islamu (Iran, Afganistan i inne).

87. Prawem socjalnym, jednym z praw człowieka jest:

- a) prawo do nauki
- b) prawo do pracy
- c) prawo do sądu

Wolności i prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne to prawa drugiej generacji. Najczęściej łączą się z obowiązkiem spełnienia przez państwo świadczeń na rzecz obywatela. W tej grupie Konstytucja RP wymienia: prawo do własności, wolność wyboru i wykonywania zawodu oraz wyboru miejsca pracy, prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy, prawo do zabezpieczenia społecznego i ochrony zdrowia, prawo do nauki, ochronę rodziny i praw dziecka, wolność twórczości artystycznej i badań naukowych, wolność nauczania i korzystania z dóbr kultury, prawo do ochrony środowiska oraz ochronę praw konsumentów i najemców.

Prawa socjalne mają za zadanie zapewnienie właściwych warunków społecznych i podstawowych potrzeb bytowych. Zalicza się do nich: prawo do pracy (rozumiane jako prawo każdego człowieka do uzyskania możliwości utrzymania się przez pracę swobodnie wybraną, z drugiej strony jako obowiązek państwa do podejmowania odpowiednich kroków mających zapewnić realizację tego prawa), wolność wyboru zawodu (wolność wykonywania zawodu i wolność wyboru miejsca pracy), prawo do wynagrodzenia, prawo do odpowiednich warunków pracy, prawo do awansu w pracy, prawo do wypoczynku od pracy i czasu wolnego, prawo tworzenia i przystępowania do związków zawodowych, prawo do strajku, prawo do zabezpieczenia społecznego, prawo do ochrony zdrowia fizycznego i psychicznego, prawo do odpowiedniego poziomu życia, wolność od głodu. Podstawą wyróżnienia tych praw są regulacje zawarte w: Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych, Międzynarodowym Pakcie Praw Społecznych, Gospodarczych i Kulturalnych, Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz Europejskiej Karcie Socjalnej.

Część z wymienionych w Konstytucji RP praw socjalnych pojmowana jest jako prawa człowieka (np. wolność wyboru, wykonywania zawodu oraz wyboru miejsca pracy – art. 65), a część jako prawa obywatela (np. prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy i w razie pozostawania bez pracy – art. 67). Należy także dodać, że prawa socjalne nie mają charakteru bezwzględnego, mogą zatem podlegać licznym ograniczeniom.

88. Prawo do nauki:

- a) może być ograniczone na czas nie dłuższy niż 5 dni
- b) może podlegać ograniczeniom w stanie wojennym i wyjątkowym
- c) nie może podlegać ograniczeniom

Prawo do nauki zadeklarowane zostało w art. 70 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 roku. Należy do sfery wolności i praw socjalnych, ekonomicznych i kulturalnych. Polskie zapisy konstytucyjne w tej materii zgodne są z postanowieniami międzynarodowymi i standardami europejskimi. Konstytucja RP gwarantuje prawo do nauki każdemu niezależnie od wieku, płci, statusu społecznego, pochodzenia, narodowości oraz obywatelstwa. Wprowadza także obowiązek nauki do 18 roku życia (tak zwany obowiązek szkolny).

W szkołach publicznych nauka jest bezpłatna, w szkołach niepublicznych dozwolone jest pobieranie opłat od uczniów (rodziców lub opiekunów). Bezpłatność dotyczy szkół podstawowych, gimnazjów i szkół średnich. Publiczne szkoły wyższe mogą natomiast świadczyć niektóre usługi edukacyjne za odpłatnością. Zasady te reguluje ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym. Aby zapewnić wszystkim obywatelom powszechny i równy dostęp do wykształcenia, państwo tworzy systemy pomocy finansowej i organizacyjnej dla uczniów

i studentów (jak stypendia, zapomogi). Konstytucja RP przewiduje także możliwość ograniczenia prawa do nauki w stanie wojennym i wyjątkowym.

Spośród dokumentów międzynarodowej ochrony praw człowieka prawo do nauki zapisane zostało między innymi w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka (art. 26), Międzynarodowym Pakcie Praw Gospodarczych Społecznych i Kulturalnych (art. 13), Protokole dodatkowym do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (art. 2) czy w Deklaracji Podstawowych Praw i Wolności. W zakresie praw dziecka Konwencja o Prawach Dziecka zobowiązuje państwa-strony do uczynienia nauczania podstawowego obowiązkowym i bezpłatnym dla wszystkich (art. 28).

Zdaniem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka pozbawieniem prawa do nauki i naruszeniem EKPC jest także niedostateczną edukację na poziomie podstawowym lub niską jej jakość.

89. Międzynarodowy Trybunał Karny składa się z:

- a) 8 sędziów
- b) 28 sędziów
- c) 18 sędziów

Skład sędziowski Międzynarodowego Trybunału Karnego określa Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego sporządzony w Rzymie dnia 17 lipca 1998 roku. Zgodnie z postanowieniami art. 36 Statutu Trybunał składa się z 18 sędziów. Prezydium, działając w imieniu Trybunału, może zaproponować zwiększenie liczby sędziów wskazując powody, dla których jest to konieczne i uzasadnione. Sędziowie są wybierani spośród osób o wysokim poziomie moralnym, bezstronnych i uczciwych, posiadających kwalifikacje wymagane w ich Państwach ojczystych do sprawowania najwyższych stanowisk sądowych. Kandydaci powinni specjalizować się w prawie karnym i jego procedurach i posiadać odpowiednie doświadczenie w zakresie postępowań karnych lub legitymować się szerokimi kompetencjami w odpowiednich dziedzinach prawa międzynarodowego, takich jak międzynarodowe prawo humanitarne i prawa człowieka. Państwa-Strony Statutu powinny również uwzględnić potrzebę wybrania sędziów posiadających wiedzę prawniczą w specjalistycznych dziedzinach, obejmującą między innymi wiedzę na temat przemocy wobec kobiet i dzieci. Kandydat na sędziego Trybunału musi odznaczać się doskonałą znajomością i umiejętnością posługiwania się przynajmniej jednym językiem roboczym Trybunału.

Kandydatów na sędziego Trybunału może przedstawiać każde Państwo-Strona Statutu. Sędziowie są wybierani w głosowaniu tajnym. Wśród sędziów nie może być więcej niż jeden obywatel tego samego państwa. O wyborze sędziów decydują takie kryteria jak reprezentatywny udział przedstawicieli głównych systemów prawnych na świecie, sprawiedliwa reprezentacja geograficzna i zrównoważony udział kobiet i mężczyzn.

Sędziowie są wybierani na okres dziewięciu lat i nie mogą być wybrani powtórnie. Powinni pozostawać do dyspozycji Trybunału od rozpoczęcia swojej kadencji.

90. Instytucją broniącą praw człowieka o charakterze regionalnym jest:

- a) OBWE
- b) ONZ
- c) WTO

W ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych funkcjonuje uniwersalny system międzynarodowej ochrony praw człowieka. Równoległe do tego systemu istnieją systemy regionalne: system europejski i systemy pozaeuropejskie. Mają one stanowić dodatkowe

zabezpieczenie dla systemu NZ. Powstają także systemy wyspecjalizowane, do których zaliczyć można międzynarodowe prawo humanitarne, czy Międzynarodową Organizację Pracy.

Europejski system ochrony praw człowieka, podobnie jak inne systemy regionalne, pełni rolę subsydiarną zarówno wobec uniwersalnego systemu ONZ, jak i systemów krajowych. Realizowany jest na płaszczyźnie Rady Europy, Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie oraz Unii Europejskiej. Jego utworzenie związane jest przede wszystkim z powstaniem i z działaniami Rady Europy.

Systemy pozaeuropejskie praw człowieka powstawały w różnym czasie i dotyczą poszczególnych kontynentów. Na zachodniej półkuli ukształtował się międzyamerykański system ochrony praw człowieka związany z Organizacją Państw Amerykańskich (OPA). Opiera się on na Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka uchwalonej w 1969 roku w San Jose. Konwencja ta powołała Międzyamerykańską Komisję Praw Człowieka oraz Międzyamerykański Trybunał Praw Człowieka (MTPC), którego zadaniem jest podniesienie skuteczności międzyamerykańskiego systemu ochrony praw człowieka.

Kolejnym systemem mieszczącym się w ramach systemów pozaeuropejskich jest system afrykański powstały w ramach Organizacji Jedności Afrykańskiej. Od 2000 roku funkcjonuje on w ramach Unii Afrykańskiej. Oparty jest on głównie na Afrykańskiej Karcie Praw Człowieka i Ludów (Narodów) ustanowionej w 1981 roku w Nairobi. Kontrolę przestrzegania praw człowieka sprawują: Komisja Praw Człowieka i Ludów oraz Afrykański Trybunał Praw Człowieka i Ludów.

Na Półwyspie Arabskim ukształtował się arabski system ochrony praw człowieka. Związany jest on z działaniami Ligi Państw Arabskich (utworzona na mocy Paktu z 1945 roku). W ramach tego systemu powstały dwa istotne akty w zakresie ochrony praw człowieka: Kairska Deklaracja Praw Człowieka z 1990 roku oraz Arabska Karta Praw Człowieka z 1994 roku, która powołała Komitet Ekspertów Praw Człowieka.

91. Muzułmański odpowiednik Czerwonego Krzyża to:

- a) Srebrny Półksiężyc
- b) Czerwony Półksiężyc
- c) Czarny Półksiężyc

Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża (MKCK) został utworzony w 1863 roku przez pięciu obywateli Szwajcarii (Henry Duant, Guillaume-Henri Dufour, Gustave Moynier, Louis Apia i Theodore Maunoir). Jest bezstronną, neutralną i niezależną instytucją humanitarną. Popierając międzynarodowe prawo humanitarne i czuwając nad jego przestrzeganiem, dąży do zapewnienia ochrony i pomocy ofiarom konfliktów zbrojnych, zamieszek wewnętrznych oraz innych sytuacji związanych z użyciem przemocy. Działa w ponad pięćdziesięciu państwach. Może składać skargi do Komitetu Praw Człowieka oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

MKCK jest założycielem Międzynarodowego Ruchu Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy. Ruch ten tworzą Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża oraz krajowe stowarzyszenia Czerwonego Krzyża, Czerwonego Półksiężycy (czerwony półksiężyc to znak pomocy humanitarnej w krajach islamskich, oficjalnie wpisany do Konwencji Genewskich z 1929 roku) i Czerwonej Gwiazdy Dawidowej (w Izraelu), a także Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy.

Cele działania Międzynarodowego Ruchu Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy określa jego Statut, wspólny dla wszystkich części składowych Ruchu. Zgodnie z jego postanowieniami posłannictwem organizacji jest zapobieganie ludzkim cierpieniom i łagodzenie ich wszędzie, gdzie one występują, ochrona życia i zdrowia, zapewnienie

poszanowania istoty ludzkiej, zwłaszcza w czasie konfliktu zbrojnego i w innych sytuacjach zagrożenia, praca na rzecz zapobiegania chorobom oraz rozwijanie pomocy społecznej, popieranie dobrowolnego niesienia pomocy oraz stałej gotowości do niesienia pomocy, jak również powszechnego poczucia solidarności z tymi, którzy potrzebują pomocy i ochrony. Podstawowe zasady Ruchu to: humanitaryzm, bezstronność, neutralność, niezależność, dobrowolność, jedność i powszechność.

92. Europejska Karta Społeczna to dokument:

- a) Wspólnot Europejskich
- b) Rady Europy
- c) OBWE

Europejska Karta Społeczna (EKS) stanowi rozwinięcie praw człowieka na gruncie europejskiego systemu ochrony. To dokument Rady Europy. Została przyjęta 18 października 1961 r. i weszła w życie 26 lutego 1965 r. Polska ratyfikowała ją 25 czerwca 1997 r. z wyjątkiem niektórych postanowień. Karta ma charakter programy i wskazuje za cel polityki państwa-strony stworzenie warunków skutecznej realizacji praw socjalnych w niej zawartych. Do praw tych Karta zalicza takie prawa jak: prawo do pracy, prawo do bezpieczeństwa i higieny w pracy, prawo do sprawiedliwego wynagrodzenia, prawo do organizowania się, prawo do negocjacji zbiorowych i strajku, prawa dzieci i młodocianych do ochrony, prawo do szkolenia zawodowego, prawo do ochrony zdrowia, prawo do zabezpieczenia społecznego, prawo do pomocy społecznej i medycznej, prawo rodziny do ochrony społecznej, prawnej i ekonomicznej, czy prawo pracowników migrujących i ich rodzin do ochrony i pomocy.

Kartę uzupełniają trzy Protokoły. Pierwszy z 1988 roku stanowi rozszerzenie katalogu praw zawartych w Karcie o nowe prawa pracowników i prawa osób w podeszłym wieku do ochrony prawnej. Kolejny Protokół Zmieniający Europejską Kartę Społeczną z 1991 r., dotyczy przepisów proceduralnych. Trzeci Protokół Dodatkowy z 1995 r. przewiduje system skarg zbiorowych (nie ratyfikowany przez Polskę).

W dniu 3 maja 1996 r. przyjęta została Zrewidowana Europejska Karta Społeczna (ZEKS) poszerzająca katalog praw społecznych o nowe prawa, jak prawo pracowników do ochrony ich roszczeń w razie niewypłacalności pracodawcy, prawo do ochrony przed ubóstwem i wykluczeniem społecznym, prawo do mieszkania, prawo do ochrony przeciwko molestowaniu seksualnemu w pracy. ZEKS weszła w życie w 1999 r., po uzyskaniu trzech wymaganych ratyfikacji (Polska podpisała ją w 2005 r., lecz nie ratyfikowała). Jej celem jest stopniowe zajmowanie miejsca Europejskiej Karty Społecznej. Powyższe dokumenty określane są jako Karta Praw Społecznych Rady Europy.

Mechanizm kontrolny Karty opiera się na funkcjonowaniu dwóch organów nadzoru: Komitetu Praw Społecznych i Komitetu Rządowego.

93. Siedzibą Europejskiego Trybunału Praw Człowieka jest:

- a) Haga
- b) Strasburg
- c) Bruksela

Podstawą systemu Rady Europy jest Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności zwana Europejską Konwencją Praw Człowieka. Została ona przyjęta 4 listopada 1950 r., a weszła w życie 8 września 1953 r. Uzupełniają ją protokoły dodatkowe. Konwencja utworzyła rozbudowany mechanizm kontroli respektowania przez państwa-strony jej postanowień. Opiera się on na trzech elementach: działalności Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, procedury skargowej inicjującej

postępowanie przez Trybunałem oraz procedur kontrolnych dotyczących wykonywania wyroków Trybunału przez państwa.

Trybunał rozpatruje skargi państwowe i indywidualne na naruszenie praw i wolności zagwarantowanych w Konwencji. Nie jest on organem Rady Europy, lecz organem Europejskiej Konwencji Praw Człowieka działającym permanentnie.

W skład Trybunału wchodzi sędziowie w liczbie równej liczbie państw członkowskich (aktualnie 47). Sędziowie są wybierani przez Zgromadzenie Parlamentarne RE z list kandydatów desygnowanych przez państwo-stronę na sześcioletnią kadencję z możliwością reelekcji.

Wszystkie wyroki oraz decyzje Trybunału zawierają uzasadnienie i podlegają opublikowaniu z podaniem zdań odrębnych. Państwa zobowiązane są do przestrzegania ostatecznych wyroków Trybunału we wszystkich sprawach, w których są stronami.

94. W skład Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej nie wchodzi:

- a) Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości
- b) Sąd
- c) Trybunał Sprawiedliwości

System sędowiczy Unii Europejskiej tworzą sądy krajowe państw członkowskich Unii Europejskiej oraz Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dawniej Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich) jest jedną z siedmiu instytucji Unii Europejskiej i składa się z trzech organów sądowych: Trybunału Sprawiedliwości, Sądu (dawnego Sądu Pierwszej Instancji) oraz sądów wyspecjalizowanych.

Pierwszym i najważniejszym organem sądowym w UE jest Trybunał Sprawiedliwości, który łącznie z Sądem zapewnia poszanowanie prawa w wykładni i stosowaniu Traktatów. Trybunał Sprawiedliwości jest również instytucją odwoławczą od orzeczeń wydanych przez Sąd. Sąd natomiast jest właściwy do rozpatrywania odwołań od orzeczeń sądów wyspecjalizowanych.

W obecnym stanie prawnym sądy wyspecjalizowane powoływane są w trybie art. 257 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości jest natomiast organem Organizacji Narodów Zjednoczonych.

95. Siedzibą Trybunału Obrachunkowego jest:

- a) Bruksela
- b) Luksemburg
- c) Haga

Trybunał Obrachunkowy, zwany też Trybunałem Rewidentów Księgowych jest jedną z instytucji Unii Europejskiej. Kontroluje on rachunki dochodów i wydatków UE oraz jej organów, a także nadzoruje należyte zarządzanie finansami. Corocznie przedkłada Radzie i Parlamentowi Europejskiemu sprawozdanie z kontroli finansowej za poprzedni rok budżetowy. Siedzibą Trybunału Obrachunkowego jest Luksemburg.

96. Unia Europejska jest:

- a) organizacją międzynarodową
- b) konfederacją państw członkowskich
- c) federacją państw członkowskich

Problem klasyfikacji i podmiotowości Unii Europejskiej istniał aż do wejścia w życie Traktatu z Lizbony (co nastąpiło w dniu 1 grudnia 2009 r.). Podmiotowość

prawnomiędzynarodową posiadały Wspólnoty Europejskie (Wspólnota Europejska-pierwotnie Europejska Wspólnota Gospodarcza, Europejska Wspólnota Energii Atomowej - EUROATOM) i do dnia 23 lipca 2002 r. Europejska Wspólnota Węgla i Stali). Na mocy Traktatu z Lizbony następcą prawnym Wspólnoty Europejskiej stała się Unia Europejska, natomiast Europejska Wspólnota Energii Atomowej stała się odrębną od Unii organizacją międzynarodową, choć powiązaną z nią instytucjonalnie. Europejska Wspólnota Węgla i Stali została utworzona na 50 lat i w dniu 23 lipca 2002 r. Traktat ustanawiający EWWiS stracił moc. W obecnym stanie prawnym Unia Europejska stanowi szczególny typ organizacji międzynarodowej, określanej przez zreformowany Traktat o Unii Europejskiej związkiem międzynarodowym (związkiem między narodami).

Od innych organizacji międzynarodowych Unię Europejską odróżnia jej niejednolita wewnętrzna struktura oraz przede wszystkim integracyjny charakter. Można zatem uznać, iż Unia Europejska jest kolejnym etap integracji państw na różnych płaszczyznach. Z kolei konfederacja to związek państw, a federacja to państwo związkowe. Przykładem państwa typu federalnego są obecnie m.in. Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, które z kolei w latach 1776-1787 tworzyły konfederację.

97. Dyrektywa to akt prawodawczy:

- a) o zasięgu ogólnym, wiążącym w całości i bezpośrednio stosowany
- b) adresowany tylko do państw członkowskich UE, wymagający implementacji do ich prawa wewnętrznego
- c) wiążący tylko instytucje UE, wydawany na podstawie decyzji Komisji

Do aktów prawodawczych UE zaliczają się rozporządzenia, dyrektywy i decyzje. Rozporządzenia mają zasięg ogólny, wiążą wszystkie państwa członkowskie UE w całości i są bezpośrednio stosowane.

Dyrektywy skierowane są tylko do państw członkowskich, wymagają implementacji (czyli wdrożenia) do prawa krajowego. Dyrektywy wiążą państwa członkowskie, do których są skierowane w odniesieniu do rezultatu, celu, który ma być osiągnięty, pozostawiając jednak państwom swobodę wyboru środków i formy.

Decyzje wiążą w całości tylko wskazanych w swojej treści adresatów (mogą to być państwa członkowskie, osoby fizyczne i prawne). Decyzje od rozporządzenia różni przede wszystkim to, że nie mogą wywoływać skutku *erga omnes*, czyli wobec wszystkich.

98. Posłowie do Parlamentu Europejskiego:

- a) mianowani są przez rządy państw członkowskich UE
- b) wybierani są w wyborach powszechnych i bezpośrednich w głosowaniu wolnym i tajnym
- c) wybierani są w wyborach powszechnych, pośrednich w głosowaniu wolnym i jawnym

W skład Parlamentu Europejskiego wchodzi przedstawiciele obywateli Unii Europejskiej. Posłowie (europosłowie, eurodeputowani) wybierani są w wyborach powszechnych, bezpośrednich i tajnych na 5-letnią kadencję. Po raz pierwszy wybory do Parlamentu Europejskiego odbyły się w 1979 r. Każdy obywatel UE posiada czynne i bierne prawo wyborcze do PE. Granica wieku przy biernym prawie wyborczym uzależniona jest od tradycji narodowych i waha się pomiędzy 18-25 rokiem życia. Czynne prawo wyborcze przysługuje każdej osobie posiadającej obywatelstwo UE, która ukończyła 18 lat, z wyjątkiem Austrii, w której czynne prawo wyborcze przysługuje osobom, które ukończyły 16 lat.

99. Terytorialny zakres obowiązywania dorobku prawnego Schengen w ramach UE nie obejmuje:

- a) Belgii
- b) Polski
- c) Cypru

W procesie integracji między państwami członkowskimi UE (dawniej Wspólnot Europejskich) istotne znaczenie miało podpisanie w dniu 14 czerwca 1985 r. Układu z Schengen. Układ ten wprowadził obowiązek stopniowego znoszenia kontroli na wewnętrznych granicach państw członkowskich Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (przemianowanej następnie na Wspólnotę Europejską (WE), natomiast na podstawie Traktatu z Lizbony następcą prawnym WE stała się Unia Europejska). Ramowy Układ z Schengen został uzupełniony podpisaną w dniu 19 czerwca 1990 r. Konwencją Wykonawczą do Układu z Schengen (Schengen II). Terytorialny zakres obowiązywania dorobku prawnego Schengen obejmuje 22 z pośród 27 państw członkowskich UE. W ramach Unii Europejskiej poza strefą Schengen znajdują się Irlandia, Zjednoczone Królestwo, Bułgaria, Rumunia i Cypr. Jednocześnie Islandia, Norwegia i Szwajcaria nie będąc członkami UE, mają status państw stowarzyszonych i są związane dorobkiem prawnym Schengen. Na skutek wydarzeń, które miały miejsce na początku 2011 r. w Afryce Północnej i napływem fali nielegalnych imigrantów z tamtych obszarów, niektóre państwa ze strefy Schengen postulują ponowne, czasowe wprowadzenie kontroli na swoich wewnętrznych granicach.

100. Bierne prawo legacji to prawo:

- a) przyjmowania przedstawicieli dyplomatycznych
- b) wysyłanie przedstawicieli dyplomatycznych
- c) zaciągania zobowiązań wynikających z prawa międzynarodowego

Na gruncie prawa międzynarodowego publicznego wszystkie państwa posiadają bierne i czynne prawo legacji. Oprócz państw, zgodnie z tradycją z czynnego i biernego prawa legacji korzysta też Stolica Apostolska. Prawo wysyłania przedstawicieli dyplomatycznych nazywane jest czynnym prawem legacji, a prawo przyjmowania przedstawicieli dyplomatycznych innych państw określane jest jako bierne prawo legacji. Podkreślić należy, iż państwa mają prawo, a nie obowiązek nawiązywania i utrzymywania stosunków dyplomatycznych. Państwa, których nie łączą żadne więzi i interesy mogą nie być zainteresowane utrzymywaniem stosunków dyplomatycznych.

101. Morze pełne:

- a) jest wolne i dostępne dla wszystkich państw i obywateli
- b) jest otwarte tylko dla państw nadbrzeżnych
- c) podlega suwerennej władzy państwa nadbrzeżnego

Międzynarodowe prawo morza jest działem prawa międzynarodowego określającym sytuację prawną obszarów morskich i statków oraz zasady żeglugi i innych sposobów korzystania z morza. Źródłem międzynarodowego prawa morza jest przede wszystkim zwyczaj oraz nieliczne umowy międzynarodowe.

W dniu 19 grudnia 1982 r. pod auspicjami ONZ podpisana została Konwencja o prawie morza, która weszła w życie w 1994 r. Polska jest stroną tej Konwencji. Obszary morskie tworzą fizycznie całość, ale w świetle prawa dzielą się na kilka stref w zależności od zakresu władzy, jaką posiadają państwa nadbrzeżne. W kierunku od lądu do morza najpierw występują wody wewnętrzne, które stanowią część terytorium państwa nadbrzeżnego. Dalej

jest morze terytorialne, które również wchodzi w skład terytorium państwa nadbrzeżnego, ale władza tego państwa jest ograniczona przez prawo nieszkodliwego przepływu statków należących do innych państw.

Po II wojnie światowej państwa zaczęły ustanawiać tzw. strefy ekonomiczne, w których posiadają suwerenne prawo poszukiwania i eksploatacji wszelkich zasobów mineralnych i naturalnych wód morskich i dna morskiego. Dalej rozciągają się obszary morza pełnego (morza otwartego), które nie podlegają władzy żadnego państwa, a korzystanie z tych obszarów pozostaje wolne dla wszystkich państw i obywateli.

102. Zgodnie z art. 2 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów umowa międzynarodowa to:

- a) porozumienie dotyczące spraw międzynarodowych zawierane przez państwa w uroczystej formie poddane prawu wewnętrznemu państw-stron umowy
- b) umowa zawarta pomiędzy osobami fizycznymi będącymi obywatelami różnych państw
- c) porozumienie między państwami, zawarte w formie pisemnej i poddane prawu międzynarodowemu

Głównymi źródłami prawa międzynarodowego publicznego są: umowa międzynarodowa i zwyczaj. Po drugiej wojnie światowej prawo umów międzynarodowych (prawo traktatów) zostało skodyfikowane. Na podstawie projektu przygotowanego przez Komisję Prawa Międzynarodowego ONZ w Wiedniu w dniu 23 maja 1969 r. podpisano Konwencję o prawie traktatów. W świetle art. 2 tej Konwencji traktat oznacza międzynarodowe porozumienie między państwami zawarte w formie pisemnej i regulowane przez prawo międzynarodowe, niezależnie od tego, czy jest ujęte w jednym dokumencie czy też w kilku dokumentach i bez względu na jego szczególną nazwę.

W praktyce spotkać można około 30 nazw nadawanych umowom międzynarodowym, np. pakt, traktat, umowa międzynarodowa, statut, karta, konwencja, protokół, porozumienie itd. Umowy międzynarodowe można dzielić według różnych kryteriów ze względu na treść lub cechy formalnoprawne. Podkreślić należy, iż nie są umowami regulowanymi prawem międzynarodowym umowy zawierane przez państwa ze spółkami i korporacjami.

103. Apatrydzi to osoby:

- a) nie posiadające obywatelstwa żadnego państwa
- b) osoby posiadające podwójne obywatelstwo
- c) osoby posiadające obywatelstwo państwa-strony konfliktu zbrojnego

Osoby przebywające na terytorium państwa są obywatelami tego państwa lub cudzoziemcami. Z faktu posiadania obywatelstwa danego państwa wynika obowiązek wierności i lojalności w stosunku do tego państwa oraz zwierzchnictwo osobowe państwa nad własnymi obywatelami. Obywatel każdego państwa jest uprawniony do korzystania z opieki swojego państwa. Jest to tzw. opieka dyplomatyczna, która polega na tym, że państwo może występować na forum międzynarodowym w imieniu swoich obywateli w stosunku do innych państw oraz przed sądami międzynarodowymi i komisjami arbitrażowymi. Każde państwo samo określa, kto jest jego obywatelem i na jakich zasadach osoba nabywa lub traci obywatelstwo.

Nabywanie obywatelstwa może nastąpić m.in. przez: urodzenie, nadanie, adopcję, opcję i repatriację. Utrata obywatelstwa może nastąpić m.in. przez zwolnienie z obywatelstwa, pozbawienie obywatelstwa, opcję, zamążpójście. O utracie obywatelstwa decydują w zasadzie władze danego państwa na podstawie prawa wewnętrznego, natomiast rola prawa

międzynarodowego sprowadza się do ograniczania liczby przypadków, w których utrata dotychczasowego obywatelstwa powoduje, że jednostka stanie się bezpaństwowcem.

Osoby, które nie posiadają obywatelstwa żadnego państwa, nazywane są bezpaństwowcami lub apatrydami. Bezpaństwowcy podlegają prawu państwa pobytu, ale nie korzystają z jego opieki dyplomatycznej, mogą być wydaleny, nie mają praw politycznych i innych, które przysługują tylko obywatelom. Przypadki bezpaństwowości powstają na skutek niezgodności przepisów wewnętrznych poszczególnych państw np. jeśli prawo państwa ojczystego kobiety, która wychodzi za mąż za cudzoziemca pozbawia ją w takiej sytuacji dotychczasowego obywatelstwa, a przez sam fakt zawarcia małżeństwa nie nabywa ona obywatelstwa państwa ojczystego męża. Bezpaństwowcem jest też dziecko, którego rodzice nie posiadają obywatelstwa żadnego państw, a w państwie na którego terytorium się urodziło stosowana jest tylko zasada prawa krwi. Możliwa jest również sytuacja, kiedy jednostka zostaje pozbawiona dotychczasowego obywatelstwa i nie nabywa obywatelstwa innego państwa.

104. Pracownikiem jest:

- a) policjant,
- b) osoba świadcząca pracę na podstawie umowy zlecenia,
- c) osoba świadcząca pracę na podstawie umowy o pracę

Pracownikiem jest każdy kto został zatrudniony w ramach stosunku pracy, czyli na podstawie umowy o pracę powołania, mianowania wyboru i spółdzielczej umowy o pracę. W rozumieniu kodeksu pracy pracownikami nie są natomiast osoby zatrudnione w ramach stosunków służbowych (m.in. zawodowi wojskowi, funkcjonariusze: policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Straży Granicznej, Służby Więziennej, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celnej, Biura Ochrony Rządu, Centralnego Biura Antykorupcyjnego. Podobnie statusu pracowników nie posiadają osoby zatrudnione na podstawie umów cywilnoprawnych (umowa zlecenie, umowa o dzieło, kontrakt menedżerski) nawet, jeżeli praca wykonywana na ich podstawie jest stała i ma charakter zarobkowy.

105. Pracownikiem na ogólnych zasadach może być osoba, która ukończyła:

- a) 16 lat,
- b) 17 lat,
- c) 18 lat

Zgodnie z przepisami Kodeksu pracy zdolność do występowania w roli pracownika jest uwarunkowana wyłącznie wiekiem. Aby zostać pracownikiem trzeba mieć ukończone 18 lat (art. 22 § 2 k.p.). Inaczej mówiąc, pracownikiem może być osoba, która osiągnęła pełnoletniość. Do samodzielnego nawiązania stosunku pracy wystarczające jest posiadanie co najmniej ograniczonej zdolności do czynności prawnych.

106. Stosunek pracy może powstać z mocy:

- a) prawa,
- b) decyzji administracyjnej,
- c) zgodnego oświadczenia woli stron .

Zawarcie stosunku pracy bez względu na jego podstawę wymaga zgodnego o świadczenia woli pracodawcy i pracownika (art. 11 k.p.). Zasada ta, „zwana zasadą swobody nawiązania stosunku” najlepiej uzewnętrznia się przy zawarciu umowy o pracę, będącą dwustronną czynnością prawną, na podstawie której pracownik zobowiązuje się do świadczenia pracy

określonego rodzaju na rzecz i pod kierownictwem pracodawcy. W przypadku aktów jednostronnych takich jak powołanie, mianowanie, wybór konieczne jest wyrażenie zgody przez pracownika na nawiązanie stosunku pracy, co może nastąpić w sposób wyraźny lub dorozumiany poprzez przyjęcie powołania mianowania lub wyrażenie zgody na wybór na funkcję, z którym wiąże się obowiązek wykonywania pracy w charakterze pracownika.

107. Pracownik bezprawnie zwolniony może dochodzić swoich praw przed:

- a) sądem pracy
- b) okręgowym inspektorem pracy
- c) powiatowym urzędem pracy

Pracownik bezprawnie zwolniony z pracy może dochodzić swoich praw przed sądem pracy. Przed skierowaniem sprawy na drogę sądową pracownik może żądać wszczęcia postępowania przed komisją pojednawczą.

Wadliwa czynność rozwiązująca umowę o pracę jest skuteczna i prowadzi do zakończenia stosunku pracy. Kodeks pracy nie posługuje się bowiem sankcją nieważności wypowiedzenia lub rozwiązania umowy o pracę sprzecznego z przepisami prawa. Pracownik może natomiast wzruszyć wadliwe wypowiedzenie lub rozwiązanie stosunku pracy, poprzez wniesienie odwołania do sądu pracy.

Głównym roszczeniem jakie pracownikowi przysługuje w przypadku wadliwego wypowiedzenia umowy o pracę na czas nieokreślony jest roszczenie o ubezpieczenie wypowiedzenia, a jeżeli umowa uległa już rozwiązaniu przywrócenie do pracy na poprzednich warunkach. Orzeczenie sądu o przywróceniu do pracy powoduje restytucję stosunku pracy, pod warunkiem, że pracownik zgłosił gotowość niezwłocznego podjęcia pracy. Alternatywnym do wyżej wymienionych roszczeń, które może wybrać pracownik wadliwie zwolnionemu z pracy jest roszczenie o odszkodowanie. Może także wystąpić sytuacja, iż sąd pracy nie uwzględni roszczenia pracownika o przywrócenie do pracy uznając je za niemożliwe lub niecelowe. W takim przypadku sąd orzeka o odszkodowaniu.

108. Prawdą jest, że pracodawca nie może zwolnić z pracy:

- a) matki i ojca dziecka, w okresie korzystania przez matkę z urlopu macierzyńskiego
- b) kobiety w okresie korzystania z urlopu macierzyńskiego
- c) każdego pracownika, który jest członkiem związku zawodowego

Szczególna ochrona przed wypowiedzeniem umowy o pracę jest uzasadniona zagrożeniem rozwiązania stosunku pracy, które jest wynikiem znalezienia się pracownika w określonych sytuacjach życiowych zmniejszających jego przydatność do pracy lub pełnienia przez pracownika określonych funkcji przedstawicielskich na terenie zakładu pracy i po nim narażających go na konflikt z pracodawcą. Pracodawca jest pozbawiony prawa do wypowiedzenia umowy o pracę w okresie choroby pracownika i innych usprawiedliwionych nieobecności w pracy, a także wobec pracownic w ciąży, pracownic i pracowników korzystających z urlopu macierzyńskiego, osób przebywających na urlopie wychowawczym (zakaz bezwzględny). W przypadku natomiast pracowników pełniących określone funkcje społeczne m.in. w organach związku zawodowego, w radzie pracowniczej, organach samorządu zawodowego, a także funkcje radnego, posła i senatora pracodawca ma obowiązek uzyskać zgodę określonego podmiotu na ich zwolnienie (zakaz względny).

109. W systemie podstawowego czasu pracy normy czasu pracy wynoszą:

- a) 8 godzin na dobę i przeciętnie 41 godzin tygodniowo
- b) 8 godzin na dobę i przeciętnie 40 godzin tygodniowo
- c) 12 godzin na dobę i przeciętnie 40 godzin tygodniowo

Kodeks pracy przewiduje 8 systemów czasu pracy, w tym system podstawowego czasu pracy oraz kilka systemów szczególnych: równoważnego czasu pracy, czasu pracy w ruchu ciągłym, przerywanego czasu pracy, zadaniowego czasu pracy, skróconego tygodnia pracy, pracy weekendowej oraz skróconego czasu pracy.

Artykuł 129 k.p. wyznacza typowe normy czasu pracy, stąd nazwa podstawowy (powszechny) system czasu pracy. Stanowią one punkt odniesienia dla kształtowania innych niż podstawowy systemów czasu pracy.

W systemie podstawowym czas pracy nie może przekraczać 8 godzin na dobę i przeciętnie 40 godzin w przeciętnie pięciodniowym tygodniu pracy w przyjętym okresie rozliczeniowym nieprzekraczającym – co do zasady – 4 miesięcy.

Dobowa norma czasu pracy wynosi 8 godzin i ma charakter sztywny.

Tygodniowa norma czasu pracy nie ma charakteru sztywnego, lecz przeciętny, podobnie jak przeciętny jest 5-dniowy tydzień pracy.

110. Wysokość wynagrodzenia chorobowego wynosi co do zasady:

- a) 70% wynagrodzenia
- b) 100% wynagrodzenia
- c) 80% wynagrodzenia

Za czas pierwszych 33 dni niezdolności do pracy z powodu choroby w roku kalendarzowym, a w przypadku pracownika, który nie ukończył 50 lat, za czas pierwszych 14 dni niezdolności do pracy w ciągu roku kalendarzowego, pracownik zachowuje prawo do 80% wynagrodzenia, chyba że przepisy prawa pracy obowiązujące u danego pracodawcy przewidują wyższe wynagrodzenie.

W niektórych sytuacjach pracownik zachowuje za czas niezdolności do pracy prawo do 100% wynagrodzenia. Dotyczy to takich przypadków jak: niezdolność do pracy spowodowana wypadkiem w drodze do pracy i z pracy, niezdolność do pracy przypadająca w okresie ciąży, poddanie się badaniom lekarskim dla kandydatów na dawców komórek, tkanek i narządów oraz poddanie się zabiegowi pobrania komórek, tkanek i narządów. Wynagrodzenie z tytułu niezdolności do pracy nie przysługuje, jeżeli pracownik nie nabył prawa do zasiłku chorobowego.

111. Źródłem prawa międzynarodowego nie jest:

- a) umowa międzynarodowa
- b) zwyczaj międzynarodowy
- c) rozporządzenie

Źródła prawa międzynarodowego zostały określone w art. 38 Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości. Z formalnego punktu widzenia artykuł ten określa podstawy wyrokowania Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości. Zgodnie z jego brzmieniem do źródeł prawa międzynarodowego należy zaliczyć: umowy międzynarodowe bądź ogólne bądź partykularne, zwyczaj jako dowód powszechnej praktyki, ogólne zasady prawa uznane przez narody cywilizowane, wyroki sądowe i zdania najznakomitszych znawców prawa międzynarodowego.

112. Organizację międzynarodową mogą utworzyć co najmniej:

- a) 2 podmioty
- b) 3 podmioty
- c) 10 podmiotów

Organizacja międzynarodowa o charakterze rządowym jest to forma współpracy państw ustalona w wielostronnej umowie. Obejmuje ona względnie stały zakres uczestników. Jej podstawową cechą jest istnienie stałych organów o określonych kompetencjach i uprawnieniach. Zwykło się przyjmować, iż organizację międzynarodową mogą utworzyć nie mniej niż 3 podmioty.

113. O zbieżności dwóch systemów normatywnych można mówić w przypadku, gdy:

- a) jeden nie wypowiada się w kwestiach regulowanych przez drugi
- b) oba wypowiadają się podobnie w tych samych kwestiach
- c) oba różnią się w regulacjach dotyczących tych samych kwestii

Prawo jest jednym z regulatorów życia społecznego. Istnieje szereg innych systemów normatywnych, które formułują wzory powinnego zachowania. W tej grupie należy wymienić chociażby moralność, obyczaje oraz normy religijne. Analiza zależności (związków treściowych) pomiędzy różnymi systemami normatywnymi pozwala stwierdzić, iż mogą one tworzyć uregulowania:

- 1) zbieżne – jeżeli wypowiadają się podobnie w tych samych kwestiach,
- 2) rozbieżne – jeżeli różnią się w regulacjach dotyczących tych samych kwestii,
- 3) indyferentne – jeżeli jeden nie wypowiada się w kwestiach objętych regulacją przez inne.

Zbieżność systemów normatywnych jest zjawiskiem pożądanym, wpływającym na wzrost ich skuteczności. Negatywnie należy ocenić sytuację w której adresat różnych norm otrzymuje sprzeczne dyspozycje określonego zachowania, zwłaszcza w przypadku konfliktu zakazów i nakazów. Indyferentność systemów nie jest zjawiskiem niekorzystnym jeżeli kwestie nieobjęte regulacją są rzeczywiście nieistotne dla danego systemu normatywnego.

114. W zależności od sposobu określenia adresata, normy prawne można podzielić na:

- a) indywidualne i generalne
- b) generalne i abstrakcyjne
- c) żadna z powyższych odpowiedzi nie jest poprawna

Normy prawne można podzielić na generalne i indywidualne. Kryterium podziału jest sposób określenia adresata.

Większość wypowiedzi prawodawcy charakteryzuje się generalnością, jest bowiem adresowana do wszystkich bądź do określonych grup. Chcąc skierować normę do możliwie najszerszego kręgu podmiotów używa się sformułowań tj. „kto”, „każdy” „nikt”. Bardzo często ustawodawca wskazuje cechy rodzajowe np. „studiujący”, „właściciel”, „darczyńca”, „konsument”. Generalność może również być zachowana, gdy w danym momencie norma prawna jest adresowana tylko do jednej osoby, o ile została ona scharakteryzowana poprzez pełnioną przez nią funkcję np. Marszałka Sejmu, Prezesa Trybunału Konstytucyjnego, czy też Rzecznika Praw Obywatelskich.

Normy prawne o indywidualnym charakterze wskazują ich adresata co do tożsamości. Raczej nie spotyka się tego typu norm wśród źródeł prawa powszechnie obowiązującego. Tworzy się je najczęściej na etapie stosowania prawa, w toku wydawania orzeczeń sądowych i decyzji administracyjnych. Przykładem tego typu normy może być postanowienie Prezydenta RP w sprawie mianowania oznaczonej osoby na Ambasadora RP.

O generalności i indywidualności nie można mówić używając zamiennie odpowiednio pojęć „abstrakcyjność” i „konkretność”, gdyż te odnoszą się do treści dyspozycji normy prawnej.

115. Dyspozycja normy prawnej określa:

- a) jej adresata
- b) wzór powinienego zachowania
- c) okoliczności w jakich adresat normy powinien zachować się zgodnie z treścią hipotezy normy prawnej

Dyspozycja jest to część normy prawnej, która określa wzór powinienego zachowania, do którego uprawniony lub obowiązany jest adresat normy w razie ziszczenia się warunków określonych w hipotezie. W przepisach stanowiących podstawę jej tworzenia ustawodawca używa funkcyj normotwórczych tj. „może”, „powinien”, „należy”, „nie może”, „jest obowiązany”, „ma obowiązek”. W zależności od treści dyspozycji normy prawnej można podzielić na zakazy, nakazy lub dozwolenia.

Poniżej przedstawione są (podkreślone) przykłady dyspozycji norm wyrażonych wprost w przepisach prawnych:

- 1) Prokurator, który wniósł skargę na decyzję organu administracji publicznej do sądu administracyjnego, nie może z tych samych przyczyn wnieść sprzeciwu (art. 189 k.p.a.);
- 2) Kto znalazł rzecz zgubioną, powinien niezwłocznie zawiadomić o tym osobę uprawnioną do odbioru rzeczy (art. 183 §1 zd. 1 k.c.);
- 3) Znalazca, który czynił zadość swoim obowiązkom, może żądać znaleźnego w wysokości jednej dziesiątej wartości rzeczy, jeżeli zgłosił swe roszczenie najpóźniej w chwili wydania rzeczy osobie uprawnionej do odbioru (art. 186 k.c.).

116. Sankcja może być elementem normy utworzonej na podstawie:

- a) przepisów jakiegokolwiek gałęzi prawa
- b) wyłącznie przepisów prawa karnego, przewidujących odpowiedzialność za przestępstwo
- c) wyłącznie przepisów prawa konstytucyjnego

Sankcja jest to część normy prawnej, która określa negatywne następstwa za naruszenie dyspozycji prawodawcy. Jest ona uruchamiana wobec tych, którzy nie zastosowali się do wzoru powinienego zachowania, pomimo ziszczenia się warunków przewidzianych w hipotezie normy. Sankcja może występować w normach każdej gałęzi prawa.

Najczęściej wyróżnia się trzy rodzaje sankcji:

- 1) bezskuteczności (względnej i bezwzględnej),
- 2) represyjną (karną),
- 3) egzekucyjną.

Przykłady sankcji zawartymi w różnych dziedzinach prawa to: nieważność umowy, pozbawienie wolności, ograniczenie wolności, grzywna, przymusowa eksmisja z lokalu, zburzenie budynku wzniesionego bez zezwolenia.

117. Język prawniczy to język:

- a) zastrzeżony wyłącznie dla sędziów, adwokatów, notariuszy, komorników i prokuratorów
- b) zastrzeżony wyłącznie dla tekstów aktów normatywnych
- c) w skład którego wchodzi łącznie paremie prawnicze

Język prawniczy jest to język, w którym formułowane są wypowiedzi o przepisach i normach prawnych. Jest on używany i tworzony zarówno przez prawników praktyków, w toku stosowania prawa np. sędziów prokuratorów, adwokatów, radców prawnych, jak i przedstawicieli doktryny, w ramach naukowych rozważań nad prawem.

Język prawniczy jest odmianą narodowego języka naturalnego, wyróżniając się w szczególności ustalaniem odmiennych znaczeń niektórych terminów lub zwrotów. Specyficzne dla osób używających tego języka jest posługiwanie się łacińskimi premiami prawniczymi takimi jak np.:

- 1) *pacta sunt servanda* (umów należy dotrzymywać),
- 2) *nemo iudex in res sua* (nikt nie może być sędzią we własnej sprawie),
- 3) *nullum crimen sine lege* (nie ma zbrodni bez ustawy),
- 4) *lex retro non agit* (prawo nie działa wstecz).

Od języka prawniczego należy odróżnić język prawny, czyli język aktów normatywnych.

118. Źródłami powszechnie obowiązującego prawa nie są:

- a) ustawy
- b) zarządzenia Prezydenta RP
- c) ratyfikowane umowy międzynarodowe

Określony w Konstytucji katalog źródeł powszechnie obowiązującego prawa ma charakter zamknięty zarówno pod względem przedmiotowym jak i podmiotowym (w sposób wyczerpujący wymienione zostały rodzaje aktów normatywnych jak również krąg organów uprawnionych do ich wydawania).

Konstytucja rozróżnia dwa rodzaje źródeł powszechnie obowiązującego prawa. Pierwsze o zasięgu ogólnokrajowym, do których zgodnie z art. 87 ust. 1 zalicza się:

- 1) Konstytucję,
- 2) ustawy,
- 3) ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz
- 4) rozporządzenia.

W tej grupie należy wymienić także rozporządzenia z mocą ustawy, które może wydawać Prezydent RP w czasie trwania stanu wojennego, w przypadku gdy Sejm nie może zebrać się na posiedzenie. Drugim rodzajem źródeł powszechnie obowiązującego prawa są akty prawa miejscowego, które obowiązują na obszarze właściwości organów, które je ustanowiły.

119. Warunkiem wejścia w życie rozporządzeń jest ich ogłoszenie w:

- a) Dzienniku Ustaw RP
- b) Dzienniku Urzędowym RP Monitor Polski
- c) Internetowym Systemie Aktów Prawnych, dostępnym na stronie www.sejm.gov.pl

Rozporządzenia stanowią źródło powszechnie obowiązującego prawa. Są to akty normatywne ściśle powiązane z ustawą – mogą być wydawane jedynie na podstawie szczegółowego upoważnienia w niej zawartego i w celu jej wykonania. Delegacja ustawowa powinna wyraźnie wskazywać organ upoważniony do wydania rozporządzenia, zakres spraw przekazanych do regulacji, jak również wytyczne dotyczące treści tego aktu.

Rozporządzenia mogą być wydawane jedynie przez organy wskazane w Konstytucji, tj. przez: Prezydenta RP, Radę Ministrów, Prezesa Rady Ministrów, ministrów kierujących działem administracji rządowej, przewodniczących określonych w ustawie komitetów powołanych w skład Rady Ministrów, Krajową Radę Radiofonii i Telewizji. Organ uprawniony do wydania rozporządzenia nie może przekazać tej kompetencji innemu organowi (zakaz subdelegacji).

Warunkiem wejścia w życie rozporządzeń jest ich ogłoszenie w Dzienniku Ustaw RP.

120. W Dzienniku Ustaw RP nie publikuje się:

- a) umów międzynarodowych
- b) ustaw
- c) zarządzeń Ministra Finansów

Dziennik Ustaw RP jest najważniejszym dziennikiem promulgacyjnym w Rzeczypospolitej Polskiej. Publikowane są w nim m. in. powszechnie obowiązujące źródła prawa, a więc: Konstytucja, ustawy, rozporządzenia z mocą ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe, rozporządzenia. W Dzienniku Ustaw RP ogłasza się także orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego dotyczące aktów normatywnych w nim ogłoszonych. Tekst aktu prawnego ogłoszony w Dzienniku Ustaw RP uznaje się za tzw. tekst autentyczny, który stanowi wzór dla innych wydawnictw prawniczych publikujących treść obowiązującego prawa. Dziennik Ustaw RP jest wydawany przez Prezesa Rady Ministrów.

121. „Promulgacja” jest terminem używanym na określenie:

- a) przedłożenia projektu ustawy przez podmiot, któremu przysługuje inicjatywa ustawodawcza
- b) uchwalenia ustawy
- c) podpisania i ogłoszenia ustawy

Promulgacja jest ostatnim etapem stanowienia prawa, polegającym na podpisaniu i ogłoszeniu aktu normatywnego. Sposób publikacji określony jest w Konstytucji oraz Ustawie z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych. Dniem ogłoszenia jest dzień wydania dziennika promulgacyjnego.

Publikacja aktu normatywnego jest warunkiem jego obowiązywania (wejścia w życie), co jest konsekwencją przyjęcia fikcji powszechnej znajomości prawa, która wymaga od ustawodawcy zapewnienia adresatom norm możliwości zapoznania się z ich treścią.

Warto podkreślić, iż za tzw. tekst autentyczny może zostać uznany jedynie ten, który jest ogłoszony w urzędowym dzienniku promulgacyjnym. Publikowane przez wydawnictwa prawnicze zbiory ustaw lub kodeksy, a nawet udostępniane na stronach sejmowych w Internetowym Systemie Aktów Prawnych teksty aktów normatywnych, nie stanowią źródła prawa w sensie formalnym.

122. Inicjatywa ustawodawcza nie przysługuje:

- a) senatorowi
- b) grupie 100 000 obywateli mających prawo wybierania do Sejmu
- c) Radzie Ministrów

Prawo inicjatywy ustawodawczej polega na uprawnieniu do przedkładania Marszałkowi Sejmu projektów ustaw z takim skutkiem, że parlament jest obowiązany rozpatrzyć je zgodnie z procedurą legislacyjną.

Na mocy art. 118 Konstytucji prawo inicjatywy ustawodawczej przysługuje: posłom, Senatowi, Prezydentowi RP, Radzie Ministrów, grupie co najmniej 100 000 obywateli mających prawo wybierania do Sejmu.

Warto zauważyć, iż zgodnie z Regulaminem Sejmu, inicjatywa ustawodawcza przysługuje grupie 15 posłów lub komisji sejmowej, a nie każdemu z posłów z osobna. Podobnie projekt ustawy nie może zostać przedłożony przez poszczególnych senatorów.

Konstytucja przewiduje dwa wyjątki ograniczające krąg podmiotów wyposażonych w prawo inicjatywy ustawodawczej. Dotyczą one projektów ustaw bezpośrednio związanych z budżetem państwa (art. 221) oraz projektów ustaw zmieniających Konstytucję (art. 235). W pierwszym przypadku inicjatywa ustawodawcza przysługuje wyłącznie Radzie Ministrów, w drugim 1/5 ustawowej liczby posłów, Senatowi oraz Prezydentowi RP.

123. Ustawy podpisuje:

- a) Marszałek Sejmu
- b) Marszałek Senatu
- c) Prezydent RP

Zgodnie z art. 122 ust. 2 Konstytucji, Prezydent RP podpisuje przedstawione mu przez Marszałka Sejmu ustawy uchwalone przez parlament. Kompetencja Prezydenta w tym zakresie jest jednym z czynników zapewniających równowagę pomiędzy władzą ustawodawczą a wykonawczą. Przed podpisaniem ustawy głowa państwa może bowiem skorzystać z prawa weta lub skierować ją do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem o zbadanie jej zgodności z Konstytucją.

Prezydent RP ma 21 dni na złożenie podpisu pod ustawą. W przypadku ustawy budżetowej, ustawy o prowizorium budżetowym, ustawy pilnej oraz ustawy, którą Sejm ponownie uchwalił odrzucając prezydenckie weto, termin jest krótszy i wynosi 7 dni.

124. Weto przysługujące Prezydentowi RP ma charakter:

- a) względny (zwieszający)
- b) bezwzględny
- c) dotyczy jedynie ustawy budżetowej

Promulgacja ustaw nie ma charakteru automatycznego. Konstytucja daje Prezydentowi RP możliwość zakwestionowania ustawy i przekazania jej Sejmowi, z umotywowanym wnioskiem do ponownego rozpatrzenia. Weto Prezydenta RP ma charakter zawieszający – Sejm ma możliwość jego odrzucenia. W praktyce ma ono jednak dużą „siłę”. Do przełamania weta potrzebne jest bowiem uzyskanie większości 3/5 głosów w obecności co najmniej połowy ogólnej liczby posłów.

Odrzucenie weta wyłącza możliwość zwrócenia się (przed podpisaniem ustawy) do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zbadania jej zgodności z Konstytucją. Prezydent RP jest obowiązany podpisać ustawę w ciągu 7 dni i zarządzić jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw RP.

125. System prawa to, zgodnie z dominującym poglądem doktryny, zbiór uporządkowanych w określony sposób:

- a) norm prawnych
- b) kodeksów
- c) ustaw

System prawa jest to ogół obowiązujących w danym państwie norm prawnych. W doktrynie podkreśla się, iż powinien on cechować się spójnością, niesprzecznością oraz zupełnością.

Elementami systemu prawa nie są akty normatywne, a jedynie normy prawne powstałe w wyniku ich wykładni. Nie jest to więc bezpośrednio dzieło prawodawcy. System prawa jest współtworzony przez prawników – praktyków oraz przedstawicieli doktryny.

Umiejscowienie konkretnych norm w systemie prawa nie jest przypadkowe. Decydują o tym kryteria formalne oraz treściowe. Pierwsze porządkują normy w zależności od ich mocy prawnej, która zależy od pozycji w hierarchii źródeł prawa aktu prawnego, z którego zostały one wywiedzione. Drugie kryterium jest podstawą podziału systemu prawa na gałęzie prawne, takie jak np. prawo karne, prawo cywilne, prawo administracyjne.

126. Europejski model społeczny oparty jest na:

- a) wydajnej gospodarce, wysokim poziomie ochrony socjalnej i na edukacji i dialogu społecznym
- b) poczuciu wspólnoty kulturowej i dialogu różnych grup etnicznych
- c) poczuciu poszanowania odrębności kulturowej i wspólnoty małych ojczyzn

Przyjęta przez Radę Europejską na szczycie w Barcelonie w marcu 2002 r. koncepcja rozwoju społeczeństw Unii Europejskiej. Europejski model społeczny opiera się na związku między efektywnością gospodarczą a sprawiedliwością i spójnością społeczną. Europejski model społeczny jest koncepcją demokratycznego, ekologicznego, konkurencyjnego i solidarnego obszaru dobrobytu dla wszystkich obywateli Europy, w którym następuje integracja społeczna.

Zgodnie z tą koncepcją „europejski model społeczny oparty jest na wydajnej gospodarce, wysokim poziomie ochrony socjalnej i na edukacji i dialogu społecznym”. W ramach tego modelu występują wspólne standardy i wspólne wartości. Tymi wspólnymi standardami są niektóre aspekty czasu pracy, równouprawnienie kobiet i mężczyzn, swobodny przepływ pracowników, bezpieczeństwo i higiena pracy. Zaś wspólnymi wartościami jest solidarność społeczna, dialog społeczny, związek pomiędzy polityką społeczną a gospodarką. Realizacja tej koncepcji napotyka jednak na wiele przeszkód. Najważniejszymi są:

- 1) różny poziom rozwoju gospodarczego
- 2) różnice w postawach społecznych
- 3) różne wizje relacji państwo-obywatel

Kardynalny dylemat to czy w obecnej Europie możliwy jest szybki wzrost gospodarczy przy jednoczesnym rozbudowaniu systemu zabezpieczenia społecznego i ochrony socjalnej.

127. Teoria elit odnosi się do:

- a) opisu funkcjonowania władzy we współczesnym społeczeństwie
- b) opisu relacji pomiędzy elitami intelektualnymi i kulturą wyższą
- c) jest to teoria opisująca wewnętrzne życie elit politycznych

Teoria elit opisuje i wyjaśnia relacje władzy we współczesnym społeczeństwie. Twierdzi, że nieliczna mniejszość, składająca się z przedstawicieli elit posiada władzę w społeczeństwie, bez względu na wyniki wyborów. Władza jest sprawowana dzięki odpowiednim stanowiskom w kluczowych instytucjach politycznych, ekonomicznych, militarnych.

Za głównego reprezentanta tej teorii uznaje się Vilfredo Pareto. Teoria elit opiera się na fundamentalnym przekonaniu o istnieniu nierówności między ludźmi. O istnieniu nierówności decyduje w stopniu największym zróżnicowanie względem przystosowania się poszczególnych jednostek do warunków, w których przyszło im egzystować. Pareto pisze: „Twierdzenie o obiektywnej równości ludzi jest tak absurdałne, że nie zasługuje na to, aby je obalać, natomiast subiektywna idea równości ma duże znaczenie i wywiera potężny wpływ na zmiany, jakim ulega społeczeństwo”. Warstwę ludzi zajmujących miejsce na szczycie nazywa Pareto elitą. Elita jest, zatem rodzajem „grupy obdarzonej pod pewnymi względami przewagą w odniesieniu do innych grup w obrębie tejże samej działalności”. Możemy, zatem mówić

o elicie w niemal każdej dziedzinie życia społecznego. Istnieje jednakże elita szczególna, której specyfika wyraża się w posiadanym przez nią wpływie na prawie każdy aspekt życia na określonym terytorium. Tą elitą jest elita władzy, czyli wszystkie osoby pośrednio lub bezpośrednio biorące udział w rządzeniu. Uczestnictwo w elicie władzy jest rezultatem procesu selekcji zachodzącego w każdym społeczeństwie. O pomyślnym przebrnięciu przez jego poszczególne etapy decyduje wiele czynników, wśród których poczesne miejsce zajmuje zamożność kandydatów. Stąd też „elita rządząca jest zarazem elitą majątkową”. W obrębie hierarchicznie zbudowanego społeczeństwa mamy do czynienia z ciągłą selekcją zwaną przez Pareto krążeniem elity. Proces ten ma niebagatelny wpływ na funkcjonowanie systemu społecznego, bowiem „gdyby nie selekcja to zdegenerowałyby się wszystkie gatunki, nie wyłączając ludzi. Wyznawcy humanitaryzmu mogą przemykać oczy na tę prawdę i rozmyślnie ją ignorować, w niczym nie zmieni to jednak faktów. W każdym gatunku trafiają się jednostki niepełnowartościowe, które powinny zostać usunięte w drodze selekcji”.

Do teorii elit nawiązuje również współczesny politolog amerykański C. Wright Mills, autor książki „Elita władzy”. Przedstawił on nowe spojrzenie na system władzy w Stanach Zjednoczonych. Według niego na ową elitę składa się triumwirat

128. Jakie mechanizmy psychospołeczne składają się na socjalizację?

- a) mechanizm wyrobienia w jednostce obowiązku podporządkowania się poleceniom dorosłych
- b) mechanizm naśladownictwa, mechanizm internalizacji i mechanizm identyfikacji
- c) mechanizm naśladowania grupy rówieśniczej

Socjalizacja to proces przyswajania przez jednostkę wiedzy, umiejętności, wzorów zachowań, norm i wartości przekazywanych jej przez społeczeństwo i obowiązujących we współżyciu z innymi ludźmi oraz umiejętności niezbędnych dorosłej osobie. Socjalizacja wg J. Szczepańskiego: proces przekształcenia biologicznego organizmu noworodka w aktywnego uczestnika życia społecznego i kulturalnego. Socjalizacja wg T. Parsonsa to wyrobienie w jednostce obowiązku i umiejętności koniecznych w przyszłym pełnieniu ról dorosłych.

Proces socjalizacji składa się z trzech mechanizmów psychospołecznych:

- mechanizm naśladownictwa pojawia się najwcześniej i polega na naśladowaniu świata dorosłych, też naśladowanie ról,
- mechanizm internalizacji, czyli uzewnętrznienie, przyjmowanie pewnych wzorów zachowania i systemów wartości, sposobów zachowania w taki sposób, że stają się one elementami naszej osobowości i posługujemy się nimi bez udziału świadomości (bez refleksyjnie),
- mechanizm identyfikacji, w sposób świadomy dokonujemy wyboru.

Socjalizacja przebiega w dwóch fazach: Socjalizacja pierwotna – przypada na niemowlęctwo i wczesne dzieciństwo. W tym czasie dzieci poznają język i podstawowe wzory zachowań, które staną się podstawą ich dalszej edukacji. Główną instytucją socjalizacji jest rodzina. Socjalizacja pierwotna odbywa się pod wpływem „znaczących innych”.

Socjalizacja wtórna – obejmuje starsze dzieci i rozciąga się na dorosłe życie jednostki. Odnosi się do późniejszego procesu, w którym jednostka uprzednio socjalizowana wchodzi w nowe etapy "obiektywnego świata" konkretnego społeczeństwa (np. przygotowanie do określonego zawodu). Odpowiedzialność za socjalizację przejmują inne instytucje: szkoła, grupy rówieśnicze, media, miejsce pracy.

Proces socjalizacji kieruje się pewnymi zasadami, oto najważniejsze z nich:

- 1) socjalizacja wczesna ma znacznie większy wpływ na formowanie się osobowości niż socjalizacja późniejsza,

- 2) interakcja z osobami ważnymi jest dla nas znacznie ważniejsza niż relacje z osobami trzecimi,
- 3) interakcja w grupach pierwotnych jest znacznie ważniejsza w kształtowaniu osobowości niż kontakty w grupach wtórnych,
- 4) długotrwałe związki z innymi mają większy wpływ na naszą osobowość, niż relacje krótkotrwałe, czy przypadkowe.

129. Stylem przywództwa jest styl:

- a) autokratyczny
- b) zindywidualizowany
- c) nieukierunkowany

Przywództwo to proces społeczny w ramach, którego lider poszukuje dobrowolnego uczestnictwa podwładnych w wysiłkach skierowanych na osiągnięcie celu organizacji. Każdy przywódca posiada określony styl kierowania, czyli względnie stały wzorzec typowych dla siebie zachowań kształtujących relacje z podwładnymi.

Teorie przywództwa i stylów przywództwa (stylów kierowania) stosują różne kryteria określające style przywództwa (kierowania). Jedno z podstawowych kryteriów, wiąże się ze stopniem udziału podwładnych w procesie decyzyjnym. Na tej podstawie wyodrębnia się trzy podstawowe style: autokratyczny (decyzje podejmuje przywódca i oznajmia ją podwładnym), demokratyczny (grupa wspólnie podejmuje decyzję) i liberalny (przywódca w minimalnym zakresie uczestniczy w pracy grupy, kontroluje efekt końcowy).

Przywódca może wykorzystywać różne źródła władzy. French i Raven wyróżnili pięć źródeł władzy – legalną, nagradzania, karania, osobistą (charyzmatyczną) i kompetencji. Kakabadse dodał jeszcze 2 źródła władzy – informacje oraz powiązania i układy.

Zadaniem przywódcy nie jest samodzielne rozwiązywanie każdego problemu, ale inspirowanie tych, którym przewodzi do rozwiązywania tych problemów. Dobrzy przywódcy są świadomi, że nie znają wszystkich odpowiedzi i nieustannie kształcą się w swoich dziedzinach i doskonalą swoje umiejętności przywódcze.

Oddziaływanie jednostek, zwłaszcza zajmujących najwyższe stanowiska w hierarchii zarządzania organizacji, jest często tak silne, że ich osobisty styl przywództwa staje się wzorcem dla większej części zespołu kierowniczego. Badania naukowe i zdrowy rozsądek. Podpowiadają, że może się to zdarzyć zwłaszcza wtedy, gdy styl takiego wzorca osobowego jest jaskrawo widoczny i mocno zarysowany.

Style przywództwa to wzory zachowań, stosowane przez przywódców przy kierowaniu pracownikami i wywieraniu na nich wpływu. Wyróżniamy kilka klasycznych stylów:

- 1) Styl autokratyczny. Kierownik sam ustala cele grupy i metody działania. Samodzielnie dokonuje podziału pracy, oddziałuje przez polecenia i kary. Utrzymuje dystans wobec członków grupy, nie uczestniczy w jej pracach. Skutkiem takiego działania przywódcy jest często występująca w grupie apatia i agresja, powolne tempo pracy i wyniki o niskiej jakości.
- 2) Styl demokratyczny. Kierownik zachęca grupę do podejmowania decyzji odnośnie: celów, metod, podziału pracy. Często kontaktuje się z współpracownikami i uczestniczy w pracach zespołu. Dąży do likwidowania barier utrudniających komunikowanie się. Styl ten jest bardzo dobrze akceptowany.
- 3) Styl liberalny. Przywódca pozostawia członkom grupy dużą swobodę w planowaniu i organizacji, sam stara się nie podejmować decyzji. Ani nie kontroluje grupy, ani nie uczestniczy w jej pracach, co wpływa na ogólne niezadowolenie pracowników.

- 4) Styl nakłaniający. Kierownik poświęca czas każdemu pracownikowi, nawiązuje kontakt, poznaje go. Wprowadza dyscyplinę, by utrzymać normę, nagradza pozytywne zachowania.
- 5) Styl konsultacyjny. Kierowanie i kontrola są ograniczone na rzecz samokontroli. Na pierwszy plan wysuwają się kontakty z pracownikami, pomoc w rozwiązywaniu problemów, zachęty do komentarzy.

Przywództwo określa się także, jako sposób zachowania jednostki, polegający na tym, że pod wpływem przywódcy, pracownicy zachowują się w sposób pożądaný, zgodny z realizowaną strategią i kulturą organizacyjną, realizują zamierzone cele, rozwijając przy tym swoją osobowość i wysokie poczucie własnej wartości.

130. Dzieło „De iure belli ac pacis” autorstwa H. Grocjusza zawiera fundamentalne normy prawa:

- a) wojennego
- b) cywilnego
- c) karnego

H. Grocjusz uważany jest za ojca prawa narodów. Pod wpływem reformacji, która spowodowała podział kościoła chrześcijańskiego w Europie, nabrał on przekonania, że prawo nie wyraża boskiej sprawiedliwości, lecz stanowi moc ludzkiego rozumu, i że nie wyprzedza ono wydarzeń, ale z nich wyrasta. Zaistniała zatem potrzeba znalezienia dla stosunków międzynarodowych innej, wspólnej zasady podstawowej. Zasady tej należało poszukiwać w prawie narodów.

W swoim dziele „De iure belli ac pacis” Grocjusz wymienił fundamentalne normy prawa wojennego. W późniejszych latach, podobnie jak Grocjusz, kolejni prawnicy i filozofowie interesowali się możliwością objęcia konfliktów regulacjami prawnymi. Istotne koncepcje należały zwłaszcza do Jeana-Jacquesa Rousseau i Fiodora Martensa.